

აღმოსავლეთ-დასავლეთის ქალთა ქსელი
გენდერული მონიტორინგის პროექტი

The Network of East-West Women - Polska/NEWW
links women across national and regional boundaries to share resources, knowledge and skills

ევროკავშირის განვითარების პოლიტიკის გენდერული ანალიზი

საქართველოს ანგარიში

I გამოცემა

თბილისი
2007

მომზადებულია ქალთა საინფორმაციო ცენტრში

ავტორები

ელენე რუსეცკი

ალექსანდრა დელემენჩუკი

რედაქტორი

თამარ გოგოლაძე

გარეკანის დიზაინი

თეონა ღვინჯილია

დაკაბადონება

პაატა მამფორია

დაიბეჭდა „ქალთა პოლიგრაფიულ სერვისში“

მისამართი: წინამძღვრიშვილის ქ. №40

საქართველო, თბილისი, 0102

ტელ./ფაქსი: (995 32) 942 699

ელ-ფოსტა: wps@ginsc.net

ISBN 978-9941-0-0167-3

შ ი ნ ა ა რ ს ი

შესავალი 4

ნ ა ნ ი ლ ი 1

პოლიტიკური, იურიდიული და სოციალურ-ეკონომიკური პირობები ქალთა პოლიტიკის თვალსაზრისით. 6

1.1. ქალთა უფლებები კანონმდებლობაში. 6

1.2. გენდერული თანასწორობისა და თანასწორობის პოლიტიკისთვის შექმნილი სახელმწიფო ორგანოები 28

1.3. ქალების მონაწილეობა გადაწყვეტილებების მიღებაში. 29

1.4. ქალების სოციალური და ეკონომიკური მდგომარეობა 30

ნ ა ნ ი ლ ი 2

ევროგაერთიანების განვითარების დახმარების გენდერული პერსპექტივა. . . 32

2.1. ევროგაერთიანების განვითარების მიმდინარე პროგრამები 32

2.2. ევროგაერთიანების წევრები და განვითარების დახმარება. 37

2.3. განვითარების სხვა პროგრამები და განვითარების დახმარების წყაროები. . . 38

2.4 არასამთავრობო ორგანიზაციები და განვითარების დახმარება 39

ნ ა ნ ი ლ ი 3

ახალი ფინანსური პერსპექტივები 2007-2013 წლებისთვის 41

3.1. ევროგაერთიანების მიერ დაგეგმილი განვითარების პროგრამები (2007-2013) და მოსალოდნელი ცვლილებები 41

3.2. სხვა დაგეგმილი განვითარების პროგრამები და განვითარების დახმარების წყაროები 43

ნ ა ნ ი ლ ი 4

კვალიფიკაციები ევროგაერთიანების კომისიის, პარლამენტისა და ევროგაერთიანების წევრი ქვეყნებისთვის 45

მითითებული ლიტერატურა. 48

შესავალი

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ საქართველომ, დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის (დსთ) სხვა ქვეყნებთან ერთად განიცადა მკვეთრი ეკონომიკური უკუსვლა, ხანგრძლივი რეგიონალური კონფლიქტები, რის შედეგადაც ქვეყანაში გაჩნდნენ დიდი რაოდენობით იძულებით გადაადგილებული პირები, დაიწყო სოციალური დაცვის სისტემების რღვევა და გამანადგურებელი სტიქიური უბედურებები. ამ გარემოებების შედეგად ქვეყანაში მკვეთრად გაიზარდა სიღატაკე და სოციალური განვითარების მაჩვენებლები. სიღატაკემ ძლიერი ზემოქმედება მოახდინა ქალეზზე და მრავალრიცხოვანი დაბრკოლებები და რთული ამოცანები წარმოშვა გენდერული თანასწორობის ხელშეწყობისა და ქალთა უფლებების დაცვის გზაზე.

მიზნები 2015 წლისთვის ითვალისწინებს მთლიანი მოსახლეობის 20-25% და 4% მაჩვენებლებს, შესაბამისად.¹ არსებული მონაცემები გვიჩვენებს, რომ სიღარიბის დაძლევის ამჟამად არსებული ტენდენცია არასწორი მიმართულებით ვითარდება და სიღარიბეში მცხოვრებთა პროცენტული წილი იზრდება. მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილი ძალზე მძიმე პირობებში ცხოვრობს. სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (FAO) სტანდარტების მიხედვით საქართველოში კვების დონე რისკის ზონაშია. ღარიბთა დაუბალანსებელი კვება მოსახლეობის საერთო ჯანმრთელობის გაუარესების და ადამიანური რესურსების განადგურების საფრთხეს ქმნის. იძულებით გადაადგილებული პირები საზოგადოებისგან იზოლირებული არიან, მათ ნაკლებად მიუწვდებთ ხელი თავისუფალ სამუშაო ადგილებზე, ცხოვრობენ

არაადეკვატურ პირობებში და არ იღებენ საკმარის სოციალურ დახმარებას.²

საქართველოში თანამედროვე ევროპული სახელმწიფოს შენების პროცესი მიმდინარეობს. ეს ხანგრძლივი ძალისხმევა ერთნაირად მოითხოვს მტკიცე მხარდაჭერას როგორც მთავრობის, ასევე ფართო საზოგადოების მხრიდან. 2003 წლის ვარდების რევოლუციის შედეგად ხელისუფლების შეცვლის შემდეგ შესაძლებელი გახდა ახალი გარემოს შექმნა ეროვნული ერთიანობისთვის. მთავრობამ იკისრა ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენა და ქვეყნის ჩამოყალიბება თანამედროვე ევროპულ სახელმწიფოდ.

იგივე მიზანია გათვალისწინებული სახელმწიფოს 2004-2009 წწ. პროგრამით, რომელიც მიზნად ისახავს საქართველოს გაძლიერებასა და გაერთიანებას ეკონომიკური ზრდის, გრძელვადიანი სტაბილურობისა და ევროპასთან ინტეგრაციის გზით.

ახალ ეროვნულ სტრატეგიაში გენდერული მიდგომის გათვალისწინებას დიდი მნიშვნელობა აქვს. საზოგადოების ყველა ფენაში გენდერული თანასწორობის მიღწევასთან დაკავშირებით ყველა ნაკისრი ვალდებულების შესრულების უზრუნველყოფას. გენდერული და ქალთა პრობლემების მოგვარებისთვის საჭიროა სახელმწიფოს მიერ სპეციალური სტრატეგიის შემუშავება და განხორციელება. ეს გარანტირებული უნდა იყოს სახელმწიფოს დონეზე ეფექტური ინსტიტუციონალური ბაზის არსებობით.

კავკასიური საზოგადოება, თავისი ტრადიციულობიდან გამომდინარე, წარმოადგენს ყველა დონეზე გადაწყვეტილებების მიღებაში ქალთა

სოციალური და პოლიტიკური ჩართვის რთულ და ზოგჯერ მტკივნეული პროცესის მაგალითს. ამასობაში, საზოგადოების არსებითი მდგომარეობა მოითხოვს რესურსების მობილიზაციას წინააღმდეგობების გადასალახად და საზოგადოების განვითარების ყველაზე ეფექტური გზის მოსაძებნად.

შესაბამისად, მთავრობის ძალისხმევის მიუხედავად რამდენიმე საკითხი, რომლებიც გენდერულ თანასწორობასა და ეკონომიკურ განვითარებაში მონაწილეობას შეეხება, ჯერ კიდევ არაა სათანადოდ მოგვარებული. მთავრობას ზოგჯერ არ გააჩნია სათანადო რესურსები, ინფორმაცია და კვალიფიკაცია, ქალთა უფლებებთან დაკავშირებული საკითხების მოსაგვარებლად. მეტიც, რეგიონის ქვეყნებს ახალი რთული ამოცანები აქვთ გადასაჭრელი ქალთა უფლებების თვალსაზრისით, მათ შორის ისეთი საკითხები, როგორებიცაა ტრეფიკინგი, იძულებით

გადაადგილებულ პირთა უფლებები და მშვიდობიანი ინიციატივები, რომლებიც რეგიონალურ თანამშრომლობას საჭიროებს.

გენდერული თანასწორობა ადამიანური კაპიტალის თვალსაზრისით

საქართველომ მიაღწია ქალთა პარიტეტს საშუალო განათლების სფეროში (იხ. ცხრილი 1). თუმცა, ადრეული ქორწინება განაპირობებს გოგონების მიერ სკოლის უფრო დაბალ საფეხურზე დამთავრებას. ჯანდაცვის მაჩვენებლები უმჯობესდება, თუმცა, წარმოიქმნება ახალი რთული პრობლემები, რომლებიც მოიცავს ისეთი გადამდები დაავადებების სწრაფ გავრცელებას, როგორებიცაა ტუბერკულოზი, ადამიანის იმუნოდეფიციტის ვირუსი და შიდსი.³

ცხრილი 1. ადამიანური კაპიტალის განვითარების მაჩვენებლები: საქართველო

ადამიანური კაპიტალის განვითარება საქართველოში	
განათლების ხელმისაწვდომობა	
საშუალო სკოლაში შესული გოგონებისა და ბიჭების თანაფარდობა (2002 წ.)	1.01
სასწავლებლებში გოგონებისა და ბიჭების თანაფარდობის წლიური ზრდის მაჩვენებელი(1999-2002 წწ.)	0.18
დაწყებითი სკოლის დამთავრებისას სხვაობა გოგონებსა და ბიჭებს შორის (2003 წ.)	0.0
რეპროდუქციული და ჯანდაცვის მომსახურების ხელმისაწვდომობა	
ჯანდაცვის კვალიფიცირებული პერსონალის მიერ მიღებული მშობიარობების პროცენტული წილი (2000 წ.)	96.4
კონტრაცეპტივების გავრცელების მაჩვენებელი (2000 წ.)	40.5
ახალგაზრდების (15-19 წწ.) მშობიარობის მაჩვენებელი (2000-05 წწ.)	33.2

წყარო: მსოფლიო ბანკი (2005 წ.).

ნ ა ნ ი ლ ი 1

პოლიტიკური, იურიდიული და სოციალურ-ეკონომიკური პირობები ქალთა პოლიტიკის თვალსაზრისით

1.1. ქალთა უფლებები კანონმდებლობაში

საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლში ნათქვამია: „ყველა ადამიანი დაბადებით თავისუფალია და კანონის წინაშე თანასწორია განურჩევლად რასისა, კანის ფერისა, ენისა, სქესისა, რელიგიისა, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებებისა, ეროვნული, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილებისა, წარმოშობისა, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობისა, საცხოვრებელი ადგილისა.“ სისხლის სამართლის კოდექსის 142-ე მუხლი ითვალისწინებს 12 თვის ვადით შრომა-გასწორებით სამუშაოებს, ან 24 თვით პატიმრობას ადამიანის უფლებების მნიშვნელოვანი დარღვევისთვის, სქესის, რელიგიის, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულებების, ეროვნული, ეთნიკური ან სოციალური ჯგუფის, სოციალური კუთვნილების, დაბადების ადგილის ან გარე-

მოებების თუ ქონებრივი მდგომარეობის გამო. ანალოგიური დარღვევები, რომლებიც ჩადენილია თანამდებობის ბოროტად გამოყენებით, ან რომლებსაც მძიმე შედეგები მოჰყვა, ისჯება ჯარიმით, ან სამი წლით თავისუფლების აღკვეთით, ან სამი წლის ან უფრო ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში ოფიციალური თანამდებობის ან კონკრეტული სამსახურებრივი თანამდებობის დაკავების აკრძალვით.

საქართველოს პარლამენტმა მოახდინა ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ გაეროს კონვენციის (CEDAW) რატიფიკაცია 1994 წ. 22 სექტემბერს და მთავრობამ წარმოადგინა მისი განხორციელების შესახებ პირველი ანგარიში 1999 წელს.

ცხრილი 2. სამართლებრივი ბაზა (მოამზადა ელენე რუსეცკიმ)

საკითხი	კანონის დებულებები	კომენტარები
საკონსტიტუციო სამართალი		
<p>1. თანასწორობა კანონის წინაშე</p>	<p>კონსტიტუციის მე-14 მუხლი. ყველა ადამიანი თავისუფალია დაბადებით და თანასწორია კანონის წინაშე, რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, რელიგიის, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულებების, ეროვნული, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილების, ქონებრივი თუ წოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის მიუხედავად.</p>	<p>სისხლისსამართლის კოდექსის 142-ე მუხლით ვალისწინებს 12 თვის ვადით შრომა-გასწორებით სამუშაოებს ან 24 თვის პატიმრობას ადამიანის უფლებების მნიშვნელოვანი დარღვევისთვის, სქესის, რელიგიის, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულებების, ეროვნული, ეთნიკური ან სოციალური ჯგუფის, სოციალური კუთვნილების, დაბადების ადგილის ან გარემოებების თუ ქონებრივი მდგომარეობის გამო. ანალოგიური დარღვევები, რომლებიც ჩადენილია თანამდებობის ბოროტად გამოყენებით, ან რომლებსაც მძიმე შედეგები მოჰყვა, ისჯება ჯარიმით, ან სამი წლით თავისუფლების აღკვეთით, ან სამი წლის ან უფრო ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში ოფიციალური თანამდებობის ან კონკრეტული სამსახურებრივი თანამდებობის დაკავების აკრძალვით.</p> <p>თუმცა, არ არსებობს სპეციალური კანონები, რომლებიც კრძალავს ქალთა დისკრიმინაციას გენდერული ან ოჯახური მდგომარეობის საფუძველზე.</p> <p>საქართველოს პარლამენტმა მოახდინა ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ გაეროს კონვენციის (CEDAW) რატიფიკაცია 1994 წ. 22 სექტემბერს და მთავრობამ წარმოადგინა მისი განხორციელების შესახებ პირველი ანგარიში 1999 წელს.</p> <p>მართალია სისხლის სამართლის კოდექსით ისჯება დისკრიმინაცია, საზოგადოდ, უნდა აღინიშნოს, რომ მასში არ არის კონკრეტული დებულებები გენდერულ საფუძველზე დისკრიმინაციის დარღვევების შესახებ.</p> <p>საზოგადოდ საქართველოს კანონმდებლობა საკმაოდ ფორმალურია უფლებათა თანასწორობასთან მიმართებაში. ხშირად ეს კანონები ხორციელდება ნაწილობრივ. ძირითადი დაბრკოლებაა ტრადიციული მიდგომა ქალების მიმართ. ხელისუფლება ცდილობს ქალთა პრობლემები დედობის პრობლემით შემოფარგლოს (მაგალითად, ქალთა საერთაშორისო დღე დედის დღით შეიცვალა).</p> <p>არსებობს ქალთა დისკრიმინაციის პრობლემის იგნორირების და ქალთა პრობლემების უარყოფის ძლიერი ტენდენცია საქართველოში. მთავრობის მიერ გენდერული პრობლემების გაგება ტრადიციულ ჩარჩოებში მოქცეული</p>

საკითხი	კანონის დებულებები	კომენტარები
		<p>რჩება. სახელმწიფოს მხრიდან გენდერულად მგრძობიარე პროგრამების მიღების ინიციატივა ძალზე მცირეა.</p> <p>როგორც ზემოთ აღინიშნა, არ არსებობს კანონები და პოლიტიკური დოკუმენტები, რომლებიც ქალთა დისკრიმინაციას შეეხება, ან რომლებიც არეგულირებს მუშაობას ოფიციალურ თუ კერძო ორგანიზაციებში ან საზოგადოებრივ თუ ოჯახურ სფეროებში.</p> <p>არ არსებობს ქალების წინააღმდეგ გენდერული ხასიათის ძალადობის განსაზღვრა. სასამართლოში ძალზე ცოტაა ქალთა დისკრიმინაციასთან დაკავშირებული სარჩელები. საქართველოში არაა განვითარებული საშუალებები, რომელთა დახმარებითაც ქალები შეძლებდნენ დაეცვათ საკუთარი უფლებები. ბოლო წლებში კონვენციის განხორციელებისა და ქალთა უფლებების დაცვის ხელშეწყობის სტატისტიკა და მონიტორინგი საქართველოში სუსტად ხორციელდება. ამის ერთ-ერთი მიზეზია სახელმწიფო სტრუქტურებში (სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტში) ისეთი სპეციალური გუფის არ არსებობა, რომელიც შეაგროვებს მონაცემებს ქალების შესახებ.</p>
2. განათლების უფლება	<p>მუხლი 35. საქართველოს კონსტიტუცია</p> <p>1. ყველას აქვს განათლების მიღებისა და მისი ფორმის არჩევის უფლება.</p> <p>2. სახელმწიფო უზრუნველყოფს საგანმანათლებლო პროგრამების შესაბამისობას საერთაშორისო წესებთან და სტანდარტებთან.</p> <p>3. სკოლამდელ აღზრდას უზრუნველყოფს სახელმწიფო. დაწყებითი და საბაზო განათლება სავალდებულოა. მოქალაქეებს უფლება აქვთ კანონით დადგენილი წესით და განსაზღვრულ ფარგლებში სახელმწიფო სასწავლებლებში უფასოდ მიიღონ საშუალო, პროფესიული და უმაღლესი განათლება (23.07.2003, N2597).</p>	<p>არ არსებობს კანონის დებულებები, რომლებიც განაპირობებს ქალების დისკრიმინაციას განათლების ხელმისაწვდომობის თვალსაზრისით.</p> <p>საქართველოში საშუალო განათლების სისტემა შედგება სამი დონისგან: დაწყებითი დონე (1-4 კლასები), საშუალო დონე (5-9 კლასები) და ზედა დონე (10-12 კლასები). პირველ ორ დონეზე განათლება უფასოა, ხოლო მესამე დონეზე გადასახადი საშუალოდ 10-15 ლარს შეადგენს, სკოლის სასწავლო პროგრამის მიხედვით. არაა შენიშნული განსხვავებები იმ ბიჭებისა და გოგონების რაოდენობაში, რომლებიც სკოლიდან გამოდიან, თუმცა, ამასთან დაკავშირებული სტატისტიკა არ არსებობს.</p> <p>უმაღლეს სასწავლებლებში განათლება უფასოა. სოფლის მოსახლეობისთვის განათლების მესამე დონე ფასიანია, მაგრამ მშობლების განაცხადის საფუძველზე გადასახადი შეიძლება შემცირდეს ან გაუქმდეს.</p> <p>ერთი შეხედვით განათლების შესაძლებლობები ერთნაირია გოგონებისა და ბიჭებისთვის. ამავე დროს, ჭერ არ ჩატარებულა სახელმძღვანელოებისა და სასწავლო პროგრამების გენდერული ანალიზი და არ შეიძლება ითქვას, რომ სასკოლო განათლება მთლიანად თავისუფალია გენდერული სტერეოტიპებისგან. განათლებაში უთანასწორობა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სოფლად და ანკლავ-</p>

საკითხი	კანონის დებულებები	კომენტარები
	<p>4. სახელმწიფო მხარს უჭერს საგანმანათლებლო დაწესებულებებს კანონით დადგენილი წესით. მაგალითად, აღმოსავლეთ საქართველოს ზოგიერთ რაიონებში, სადაც მუსულმანები ცხოვრობენ, მშობლებს გამოჰყავთ გოგონები სკოლიდან,</p>	<p>ვებში. რადგანაც მათი აზრით გოგონები სახლში უნდა იყვნენ და მოემზადონ ოჯახური ცხოვრებისთვის. ამიტომ, სოფლად, თითქმის ყოველთვის, სკოლას ამთავრებენ მხოლოდ ბიჭები, ხოლო გოგონები მხოლოდ 6-7 წელიწადს სწავლობენ. რაც შეეხება საუნივერსიტეტო განათლებას, 2005 წლის მონაცემებით, სტუდენტებს შორის გოგონების რაოდენობა ოდნავ აღემატება ბიჭების რაოდენობას (51.2% და 48.8%, შესაბამისად). 2004 წელს კურსდამთავრებული ქალები შეადგენდნენ 65%-ს, ხოლო მამაკაცები – 35%-ს. მოსახლეობის 99% წერა-კითხვის მცოდნეა. მათგან წერა-კითხვის ცოდნა მამაკაცებს შორის შეადგენს 100%-ს, ხოლო ქალებს შორის – 98%-ს.</p> <p>განათლების მაჩვენებლები ერთნაირია ქალებისა და მამაკაცებისთვის. თუმცა, როგორც აღმოჩნდა, ბოლო დროს გაიზარდა საოჯახო ხარჯები ბიჭების განათლებაზე. ეს ტენდენცია განსაკუთრებით აშკარაა მაღალმთიან ადგილებში, არა-ქართულ მოსახლეობასა და დიდ ოჯახებში.</p>
<p>3. ჯანმრთელობის დაცვის უფლება</p>	<p>მუხლი 37. საქართველოს კონსტიტუცია</p> <p>1. ყველას აქვს უფლება ისარგებლოს ჯანმრთელობის დაზღვევით, როგორც ხელმისაწვდომი სამედიცინო დახმარების საშუალებით. კანონით დადგენილი წესით განსაზღვრულ პირობებში უზრუნველყოფილია უფასო სამედიცინო დახმარება.</p> <p>2. სახელმწიფო აკონტროლებს ჯანმრთელობის დაცვის ყველა დაწესებულებას, სამკურნალო საშუალებათა წარმოებას და ამ საშუალებებით ვაჭრობას.</p>	<p>საქართველოს 1997 წ. 10 დეკემბრის კანონი ჯანდაცვის შესახებ</p> <p>4. ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის პრინციპებია:</p> <p>1. მოსახლეობისთვის სამედიცინო დახმარების საყოველთაო და თანაბარი ხელმისაწვდომობა სახელმწიფოს მიერ ნაკისრი სამედიცინო პროგრამებით გათვალისწინებული ვალდებულებების ფარგლებში; 2. ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის ხელშეუვალობა, პაციენტის პატივის, ღირსების და მისი ავტონომიის აღიარება.</p> <p>5. საქართველოს მოქალაქეებს უფლება აქვთ ისარგებლონ დადგენილი წესით დამტკიცებული ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო პროგრამებით გათვალისწინებული სამედიცინო დახმარებით. აღნიშნული განხორციელდება სათანადო სამედიცინო საქმიანობის სამართალსუბიექტის მიერ, განურჩევლად საკუთრებისა და ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმისა.</p> <p>6. (1) არ დაიშვება პაციენტის დისკრიმინაცია რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, აღმსარებლობის, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებების, ეროვნული, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, ქონებრივი და</p>

საკითხი	კანონის დებულებები	კომენტარები
		<p>წოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის, დაავადების, სექსუალური ორიენტაციის ან პირადული უარყოფითი განწყობის გამო.</p> <p>7. საქართველოს ყველა მოქალაქეს უფლება აქვს მისთვის გასაგები ფორმით მიიღოს ამომწურავი და ობიექტური ინფორმაცია, აგრეთვე მოიძიოს მეორე აზრი საკუთარი ჩანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ. გამონაკლისი დაიშვება მხოლოდ 41-ე მუხლში აღნიშნულ შემთხვევებში.</p> <p>საქართველოში ჯანდაცვის მომსახურების ხელმისაწვდომობა საზოგადოდ ერთნაირია ქალებისა და მამაკაცებისთვის. სტატისტიკურად დაფიქსირებულია, რომ ქალები 5-6 წლით მეტს ცოცხლობენ ვიდრე მამაკაცები. ბოლო წლებში ეკონომიკური სირთულეების გამო ჯანდაცვის დაწესებულებები ნაკლებად ხელმისაწვდომია ფართო მოსახლეობისათვის და ბავშვთა სიკვდილიანობის მაჩვენებლები მკვეთრად გაიზარდა.</p>
<p>4. მუშაობის უფლება</p>	<p>მუხლი 30. საქართველოს კონსტიტუცია</p> <p>1. შრომა თავისუფალია.</p> <p>2. სახელმწიფო ვალდებულია ხელი შეუწყოს თავისუფალი მეწარმეობისა და კონკურენციის განვითარებას. აკრძალულია მონოპოლიური საქმიანობა, გარდა კანონით დაშვებული შემთხვევებისა. მომხმარებელთა უფლებები დაცულია კანონით.</p> <p>3. შრომითი ურთიერთობის მომწესრიგებელ საერთაშორისო შეთანხმებათა საფუძველზე სახელმწიფო იცავს საქართველოს მოქალაქეთა შრომით უფლებებს საზღვარგარეთ.</p> <p>4. შრომითი უფლებების დაცვა, შრომის სამართლიანი ანაზღაურება და უსაფრთხო, ჯანსაღი პირობები, არასრულწლოვანისა და ქალის შრომის პირობები განისაზღვრება კანონით.</p>	<p>ქალთა დასაქმებისა და სოციალური დაცვის პრობლემები საქართველოში ძალზე მწვავეა. ბოლო ათი წლის მანძილზე ქალთა დასაქმების პროცენტული წილი გაიზარდა, თუმცა, ამავე დროს, დასაქმების ადგილები მკვეთრად შემცირდა. შრომისუნარიანი ქალების დასაქმების მაჩვენებელი 80%-ზე მეტი იყო. ქალთა დასაქმების სფეროს შეკვცის შემდეგ მომუშავე ქალთა რაოდენობა დაახლოებით 40%-მდე შემცირდა. ამავე დროს, ეკონომიკის არაფორმალურ სექტორში მომუშავე „საიდუმლოდ“ და არასრულად დასაქმებულ ქალთა რიცხვი გაიზარდა. ბევრ შემთხვევაში ქალ თანამშრომლებს იღებენ არალეგალურად. ამის შედეგად, მომუშავეებს აღარ იცავს არაინაირი კანონი.</p> <p>ქალების მიერ სახლში შესრულებული სამუშაო არ ითვლება შრომითი ძალების მიერ შესრულებულ სამუშაოდ და ამას არ ითვალისწინებს არც სტატისტიკა და არც საერთოდ საზოგადოება. ქალები სამჯერ მეტ სამუშაოს ასეულებენ ოჯახში, ვიდრე მამაკაცები.</p> <p>საქართველოს კონსტიტუციის მიხედვით ყოველ მოქალაქეს აქვს უფლება დაიკავოს ნებისმიერი ოფიციალური თანამდებობა, თუ ის აკმაყოფილებს მიღებულ მოთხოვნებს. რეალურად კი არსებობს კულტურული დაბრკოლებები, რომლებიც ხელს უშლის ქალებს დაიკავონ მაღალი თანამდებობები. ძალზე ბევრია დისკრიმინაციული განცხადებები. მთავრობას არ გააჩნია მაკორექტირებელი მიდგომა ამ პრობლემის მიმართ.</p>

საკითხი	კანონის დებულებები	კომენტარები
	<p>მუხლი 32. სახელმწიფო ხელს უწყობს უმუშევრად დარჩენილ საქართველოს მოქალაქეს დასაქმებაში. საარსებო მინიმუმით უზრუნველყოფის პირობები და უმუშევრის სტატუსი განისაზღვრება კანონით.</p>	
<p>5. არჩევნებში მონაწილეობის უფლება</p>	<p>მუხლი 28. საქართველოს კონსტიტუცია</p> <p>1. საქართველოს ყოველ მოქალაქეს 18 წლის ასაკიდან აქვს რეფერენდუმში, სახელმწიფო და თვითმმართველობის ორგანოების არჩევნებში მონაწილეობის უფლება უზრუნველყოფილია ამომრჩეველთა ნების თავისუფალი გამოვლინება.</p> <p>2. არჩევნებსა და რეფერენდუმში მონაწილეობის უფლება არა აქვს მოქალაქეს, რომელიც სასამართლომ ქმედუუნაროდ ცნო ან სასამართლოს განაჩენით იმყოფება სასჯელის აღსრულების დაწესებულებაში.</p> <p>საქართველოს საარჩევნო კოდექსი მუხლი 4. არჩევნების ძირითადი პრინციპები</p> <p>საქართველოში არჩევნები ტარდება საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი საარჩევნო უფლებების საფუძველზე, ფარული კენჭისყრით.</p> <p>მუხლი 5. საყოველთაო საარჩევნო უფლება</p> <p>1. საქართველოში არჩევნები საყოველთაოა</p> <p>ა. საქართველოს ნებისმიერ მოქალაქეს, რომელმაც არჩევნების დღეს მიაღწია 18 წლის ასაკს და რომელიც აკმაყოფი-</p>	<p>საქართველოს კანონმდებლობა თანაბარ საარჩევნო უფლებებს აძლევს ქალებსა და მამაკაცებს. ქალი ამომრჩევლები ერთნაირად აქტიურნი არიან როგორც სოფლად, ასევე ქალაქებშიც, და მათ არ ხვდებათ დაბრკოლებები მათი საარჩევნო უფლებების განხორციელებისას.</p>

საკითხი	კანონის დებულებები	კომენტარები
	<p>ლებს კანონით გათვალისწინებულ მოთხოვნებს, გარდა იმ პირებისა, რომლებიც, საქართველოს კონსტიტუციით, და/ან ამ კანონის შესაბამისად (მუხლები 10, 56, 110) აეკრძალათ არჩევნებში მონაწილეობა;</p> <p>ბ. საქართველოს ნებისმიერ მოქალაქეს, რომელიც აკმაყოფილებს კანონის მოთხოვნებს, აქვს პასიური საარჩევნო უფლება, გარდა იმ პირებისა, რომლებსაც, საქართველოს კონსტიტუციით, და/ან ამ კანონის შესაბამისად (მუხლები 73, 76, 78, 80, 92, 94, 98, 110) აეკრძალათ არჩევნებში მონაწილეობა.</p> <p>1.1. საარჩევნო უფლება არა აქვს საქართველოს მოქალაქეს, რომელიც სასამართლომ ქმედუუნაროდ ცნო ან სასამართლოს განაჩენით იმყოფება სასჯელის აღსრულების დაწესებულებაში.</p> <p>მუხლი 6. თანასწორი საარჩევნო უფლება</p> <p>1. არჩევნებში ამომრჩევლები თანასწორ საფუძველზე მონაწილეობენ.</p> <p>2. ერთი და იმავე საარჩევნო ოლქის ყოველ ამომრჩეველს ხმათა თანაბარი რაოდენობა აქვს.</p>	
<p>6. არჩევითი თანამდებობის დაკავებისთვის შესაბამისობა</p>	<p>მუხლი 29. საქართველოს კონსტიტუცია</p> <p>1. საქართველოს ყოველ მოქალაქეს უფლება აქვს დაიკავოს ნებისმიერი სახელმწიფო თანამდებობა, თუ იგი აკმაყოფილებს კანონმდებლობით დადგენილ მოთხოვნებს.</p> <p>2. სახელმწიფო სამსახურის პირობები განისაზღვრება კანონით.</p>	<p>იხ. ბუნქტი „ქალთა მონაწილეობა“</p>

საკითხი	კანონის დებულებები	კომენტარები
	<p>საქართველოს საარჩევნო კოდექსი მუხლი 80. ბასიური საარჩევნო უფლება</p> <p>1. საქართველოს პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო უფლების მქონე დაბადებით საქართველოს მოქალაქე 35 წლის ასაკიდან, რომელსაც საქართველოში უცხოვრია 15 წელი მაინც და არჩევნების დანიშვნის დღეს ცხოვრობს საქართველოში.</p> <p>2. საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატი არ შეიძლება იყოს ის მოქალაქე, რომელსაც უკანასკნელი 2 წლის განმავლობაში არ უცხოვრია საქართველოში და არც ერთ ქვეყანაში არ დგას საქართველოს საკონსულო აღრიცხვაზე.</p> <p>მუხლი 92. ბასიური საარჩევნო უფლება</p> <p>1. საქართველოს პარლამენტის წევრად შეიძლება აირჩიეს საარჩევნო უფლების მქონე საქართველოს მოქალაქე 25 წლის ასაკიდან, რომელსაც საქართველოში მუდმივად უცხოვრია არანაკლებ 10 წელი, იცის ქართული ენა.</p> <p>2. საქართველოს პარლამენტის წევრად არ შეიძლება აირჩეს მოქალაქე, რომელსაც უკანასკნელი 2 წლის განმავლობაში არ უცხოვრია საქართველოში და არც ერთ ქვეყანაში არ დგას საქართველოს საკონსულო აღრიცხვაზე.</p> <p>3. საქართველოს პარლამენტის წევრად არ შეიძლება აირჩეს მოქალაქე, რომელიც არის ნარკოტიკების გამავრცელებელი ან მომხმარებელი. თუ ასეთი პირი გამოცხადდება არჩეულად,</p>	

საკითხი	კანონის დებულებები	კომენტარები
	<p>შესაბამისი საარჩევნო კომისიის მიერ, საქართველოს პარლამენტს არა აქვს უფლება დაამტკიცოს მისი უფლება-მოსილება.</p>	
<p>7. საკუთრების უფლებები</p>	<p>მუხლი 1158. მეუღლეების საერთო საკუთრება</p> <p>1. მეუღლეების მიერ ქორწინების პერიოდში შექმნილი საკუთრება წარმოადგენს საკუთრებას, რომელსაც ისინი ერთობლივად ფლობენ (საერთო საკუთრება), თუ მეუღლეებს შორის საქორწინო ხელშეკრულება რაიმე სხვას არ ითვალისწინებს.</p> <p>2. საერთო საკუთრების რეჟიმი შეიძლება ანალოგიურად წარმოიქმნას, თუ ერთ-ერთ მეუღლე უვლის სახლს, ბავშვებს, ან თუ მას, რაიმე სხვა საპატიო მიზეზის გამო არ გააჩნია დამოუკიდებელი შემოსავლის წყარო</p> <p>მუხლი 1159. საერთო საკუთრების განკარგვა ურთიერთშეთანხმებით</p> <p>საერთო საკუთრებაზე მეუღლეებს თანასწორი უფლებები უნდა ჰქონდეთ. ამ საკუთრების ფლობა, გამოყენება და განკარგვა უნდა განხორციელდეს მეუღლეთა ურთიერთშეთანხმებით.</p> <p>მუხლი 1160. საერთო საკუთრების გასხვისება ურთიერთშეთანხმებით</p> <p>მეუღლეების საერთო საკუთრების გასხვისება უნდა მოხდეს მეუღლეების ურთიერთშეთანხმებით, მიუხედავად იმისა, თუ რომელი მეუღლე გაასხვისებს ამ საკუთრებას. ერთ-ერთი მეუღლის</p>	<p>ქალებს შეუძლიათ ფლობდნენ მიწას, ბინებს, შენობებს, მანქანებს და სხვა საკუთრებას, და საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად, ქალები და მამაკაცები თანასწორნი არიან კანონის წინაშე საკუთრების უფლებების თვალსაზრისით. სამოქალაქო კოდექსის შესაბამისად, ქალებს მამაკაცებთან თანასწორი უფლებები აქვთ დადონ ხელშეკრულებები საკუთარი სახელით, განკარგონ და მართონ საკუთრება. ეს უფლებები უზრუნველყოფილია კონსტიტუციის 21-ე მუხლით, რომლის მიხედვითაც საკუთრებისა და მემკვიდრეობის უფლება ყველა ადამიანისთვის თანაბრადაა გარანტირებული.</p> <p>მეუღლეებს შეუძლიათ დადონ საქორწინო ხელშეკრულება, რომელიც განსაზღვრავს მათ ქონებრივ უფლებებს და პასუხისმგებლობებს ქორწინების დროს და განქორწინების შემდეგ. თუმცა, საქორწინო ხელშეკრულება არ შეცვლის მეუღლეების მოვალეობას მხარდაჭერა გაუწიონ ერთმანეთს, გადაუხადონ ალიმენტები განქორწინების შემთხვევაში, მათ უფლებას მიმართონ სასამართლოს უთანხმოების შემთხვევაში, მეუღლეებს შეუძლიათ შეცვალონ საერთო საკუთრების მარეგულირებელი წესები.</p> <p>მეუღლეებს ასევე შეუძლიათ ჰქონდეთ საკუთარი ქონებრივი უფლებები, ე.ი. საკუთრება, რომელსაც თითოეული მეუღლე ფლობდა ქორწინებამდე, მემკვიდრეობით მიღებული ან ნაჩუქარი ქონება ქორწინების დროს (გარდა საგვარეულო ძვირფასეულობისა).</p> <p>არ არსებობს სპეციალური კანონმდებლობა დაუქორწინებელი წყვილების შესახებ და სამოქალაქო კოდექსი არ ითვალისწინებს ასეთი წყვილების საკუთრების შესახებ დებულებებს – ისინი განიხილებიან, როგორც დამოუკიდებელი პირები. თუ დაუქორწინებელი წყვილი დროის მნიშვნელოვანი პერიოდის (ე. ი. რამდენიმე წლის) განმავლობაში ერთად ცხოვრობს, როგორც ოჯახი, მაშინ საზოგადოება აღიქვამს ამ წყვილს როგორც ოჯახს, იმის მიუხედავად, რომ მათი ქორწინება რეგისტრირებული არაა. მართალია საზოგადოებას არა აქვს ნეგატიური დამოკიდებულება დაუქორწინებელი წყვილების მიმართ, მაგრამ ამგვარი დამოკიდებულება ფართოდ არაა გავრცელებული.</p>

საკითხი	კანონის დებულებები	კომენტარები
	<p>მიერ საკუთრების გასხვისებისთვის დადებული გარიგება შეიძლება გაუქმდეს მეორე მეუღლის მოთხოვნით მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ დადგინდება, რომ მეუღლეს, რომელმაც გაასხვისა საკუთრება, არ ჰქონდა ამის უფლება და თუ დამტკიცდება, რომ მან იცოდა, ან უნდა სცოდნოდა, რომ მას არ გააჩნდა ასეთი უფლება.</p> <p>მუხლი 1161. მეუღლეთა განცალკევებული საკუთრება</p> <p>შემდეგი შეადგენს თითოეული მეუღლის განცალკევებულ საკუთრებას:</p> <p>ა. საკუთრება, რომელსაც ეს მეუღლე ფლობდა ქორწინებამდე;</p> <p>ბ. საკუთრება, რომელიც მიღებულია ქორწინების დროს, მემკვიდრეობის ან საჩუქრის სახით.</p>	<p>ბავშვებს, რომლებიც ქორწინების გარეშე არიან დაბადებული, ისეთივე უფლებები აქვთ, როგორც ქორწინებაში დაბადებულ ბავშვებს. ტრადიციულად, ქართული საზოგადოება არ იღებდა მარტოხელა დედებს და გამოხატავდა მათ მიმართ ნეგატიურ დამოკიდებულებას. მართალია ამჟამად მათ მიმართ დამოკიდებულება უფრო ლიბერალურია, მაგრამ დაუქორწინებელ დედებს ხშირად ისევ აქვთ პრობლემები საკუთარ ოჯახის წევრებთან. სამოქალაქო კოდექსში არის მუხლები, რომლებიც იცავს მარტოხელა დედების უფლებებს და უზრუნველყოფს დანმარებას მათი მატერიალური მხარდაჭერისთვის. მაგალითად, 36(2) მუხლი ითვალისწინებს, რომ არ შეიძლება მარტოხელა დედებისა და სამ წლამდე ასაკის ბავშვების დედების სამსახურიდან გათავისუფლება შემცირების დროს.</p> <p>მარტოხელა დედებს იგივე უფლებები აქვთ, რაც დაქორწინებულ დედებს.</p>
მონაწილეობა ეკონომიკაში		
<p>1. მეწარმეობა</p>	<p>არ არის სპეციალური დებულებები</p> <p>კანონში მეწარმეობის შესახებ არ არის კონკრეტული დებულებები რომლებიც შეეხება მეწარმეთა სქესს, მიუხედავად ამისა, საქართველოს კონსტიტუციის ზოგადი დებულებების საფუძველზე, რომელთა მიხედვითაც ყველა პიროვნებას აქვს უფლებები და შესაძლებლობები, სქესის განურჩევლად, უნდა ითქვას, რომ საქართველოს ყველა მოქალაქეს აქვს სამეწარმეო საქმიანობის უფლება, თუ ის აკმაყოფილებს კანონის შესაბამის მოთხოვნებს.</p>	<p>მსხვილი საწარმოების მფლობელებს შორის არ იყვნენ ქალები. რაც შეეხება მცირე ბიზნესს, 341 სასოფლო-სამეურნეო და სასურსათო პროდუქციის გადასამუშავებელ საწარმოს შორის 57 ქალებს ეკუთვნის, ასევე 3897-დან 1254 კომერციული საწარმო, 164-დან 2 ნავთობის მრეწველობის საწარმო, 396-დან 85 ჯანდაცვის დაწესებულება და 396-დან 41 სოციალური სფეროს დაწესებულება ეკუთვნის ქალებს. ამგვარად, უნდა განხორციელდეს ზომები, რომლებიც ხელს შეუწყობს ქალთა სამეწარმეო საქმიანობას.</p> <p>მნიშვნელოვანია, რომ იმ ორგანიზაციებში, რომლებსაც შეეხება ეკონომიკური პოლიტიკა, ძალზე მცირეა ქალების წილი უმაღლეს თანამდებობებზე, რაც ზღუდავს მათ შესაძლებლობას განახორციელონ ეს პოლიტიკა.</p> <p>ქალები ჩართული არიან საბანკო სექტორში, სადაც ისინი 48%-ს შეადგენენ. ქალის საშუალო ხელფასი ამ სექტორში 80.80 ლარს შეადგენს, რაც საშუალო ინდიკატორის 92%-ია (წყარო: სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი).</p>

საკითხი	კანონის დებულებები	კომენტარები
		<p>მცირე ბიზნესში (მაგ. მაღაზიები, კაფეები, რესტორნები და სასტუმროები) ქალები და მამაკაცები ერთნაირად არიან წარმოდგენილი, თუმცა, მსხვილ ბიზნესში ქალების რაოდენობა გაცილებით ნაკლებია. ქალებს შეიძლება ჰქონდეთ ბიზნეს პროექტები, მაგრამ მათ არ შეუძლიათ მსხვილი ბიზნესის დაწყება, რადგან მათ არ გააჩნიათ სათანადო მხრდაჭერა. ოფიციალურად რეგისტრირებულ ბიზნესში და სახელმწიფო ორგანიზაციებში მომუშავე ქალები უმცირესობაში არიან. ე.ი. დასაქმებული ქალების 30%-ს შეადგენენ. ეს თანაფარდობა ისეთივეა, როგორც საბჭოთა დროს იყო.</p> <p>არსებული ინფორმაციის მიხედვით, მასშტაბში დასაქმებულ ყურნალისტთა ორ მესამედს ქალები შეადგენენ. ბოლო წლებში მკვეთრად გაიზარდა ამ სფეროში წამყვან და ადმინისტრაციულ თანამდებობებზე ქალების რიცხვი. იგივე შეიძლება ითქვას სარეკლამო ბიზნესზე, რომელშიც ახალგაზრდა ქალები არიან დაკავებული.</p>
<p>2. კრედიტის ხელმისაწვდომობა</p>	<p>არ არსებობს სპეციალური დებულებები. გამოიყენება სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი დებულებები.</p>	<p>ქალებს უფლება აქვთ დამოუკიდებლად მიიღონ ფინანსური მომსახურება (კრედიტები, სესხები), ვინმე სხვისგან ნებართვის მიღების გარეშე.</p>
<p>მონაწილეობა ეკონომიკაში</p>		
<p>1. შრომის უფლება</p>	<p>კანონი დასაქმების შესახებ მუხლი 7. დასაქმების უფლება</p> <p>საქართველოს ყველა მოქალაქეს, განურჩევლად რასისა, ეთნიკური წარმოშობისა, სქესისა, რელიგიური რწმენისა, პოლიტიკური შეხედულებებისა და ქონებრივი მდგომარეობისა, აქვს მუშაობის უფლება. შექმნილია პირობები, რათა უზრუნველყოფილი იყოს მოქალაქეთა მაქსიმალური დასაქმება და უმუშევრობის შემცირება.</p> <p>უმუშევართა სოციალური დაცვა გარანტირებულია.</p>	<p>შრომის ბაზრის ანალიზმა უჩვენა, რომ ქალების მდგომარეობა მნიშვნელოვნად შეირყა დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ. სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის მონაცემების მიხედვით, 2002 წელს ქალები შეადგენდნენ ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობის მხოლოდ 47.7%-ს. 15 წელზე უფროს დასაქმებულ ქალებს შორის 35.9%-ი დასაქმებულია კონტრაქტით, დანარჩენი 64% თვითდასაქმებულია. თვითდასაქმებულ ქალთა უმეტესობა მუშაობს საოჯახო ფერმებში ან ბიზნესში, ანაზღაურების გარეშე.</p> <p>დასაქმების შესაძლებლობები კანონის მიხედვით თანაბარია, მაგრამ ქალებს ნაკლებად მიუწვდებათ ხელი ხელმძღვანელ თანამდებობებზე, როგორც საჯარო, ასევე კერძო სექტორშიც და მათი ანაზღაურება ჩვეულებრივ, უფრო დაბალია.</p> <p>საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სტატისტიკის დეპარტამენტის მონაცემების მიხედვით მიმოხილვა „ქალები და მამაკაცები საქართველოში, 2005 წ.“) ქალი თანამშრომლების საშუალო ხელფასის სახელმწიფო ორგანიზაციებში შეადგენს მამაკაცი თანამშრომლების საშუალო ხელფასის მხოლოდ 55.1%-ს,</p>

საკითხი	კანონის დებულებები	კომენტარები
	<p>მუხლი 16. უმუშევრობა</p> <p>უმუშევარი პირის პროფესიული მომზადება და გადამზადება ხდება, თუ:</p> <p>(ა) დასაქმების სამსახური ვერ უზრუნველყოფს დაუსაქმებელ პიროვნებას მისი პროფესიის შესაბამისი სამსახურით, სამი თვის ვადაში.;</p> <p>(ბ) დასაქმების სამსახურს არ შეუძლია შესთავაზოს უმუშევარ პიროვნებას სამუშაო მის პროფესიულ სფეროში და მას სჭირდება სპეციალობის შეცვლა.</p> <p>(გ) უმუშევარმა პირმა დაკარგა თავისი სპეციალობით მუშაობის საშუალება;</p> <p>(დ) უმუშევარმა პირმა გამოთქვა პროფესიის შეცვლის სურვილი.</p> <p>2. უმუშევარი პირის პროფესიული მომზადება და გადამზადება ხორციელდება სახელმწიფო დასაქმების სამსახურში, პროფ-ტექნიკური განათლების ცენტრში, მომზადების/გადამზადების ცენტრებში და სხვა სასწავლო დაწესებულებებში და დაფინანსდება შეერთებული შტატების დასაქმების ფონდის, აგრეთვე სხვა დაინტერესებული სამრეწველო საწარმოებისა და ორგანიზაციების მიერ.“</p>	<p>საზოგადოებრივ დაწესებულებებში – 46%-ს, სოფლის მეურნეობაში 82.5%-ს, ვაჭრობის სფეროში – 71.2%-ს, განათლების სფეროში – 72.6%-ს, ჯანდაცვის სფეროში – 71.8%-ს, სამომხმარებლო მომსახურებაში - 51.7%-ს, თვით-დასაქმებაში – 69.9%-ს.</p> <p>როდესაც ხელმისაწვდომია სამუშაო ადგილი, პოტენციური დამქირავებელი მიუთითებს სამსახური ქალისთვისაა გათვალისწინებული თუ კაცისთვის. ქალებისთვის სამუშაო ადგილების უმეტესობა ვაჭრობის ან მომსახურების სფეროებშია (გამყიდველი, ოფიციალტი, დალაქი, კოსმეტოლოგი და ა. შ.). დაბალია მოთხოვნა მაღალი კვალიფიკაციის კადრებზე, რომლებსაც მაღალი დონის განათლება აქვთ (უცხო ენა, კომპიუტერზე მუშაობის უნარ-ჩვევები და ა. შ.). შრომის ბირჟა უზრუნველყოფს მომსახურებას იმ უმუშევრებისთვის, რომლებიც არ არიან კონკურენტუნარიანი შრომის ბაზარზე, მაგრამ, უმთავრესად ესაა დაბალანაზღაურებადი, დაბალკვალიფიციური სამუშაო.</p> <p>უმუშევართა სამსახური ასევე უზრუნველყოფს გადამზადებას უნარშეზღუდული პირებისთვის, რათა ისინი უფრო კონკურენტუნარიანი გახდნენ და უფრო ადვილად იპოვნონ სამუშაო, არამარტო უმუშევართა სამსახურის მეშვეობით, არამედ დამოუკიდებლადაც. დასაქმების სახელმწიფო ფონდი აფინანსებს უმუშევარი პირების კომპიუტერულ ტრენინგებს და უცხო ენების დაწვებით კურსებს გაყიდვების სფეროში. ამის გარდა, ტურიზმის დეპარტამენტმა გახსნა ტრენინგის კურსები მაღალი კლასის სასტუმროების და რესტორნების ოფიციალტებისა და პორტიელებისთვის.</p> <p>რაც შეეხება დასაქმებას, არსებობს ასაკობრივი შეზღუდვები და მოთხოვნები გარეგნობის მიმართ, ასევე სხვა მოთხოვნებიც, რომლებიც მამაკაცებზეც ვრცელდება. მცირე გამოწვევების გარდა, ოჯახური მდგომარეობა მხედველობაში არ მიიღება სამუშაოზე განცხადების შეტანისას.</p> <p>არ არსებობს გენდერული დისკრიმინაცია დარეგისტრირებულ უმუშევარ პირებს შორის და არსებობს კანონის მოთხოვა, რომლის მიხედვითაც, თუ ასეთი პირები ვერ იშოვნებენ სამუშაოს სამი თვის ვადაში, მათ შეუძლიათ შეიტანონ განაცხადი ტრენინგების ან გადამზადების კურსების გავლაზე.</p> <p>თუმცა, ქალების სამსახურიდან მოხსნის შესაძლებლობა ნამდვილად უფრო მეტია მამაკაცებთან შედარებით, რადგან ითვლება, რომ კაცები უფრო მოქნილად ითვლე-</p>

საკითხი	კანონის დებულებები	კომენტარები
		<p>ბიან სამუშაოს და მივლინებების თვალსაზრისით და მათ უფრო ნაკლებად ზღუდავს პასუხისმგებლობა ოჯახის მოვლაზე. გასული 10 წლის განმავლობაში სახელმწიფო და ეკონომიკური სისტემა არსებითად შეიცვალა საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის შედეგად, რამაც მოიტანა ახალი მოთხოვნები და დაარღვია ძველი სტრუქტურა. ამის შედეგად მნიშვნელოვნად გაიზარდა უმუშევრობა.</p>
<p>2. თანასწორი ანაზღაურება</p>	<p>საქართველოს შრომის კოდექსი</p> <p>შრომის ანაზღაურება ხდება შრომის კანონმდებლობით დადგენილი პროცენტურობითა და პირობებით. ამ თვალსაზრისით, აკრძალულია დისკრიმინაციის ყველა ფორმა, მათ შორის, დისკრიმინაცია სქესის საფუძველზე.</p>	<p>თანაბარი ანაზღაურება ქალებისა და მამაკაცებისათვის გათვალისწინებულია შრომის კოდექსით და ფაქტობრივადაც ხელფასები უმთავრესად ერთნაირია. თუმცა, არ არსებობს ცენტრალიზებული სისტემა, რომელიც განახორციელებდა სახელმწიფო კონტროლს ანაზღაურების თანასწორობაზე; თანასწორი ანაზღაურება არ შედის იმ მაჩვენებლებში, რომელთა ასახვაც ევალებათ დამქირავებლებს მათ ანგარიშებში. მიუხედავად ამისა, არსებობს მნიშვნელოვანი განსხვავება მამაკაცებისა და ქალების შემოსავლებს შორის, რადგანაც ქალებს უფრო ხშირად უკავიათ დაბალი თანამდებობები და მათ მამაკაცებზე უფრო იშვიათად აწინაურებენ (2003 წელს ქალის საშუალო ხელფასი 85.7 ლარს შეადგენდა, ხოლო მამაკაცის – 163 ლარს).</p>
<p>2. ფენმძიმობა, დედობა და მამობა</p>	<p>საქართველოს შრომის კოდექსი</p> <p>ფენმძიმე ქალებისა და სამ წლამდე ასაკის ბავშვების დედების, აგრეთვე 14 წლამდე ასაკის ბავშვების (ან 16 ან 16 წლამდე ასაკის ინვალიდი ბავშვების) მარტოხელა დედების დასაქმების გარანტიას იძლევა და კრძალავს მათ სამსახურიდან გათავისუფლებას (მუხლი 161).</p> <p>ქალებს, რომლებიც მუშაობდნენ სულ მცირე ერთი წლის განმავლობაში (18 წლამდე ქალების შემთხვევაში მუშაობის ხანგრძლივობა მხედველობაში არ მიიღება), მათი მოთხოვნით ეძლევათ ნაწილობრივ ანაზღაურებადი დეკრეტული შვებულება ბავშვის 18 თვის ასაკამდე. ქალებს, რომლებიც მუშაობდნენ 1 წლამდე პერიოდის განმავლობაში, ეძლევათ დახმარება მა-</p>	<p>საქართველოს კანონმდებლობა შესაძლებლობას აძლევს როგორც დედებს, ასევე მამებს, აიღონ სხვადასხვა სახის შვებულებები ბავშვების მოსაველეად, მაგრამ ქართველ მამაკაცებს შორის სამუშაოს დატოვება ბავშვის მოსაველეად არაა მიღებული და ეს დაუშვებელიც კია. ეს ასევე უკავშირდება ეკონომიკურ საკითხებსაც, რადგანაც უმთავრესად ქმარს უფრო მაღალი შემოსავალი აქვს.</p> <p>მამაკაცები მონაწილეობას არ იღებენ ბავშვის მოვლაში და აუცილებელია საქართველოს არსებული კანონმდებლობა ითვალისწინებდეს ბავშვების მოვლის გარანტიებს, რათა მომუშავე ქალებმა შეძლონ ბავშვების მოვლა სამსახურის დატოვების გარეშე. ახალი შრომის კოდექსის პროექტი, რომელსაც CSO-ები, პროფკავშირები და საერთაშორისო ორგანიზაციები განიხილავენ, არ შეესაბამება საერთაშორისო სტანდარტებს და შეიძლება განაპირობოს დემოგრაფიული კრიზისი საქართველოში, რამდენადაც მასში უგულვებელყოფილია ძირითადი გარანტიები დედობასთან, მამობასთან და შვებულებებთან დაკავშირებით.</p>

საკითხი	კანონის დებულებები	კომენტარები
	<p>თი ხელფასის ნახევრის ოდენობით. მამას, ან სხვა ნათესავებს, რომლებიც ფაქტობრივად უვლიან ბავშვს, შეუძლიათ აიღონ ნაწილობრივ ანაზღაურებადი შვებულება და ასევე დამატებითი უხელფასო შვებულება ბავშვის მოსაველეად. შრომის კოდექსის მიხედვით, თანამშრომელს შეიძლება მიეცეს მისი მოთხოვნით მოკლევადიანი უხელფასო შვებულება ოჯახური პირობების გამო, რაც მოიცავს ავადმყოფი ბავშვების ან ოჯახის სხვა წევრების მოვლას.</p>	
<p>3. დეკრეტული შვებულება</p>	<p>საქართველოს შრომის კოდექსი</p> <p>დეკრეტული შვებულებები:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. დეკრეტული შვებულება მოიცავს 70 კალენდარულ დღეს მშობიარობამდე და 56 კალენდარულ დღეს მშობიარობის შემდეგ. 2. შვებულებას ქალებისთვის, რომლებმაც იშვილეს ბავშვი; 3. შესვენებებს ბავშვის კვებისთვის; 4. დამატებით უხელფასო შვებულებას სამ წლამდე ასაკის ბავშვების დედებისთვის. ეს შვებულება ჩაითვლება თანამშრომლის მთლიანი უწყვეტი სტაჟის ნაწილად, ისევე, როგორც ტრენინგი მის სპეციალობაში (მუხლი 161); <p>უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ფემქიმე ქალებისა და 18 თვემდე ასაკის ბავშვების დედების გადაყვანა უფრო მსუბუქი სამუშაოზე.</p>	

საკითხი	კანონის დებულებები	კომენტარები
რეპროდუქციული ჯანმრთელობა		
<p>1. რეპროდუქციული ჯანმრთელობა</p>	<p>საქართველოს კანონი ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ</p> <p>თავი XXIII. ოჯახის დაგეგმვა (მუხლი 136-145)</p> <p>141: განაყოფიერება დონორის სპერმით ნებადართულია:</p> <p>1. უშვილობის გამო, ქმრის მხრიდან გენეტიკური დაავადების გადაცემის რისკის არსებობისას, ან მარტოხელა ქალის განაყოფიერებისათვის, თუ მიღებულია უშვილო წყვილის ან მარტოხელა ქალის წერილობითი თანხმობა. ბავშვის დაბადების შემთხვევაში უშვილო წყვილი ან მარტოხელა ქალი ითვლება მშობლებად, აქედან გამომდინარე პასუხისმგებლობით და უფლებამოსილებით. დონორს არა აქვს განაყოფიერების შედეგად დაბადებული ბავშვის მამად ცნობის უფლება;</p> <p>2. მხოლოდ სათანადო ლიცენზიის მქონე დაწესებულებაში, თუ მას ატარებს შესაბამისი ლიცენზიის მქონე ექიმი</p> <p>142. 1. ადამიანის კლონირება გენური ინჟინერიის მეთოდების გამოყენებით აკრძალულია.</p> <p>2. სახელმწიფო აკონტროლებს გამოკვლევებს გენური ინჟინერიის სფეროში კანონით დადგენილი წესით.</p> <p>143. 1. ექსტრაკორპორული განაყოფიერება ნებადართულია:</p> <p>ა) უშვილობის მკურნალობის მიზნით,</p>	<p>დღემდე, უმეტესად მშობიარობისას უზრუნველყოფილი იყო პროფესიონალური დახმარება, თუმცა, მასმედიაში სულ უფრო და უფრო ხშირად ჩნდება ინფორმაცია სახლში მშობიარობის შემთხვევების შესახებ, რაც მიუთითებს იმაზე, რომ ასეთი შემთხვევები სულ უფრო და უფრო ფართოდ ვრცელდება, რადგანაც დედებს არ გააჩნიათ საკმარისი ფული იმისათვის, რომ პროფესიონალური დახმარება მიიღონ საავადმყოფოში – ეს საქართველოს ზოგიერთ რეგიონში ძალზე დაბალი შემოსავლების შედეგია. ჯანდაცვის, შრომისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს დედათა და ბავშვთა ჯანდაცვის დეპარტამენტი უარს აცხადებს რაიმე ოფიციალური ინფორმაციის გაცემაზე.</p>

საკითხი	კანონის დებულებები	კომენტარები
	<p>აგრეთვე, ცოლის ან ქმრის მხრიდან გენეტიკური დაავადების გადაცემის რისკის არსებობისას, წყვილის ან დონორის სასქესო უჯრედების ან ემბრიონის გამოყენებით, თუ მიღებულია წყვილის წერილობითი თანხმობა;</p> <p>ბ) თუ ქალს არა აქვს საშვილოსნო, განაყოფიერების შედეგად მიღებული ემბრიონის სხვა ქალის („სუროგატული დედას“) საშვილოსნოში გადატანის და გამოზრდის გზით. წყვილის წერილობითი თანხმობა აუცილებელია.</p> <p>2. ბავშვის დაბადების შემთხვევაში წყვილი ითვლება მშობლებად, აქედან გამომდინარე პასუხისმგებლობით და უფლებამოსილებით; დონორს ან „სუროგატულ დედას“ არა აქვს დაბადებული ბავშვის მშობლად ცნობის უფლება.</p> <p>144. ხელოვნური განაყოფიერების მიზნით შესაძლებელია გაყინვის მეთოდით კონსერვირებული ქალის და მამაკაცის სასქესო უჯრედების ან ემბრიონის გამოყენება. კონსერვაციის დრო განისაზღვრება წყვილის სურვილისამებრ, დადგენილი წესით.</p>	
<p>2. კონტრაცეპცია</p>	<p>საქართველოს კანონი ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ</p> <p>136. საქართველოს ყველა მოქალაქეს უფლება აქვს დამოუკიდებლად განსაზღვროს შვილების რაოდენობა და მათი დაბადების დრო. სახელმწიფო უზრუნველყოფს ადამიანის უფლებებს რეპროდუქციის სფეროში საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით.</p>	<p>ოჯახის დაგეგმვას ძალზე დიდი მნიშვნელობა აქვს ქალებისათვის საქართველოში. WHO/UNFPA-ის ოჯახის დაგეგმვის და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის პროგრამა უზრუნველყოფს კონსულტაციებსა და გინეკოლოგიურ მომსახურებას ქალებისა და გოგონებისთვის და ავრცელებს კონტრაცეპტივებს უფასოდ. ისინი ასევე გზავნიან მათ ექსპერტებს იმ კლინიკებში, სადაც არის ოჯახის დაგეგმვის ცენტრები. 1997 წელს პრეზიდენტმა გამოსცა ბრძანებულება „ადამიანის უფლებების განმტკიცების ზომების განხორციელების შესახებ“, რომელშიც ხაზგასმული იყო კონტრაცეპციის მეთოდების დანერგვის, სპეციალური აფთიაქების გახსნის, ქალთა რეპროდუქციული ჯანმრთელობის დაცვის გაუმჯობესების და აბორტის</p>

საკითხი	კანონის დებულებები	კომენტარები
	<p>137. სახელმწიფო უზრუნველყოფს დასაქორწინებელ, აგრეთვე, შვილის ყოლის მსურველ წყვილთა უფასო ნებაყოფლობით სამედიცინო-გენეტიკურ კონსულტაციას.</p> <p>138. კონტრაცეპტივების წარმოება, იმპორტი და გავრცელება ხდება საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით.</p>	<p>წინააღმდეგ აგრესიული საგანმანათლებლო კამპანიის ჩატარების აუცილებლობა. არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ განსაზღვრული პრიორიტეტები უახლოესი მომავლისთვის ითვალისწინებს ოჯახის დაგეგმვის ახალი პროექტების შემუშავებას და მათ შეტანას სახელმწიფო პროგრამებში, დემოგრაფიული ინდიკატორების და ასევე ქვეყნის სოციალური და კულტურული თავისებურებების გათვალისწინებით, ქალებისა და გოგონებისთვის პროგრამის შემუშავებას, მათი ინფორმირებისთვის აბორტის შესაძლო მავნე ზემოქმედების, კონტრაცეპტივების გამოყენების და გინეკოლოგიური და ონკოლოგიური დაავადებების პროფილაქტიკის შესახებ.</p> <p>ჭერ-ჭერობით სქესობრივი საკითხების შესახებ განათლება შეტანილი არაა სკოლის პროგრამაში.</p> <p>სახელმწიფო სამედიცინო დაზღვევის კომპანია, დედისა და ბავშვის დეპარტამენტი და ოჯახის დაგეგმვისა და საზოგადოებრივი ჯანდაცვის დეპარტამენტები ფუნქციონირებს ჯანდაცვის სამინისტროს ფარგლებში.</p> <p>კონტრაცეპტივები უფასოა საავადმყოფოებსა და კლინიკებში, თუმცა, ექიმთან კონსულტაცია ფასიანია და ერთი ვიზიტის ფასი საშუალოდ 10 ლარს შეადგენს. კონტრაცეპტივები ასევე აფთიაქებშიც იყიდება. ქალაქებში აბორტების რიცხვი მცირდება, რადგანაც იქ ადვილად ხელმისაწვდომია კონტრაცეპტივები.</p>
<p>3. აბორტი</p>	<p>საქართველოს კანონი ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ</p> <p>139. 1. ქალთა ჯანმრთელობის დაცვა აბორტების შემცირების გზით სახელმწიფოს პრიორიტეტული ამოცანაა.</p> <p>2. ორსულობის ნებაყოფლობითი შეწყვეტა ნებადართულია მხოლოდ ლიცენზირებულ სამედიცინო დაწესებულებაში ლიცენზირებული ექიმის მიერ, თუ:</p> <p>ა) ორსულობის ხანგრძლივობა არ აღემატება თორმეტ კვირას;</p>	<p>აბორტი კანონით დაშვებულია და საქართველოში უზღვევადობის კონტროლის უმთავრეს ფორმად რჩება. არალეგალური აბორტები ისჯება ხუთ წლამდე პატიმრობით. თუ ექიმი არალეგალურ აბორტს გააკეთებს, ის კარგავს საექიმო პრაქტიკის უფლებას ხუთ წლამდე ვადით.</p> <p>სანამ ქალი აბორტს გაიკეთებდეს, მან უნდა დააკმაყოფილოს შემდეგი მოთხოვნები: ის უნდა იყოს სულ მცირე 18 წლის და მას უნდა ჰქონდეს ცნობა (ნებართვა), სადაც მითითებული იქნება, რომ მას არა აქვს ანთებითი დაავადებები ან საშვილოსნოს კიბო.. ორ თვეზე მეტი ვადის ფეხმძიმობის შეწყვეტა დაუშვებელია.</p> <p>სახელმწიფო არ აფინანსებს აბორტებს და ქალები თავად იხდიან აბორტის ფასს, არ არსებობს ფიქსირებული გადასახადი აბორტისთვის, მისი ფასი 25-დან 40 ლარამდე (12.50-20 აშშ დოლარი) მერყეობს სხვადასხვა დაწესებულებებში, იმის მიხედვით, კლინიკა სახელმწიფოა თუ კერძო.</p>

საკითხი	კანონის დებულებები	კომენტარები
	<p>ბ) ორსულს სამედიცინო დაწესებულებაში ჩაუტარდა წინასწარი გასაუბრება და გასაუბრებიდან ოპერაციამდე გასულია სამი დღის მოსაფიქრებელი ვადა. გასაუბრების დროს ექიმმა უპირატესობა უნდა მიანიჭოს ნაყოფის სიცოცხლის დაცვას. არჩევანი ქალის პრეროგატივაა.</p> <p>140. 1. აბორტის რეკლამა აკრძალულია.</p> <p>2. თორმეტ კვირაზე მეტი ხანგრძლივობის ორსულობის შემთხვევაში აბორტი ნებადართულია მხოლოდ სამედიცინო და სოციალური ჩვენებების მიხედვით. სამედიცინო ჩვენებების ჩამონათვალს ადგენს საქართველოს ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტრო. სოციალური ჩვენებები განისაზღვრება საქართველოს კანონმდებლობით.</p>	
<p>5. ადამიანის იმუნოდეფიციტის ვირუსი/შიდსი</p>	<p>საქართველოს კანონი, აივ/შიდსის პროფილაქტიკის შესახებ, განსაზღვრავს საქართველოში აივ/შიდსის კონტროლის ძირითად პრინციპებს, დაადგენს აივ/შიდსის მქონე მოქალაქეების გასინჯვის აგრეთვე მათი მკურნალობის და პროფილაქტიკური ზომების პირობებს, განსაზღვრავს საკანონმდებლო რეჟიმს, რომელიც მოქმედებს ასეთ პირებთან მიმართებაში, განსაზღვრავს მათ, ასევე სამედიცინო პერსონალის უფლებებსა და მოვალეობებს და შეეხება სოციალური უზრუნველყოფის კონკრეტულ საკითხებს.</p>	<p>საქართველოში შიდსთან ბრძოლის სფეროში ძირითადი აქცენტი პროფილაქტიკაზე კეთდება. აკრძალვებმა, შეზღუდვებმა და საგანგებო ზომებმა, რომლებიც მოსახლეობაში განხორციელდა, განაპირობა მეტი ნდობა და თანამშრომლობის გაფართოება, რაც, თავის მხრივ ამარტივებს ჯანმრთელობის დაცვას. ამ პროგრამას ახორციელებენ საზოგადოებრივი ჯანდაცვის დეპარტამენტი და შიდსისა და კლინიკური იმუნოლოგიის ეროვნული ცენტრი.</p> <p>2000 წლის შემდეგ ადამიანის იმუნოდეფიციტის ვირუსისა და შიდსის გავრცელება ხასიათდება ზრდის ტენდენციით. 2004 წელს ავადმყოფი ქალების რიცხვი, 2003 წელთან შედარებით 24%-ით გაიზარდა, ხოლო მამაკაცების – 20.8%-ით.</p>
<p>სისხლის სამართლის კოდექსის დებულებები ადამიანის უსაფრთხოებასთან დაკავშირებით</p>		
<p>2. ადამიანებით ვაჭრობა</p>	<p>მუხლი 17 საქართველოს კონსტიტუცია</p> <p>1. ადამიანის პატივი და ღირსება ხელშეუვალია.</p>	<p>2005 წლის 19 ოქტომბერს საქართველომ ხელი მოაწერა ევროსაბჭოს კონვენციას ადამიანებით ვაჭრობის (ტრეფიკინგი) საწინააღმდეგო ღონისძიებების შესახებ. ამ კონვენციას ხელი მოაწერა 16-მა ქვეყანამ, თუმცა, ის ჯერ არც ერთის მიერ არ არის რატიფიცირებული.</p>

საკითხი	კანონის დებულებები	კომენტარები
	<p>2. დაუშვებელია ადამიანის წამება, არაჰუმანური, სასტიკი ან პატივისა და ღირსების შემლახველი მოპყრობა და სასჯელის გამოყენება.</p> <p>მუხლი 18</p> <p>1. ადამიანის თავისუფლება ხელშეუვალია.</p> <p>მუხლი 30</p> <p>1. შრომა თავისუფალია. [...]</p> <p>2. სახელმწიფო ვალდებულია ხელი შეუწყოს.</p> <p>3. შრომითი ურთიერთობის მომწესრიგებელ საერთაშორისო შეთანხმებათა საფუძველზე სახელმწიფო იცავს საქართველოს მოქალაქეთა შრომით უფლებებს საზღვარგარეთ.</p> <p>4. შრომითი უფლებების დაცვა, შრომის სამართლიანი ანაზღაურება და უსაფრთხო, ჯანსაღი პირობები, არასრულწლოვანისა და ქალის შრომის პირობები განისაზღვრება კანონით.</p> <p>საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი</p> <p>მუხლი 1431 ადამიანების ტრეფიკინგი</p> <p>1. ადამიანის ყიდვა, გაყიდვა და მის მიმართ სხვა უკანონო გარიგებების დადება, აგრეთვე სამსახურში მიღება, გადაცემა, დაფარვა ან მიღება, იძულებით, შანტაჟით ან მოტყუებით, ექსპლუატაციის მიზნით, ისჯება 5-დან 12 წლამდე თავისუფლების აღკვეთით.</p>	<p>კანონი კრძალავს ადამიანების ტრეფიკინგს, თუმცა, ქვეყანა წარმოადგენს ასეთი ადამიანების წყაროს, სატრანზიტო პუნქტსა და დანიშნულების ადგილს.</p> <p>გენერალურ პროკურატურასა და სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს შორის ურთიერთგაგების მემორანდუმის გაფორმებამ განაპირობა უფრო მჭიდრო თანამშრომლობა, ერთობლივი ოპერაციების განხორციელება და რიგი პიროვნებების დაპატიმრება და დაჩარიმება ტრეფიკინგის ბრალდებით. წლის ბოლომდე არ ყოფილა გამოტანილი საბრალდებო განაჩენი. დეკემბერში, პრეზიდენტის ბრძანებულებით მიღებულ იქნა ახალი სამოქმედო გეგმა, რომლის შესაბამისადაც დაარსდა ტრეფიკინგის წინააღმდეგ ბრძოლის ერთჯერადი სააგენტოთაშორისო კომისია, ქვეყნის უშიშროების ეროვნული საბჭოს მხარდაჭერით. უშიშროების ეროვნული საბჭოს ადამიანთა უფლებების ჯგუფი ადამიანთა ვაჭრობის (ტრეფიკინგი) წინააღმდეგ ბრძოლის საკონტაქტო პუნქტად დარჩა მთელი მთავრობის მასშტაბით.</p> <p>მთავრობამ გააუქმა MIA-ის ტრეფიკინგთან ბრძოლის ჯგუფი, რომელიც უცხოურ დაფინანსებას იღებდა და გაერთიანა ის ადამიანის გატაცებასთან ბრძოლის ჯგუფთან იმ იმედით, რომ ახალ ჯგუფს კონკრეტულ შემთხვევებზე მუშაობის კოორდინაციის და გამომძიებლებთან ინფორმაციის გაცვლის უფრო მეტი შესაძლებლობები ექნებოდა. ოქტომბერში შინაგან საქმეთა სამინისტროს ტრეფიკინგთან ბრძოლის ჯგუფი დაიყო ორ ფილიალად – თბილისისა და ბათუმის ფილიალებად. MIA-ს და MSS-ის გაერთიანების შემდეგ დაარსდა ტრეფიკინგთან და არალეგალურ მიგრაციასთან ბრძოლის სპეციალური ოპერატიული განყოფილება, რომელშიც 50 თანამშრომელია, პოლიციისა და საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ახალი სამინისტროს ფარგლებში.</p> <p>ქვეყანა თანამშრომლობს რეგიონის სხვა ქვეყნებთან, ტრეფიკინგის კავშირების დასადგენად და გატაცებული პირების რეპატრიაციის სფეროში, რომლებიც ქვეყანაში ტრანზიტის დროს იპოვნენ.</p>

საკითხი	კანონის დებულებები	კომენტარები
	<p>2. იგივე ქმედება ან უმოქმედობა, ჩადენილი</p> <p>ა) განმეორებით;</p> <p>ბ) ორი ან მეტი პირის მიმართ;</p> <p>გ) ფეხმძიმე ქალის მიმართ;</p> <p>დ) ოფიციალური უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებით;</p> <p>ე) მსხვერპლის საზღვარგარეთ გაყვანით;</p> <p>ვ) სიცოცხლის და ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ან ამგვარი ძალადობის მუქარით;</p> <p>ზ) იმ პირის მიმართ, რომელიც, როგორც ცნობილია დამნაშავესთვის, არის უმწეო მდგომარეობაში, ან პირის მიმართ, რომელიც მატერიალურად ან სხვაგვარად დამოკიდებული იყო დამნაშავეზე, ისევე 8-დან 15 წლამდე თავისუფლების აღკვეთით.</p> <p>3. ქმედება ან უმოქმედობა, განსაზღვრული ამ მუხლის 1 და 2 აბზაცებით</p> <p>ა) თუ ჩადენილია ორგანიზებული ჯგუფის მიერ;</p> <p>ბ) თუ გამოიწვევს მსხვერპლის სიკვდილს ან სხვა მძიმე შედეგებს, ისევე 12-დან 20 წლამდე თავისუფლების აღკვეთით.</p>	
<p>2. სექსუალური დანაშაული</p>	<p>საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი</p> <p>მუხლი 137 გაუპატიურება</p> <p>გაუპატიურება არის სქესობრივი კავშირის დამყარება ძალადობით, ძალადობის მუქარით ან მსხვერპლის უმწეო მდგომარეობით სარგებლობით, და ისევე 3-დან 7 წლამდე თავისუფლების აღკვეთით.</p>	<p>ამ საკანონმდებლო დებულებების მიუხედავად გაუპატიურება მაინც ტაბუდ რჩება და შეუძლებელია შესაბამისი სტატისტიკის შესახებ საუბარი, ამასთან ანონიმური სარეაბილიტაციო ცენტრების ნაკლებობა კიდევ უფრო აღრმავებს ამ პრობლემას. არ არსებობს სპეციალური განყოფილება არც პოლიციაში და არც პროკურატურაში, რომელსაც მხოლოდ გაუპატიურების შემთხვევები შეეხება და არ არსებობს სპეციალური ტრენინგის კურსები, რომლებიც დაეხმარებოდა პოლიციას და პროკურატურას ამ საკითხის მოგვარებაში.</p> <p>გაუპატიურების შემთხვევაზე საჩივლის შეტანა შეუძლებელია მსხვერპლის განცხადებისა და მტკიცებულების (ე. ი. სამედიცინო შემოწმების) საფუძველზე. იური-</p>

საკითხი	კანონის დებულებები	კომენტარები
	<p>იგივე დანაშაული, ჩადენილი განმეორებითან პირის მიერ, რომელსაც ადრე ჩადენილი აქვს განსაკუთრებით მძიმე გაუპატიურება (ე. ი. ანალური კავშირი, ორალური კავშირი ან განსაკუთრებით სასტიკი მოპყრობა), ძალადობით ან ძალადობის მუქარით ან ისარგებლებს მსხვერპლის უმწეო მდგომარეობით, ან 16 წლამდე ასაკის პირის გაუპატიურება გაუკუღმართებული გზით, ძალადობის გარეშე, მსხვერპლის ასაკის ცოდნით, ისჯება 5-დან 10 წლამდე თავისუფლების აღკვეთით.</p> <p>გაუპატიურება, ჩადენილი პირთა ჯგუფის მიერ, ან განზრახ ჩადენილი ფეხმძიმე ქალის ან მცირეწლოვანის გაუპატიურება, ან განსაკუთრებული სისასტიკით ან მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებით ჩადენილი გაუპატიურება, აგრეთვე გაუპატიურება, რომელმაც გამოიწვია მსხვერპლის სიკვდილი, ისჯება 5-დან 15 წლამდე პატიმრობით.</p> <p>14 წლამდე ასაკის პირის გაუპატიურება ისჯება 10-დან 20 წლამდე პატიმრობით.</p> <p>მუხლი 138 სექსუალური ხასიათის ძალმომრეობითი მოქმედება</p> <p>მამათმავლობა, ლესბიანობა ან სხვაგვარი სექსუალური კონტაქტის იძულება სახელგამტეხი ცნობების გახმაურების ან ქონების დაზიანების მუქარით, ანდა მატერიალური, სამსახურებრივი, ან სხვაგვარი დამოკიდებულების გამოყენებით, ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი, ერთი წლის ვადით, ან თავისუფლების აღკვეთით, ვიდრე ორ წლამდე.</p>	<p>დიული სანქციების თავიდან აცილება შეუძლებელია მსხვერპლზე დაქორწინებით, მაგრამ, ნებისმიერ შემთხვევაში, ოჯახისა და საზოგადოების დამოკიდებულება გაუპატიურებელი მსხვერპლის მიმართ იმდენად ნეგატიურია, რომ ქალები გრძნობენ, რომ ასეთი დანაშაულის შესახებ განცხადების შემთხვევაში მათ არანაირი მომავალი აღარ ექნებათ.</p> <p>„მეუღლის გაუპატიურება“ არაა გათვალისწინებული საქართველოს კანონმდებლობით, თუმცა, საქართველოს სისხლის სამართლის 137-ე მუხლის მიხედვით, შესაძლებელია გაუპატიურების ყველა ფორმების განხილვა. ამჟამად არსებობს ანონიმური სატელეფონო სამსახური, რომელიც სპეციალიზებულია გაუპატიურების მსხვერპლი ქალების დახმარებაზე, მაგრამ არ არსებობს თავშესაფრები, სპეციალური სამსახურები და მათი დახმარებისა და დაცვის სხვა მექანიზმები.</p> <p>კანონში არ არსებობს დებულებები ოჯახში ბავშვებზე ძალადობის წინააღმდეგ და არ არის მონაცემები, რომლებიც უჩვენებდა, რომ საზოგადოებამ იცის მაინც ასეთი პრობლემის არსებობის შესახებ.</p> <p>პროსტიტუციას არ გააჩნია რაიმე იურიდიული სტატუსი საქართველოში, თუმცა, ასეთი პრაქტიკა არსებობს.</p> <p>შუამავლობა უკანონოა და კანონით ისჯება პროსტიტუციის ბინების მოწყობა და პროსტიტუციაში იძულებით ჩაბმა.</p>

	<p>ძალადობის გარეშე გარყვნილი ქმედება დამნაშავესათვის წინასწარი შეცნობით 16 წლის ასაკის მიუღწეველთან პროსტიტუციაში ჩაბმა, ძალმომრეობით, ძალადობის ან საკუთრების განადგურების მუქარით აგრეთვე შანტაჟით ან მოტყუებით (მუხლი 253); პროსტიტუციის ბინების მოწყობა (მუხლი 254), მცირეწლოვანთა ჩაბმა პროსტიტუციაში და სხვა სქესობრივი გარყვნილება (მუხლი 171, აბზაცი 1).</p>	
--	---	--

1.2. გენდერული თანასწორობისა და თანასწორობის პოლიტიკისთვის შექმნილი სახელმწიფო ორგანოები

თანდათანობით ქართული საზოგადოება და მთავრობა სცნობს გენდერული თანასწორობის საჭიროებას, როგორც სტაბილური განვითარებისა და ადამიანური პოტენციალის სრულად რეალიზების აუცილებელ პირობას.

ამ თვალსაზრისით, სპეციალური ყურადღება უნდა დაეთმოს ქალების მდგომარეობას, განსაკუთრებით იმ სფეროებში, რომლებშიც ჯერ კიდევ არსებობს დაბრკოლებები და პრობლემები, არის ეს საკანონმდებლო ინიციატივები თუ ქალთა თანასწორი მონაწილეობა ქვეყნის სოციალურ, ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში.

მნიშვნელოვანია, რომ საქართველოში არსებობს ორი პარალელური სტრუქტურა, რომლებიც ამ სფეროში მუშაობენ და მათი კარგად კოორდინირებული მუშაობა მნიშვნელოვან წვლილს შეიტანს გენდერული თანასწორობის მიღწევის საქმეში.

საქართველოში ეროვნულ ინსტიტუციონალურ მექანიზმებს თავისი საკუთარი ისტორია აქვს.

1999 წელს საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით დაარსდა სახელმწიფო კომისია ქალთა განვითარების სახელმწიფო პროგრამის შემუშავებისთვის;

2004 წელი – სამთავრობო სამუშაო ჯგუფი გენდერული თანასწორობის სახელმწიფო კომისიის შესაქმნელად;

2004 წელი – პარლამენტის თავმჯდომარესთან არსებული გენდერული თანასწორობის საკონსულტაციო საბჭო;

2005 წელი – საქართველოს მთავრობის რეზოლუცია (რეზოლუცია № 109, 2005 წ. 28 ივნისი, თბილისი) გენდერული თანასწორობის საკითხების სახელმწიფო კომისიის შექმნის შესახებ.

2005 წელი – გენდერული თანასწორობის საკითხების სახელმწიფო კომისიის დებულების (მუხ-

ლი 3, მუხლი 2) საფუძველზე დაარსდა გენდერული თანასწორობის სახელმწიფო საკონსულტაციო საბჭო.

მთავრობის პარტნიორობა სამოქალაქო საზოგადოებასთან მნიშვნელოვანი პირობაა სტაბილური და ლეგიტიმური ეროვნული ინსტიტუციონალური მექანიზმების შესაქმნელად. საქართველოში არსამთავრობო ორგანიზაციების, მათი კოალიციების და ქსელების საქმიანობა ემსახურება გენდერული პრობლემების გამოვლენასა და მათი გადაწყვეტის გზების ძიებას.

ორი ინსტიტუციონალური მექანიზმის პარტნიორობის საფუძველზე შეიქმნა გენდერული თანასწორობის ეროვნული კონცეფციის პროექტი და წარედგინა პარლამენტს განსახილველად. პარლამენტმა მიიღო გენდერული თანასწორობის კონცეფცია. მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება ეროვნული კონცეფციის შესაბამისად ეროვნული სამოქმედო გეგმის შემუშავებისა და მიღების შესახებ. სამუშაო ჯგუფმა, რომელიც შედგებოდა ა/ოებისა და ინსტიტუციონალური მექანიზმების წარმომადგენლებისგან, შეიმუშავა სამოქმედო გეგმის პროექტი, რომელშიც 6 პრიორიტეტული სფერო იყო გათვალისწინებული. ამავე დროს მოქმედება შეწყვიტა გენდერული თანასწორობის სახელმწიფო კომისიამ, რომელიც მუშაობდა სამინისტროსთან ერთად ევროპულ და ევრო-ატლანტიკური ინტეგრაციის საკითხებზე. ყველა გენდერული საკითხები აღმასრულებელ ხელისუფლებაში გადაეცა საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს. ამის შემდეგ არ განხორციელებულა არანაირი ახალი ღონისძიებები ეროვნული სამოქმედო გეგმის დასრულებისა და მისი პარლამენტისთვის განსახილველად წარდგენის მიმართულებით.

ძირითადი პრობლემა, როგორც ჩანს არის როგორც განხორციელების მექანიზმების და მიღებუ-

ლიეროვნული კონცეფციის განხორციელებისთვის ბიუჯეტის არარსებობა, ასევე შესაბამისი სახელმწიფო ორგანოების მხრიდან მდგომარეობის გაუმ-

ჯობებისთვის ღონისძიებების და აუცილებელი ცვლილებების ღობირების განუხორციელებლობა.

1.3. ქალების მონაწილეობა გადაწყვეტილებების მიღებაში

ქალები და პოლიტიკა

პროცედურები, რომელთა მეშვეობითაც მოქალაქეები ახორციელებენ მათ საარჩევნო უფლებებს, მოცემულია კონსტიტუციის 28-ე მუხლში და არჩევნების შესახებ პარლამენტის აქტში. საქართველოს ყველა მოქალაქე, რომელსაც შეუსრულდა 18 წელი, უფლება აქვს მონაწილეობა მიიღოს რეფერენდუმში და სახელმწიფო და ადგილობრივი მმართველობის ორგანოების არჩევნებში. საქართველოს ნებისმიერ მოქალაქეს, რომელსაც შეუსრულდა 25 წელი და რომელიც, სულ მცირე, 10 წლის მანძილზე უწყვეტად ცხოვრობდა საქართველოში, შეუძლია არჩეულ იქნას პარლამენტში, განურჩევლად რასისა, კანის ფერისა, ენისა, სქესისა, რელიგიისა, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებებისა, ეროვნული, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილებისა, წარმოშობისა, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობისა და ა. შ. საქართველოს კანონის მიხედვით, ქალებს ხმის იგივე უფლებები აქვთ, რაც მამაკაცებს ყველა არჩევნებში და ისინი აქტიურ მონაწილეობას იღებენ ამ პროცესში.

თუმცა, ქალები ნაკლებად ჩანან მნიშვნელოვან პოლიტიკურ თანამდებობებზე. 1998 წლის ნოემბრის მონაცემებით, სახელმწიფო ორგანოებში ქალები მხოლოდ 11%-ს შეადგენენ.

ქალები ხელმძღვანელ თანამდებობებზე

2004 წელს ქალების წარმომადგენლობა პარლამენტში 7.2%-დან 9.5%-მდე გაიზარდა. საქართველოს პარლამენტის სპიკერი ქალია. ასევე ქალია უმრავლესობის ფრაქციის ლიდერიც და 13 საპარ-

ლამენტო კომიტეტის თავმჯდომარეთაგან 2.

2005 წელს კაბინეტის 17 წევრიდან 3 ქალი იყო, მაშინ, როცა წინა მთავრობაში მხოლოდ 2 ქალი იყო კაბინეტში (11%).

ქალები ნაკლებად ჩანან ხელმძღვანელ თანამდებობებზე. 2005 წლის მონაცემების მიხედვით, ადგილობრივი მმართველობის ორგანოებში ქალები მხოლოდ 12%-ს შეადგენენ. არ არის არც ერთი ქალი მერი და ქალები წარმოადგენენ ადგილობრივი მმართველობისა და თვითმმართველობის ორგანოების ხელმძღვანელთა მხოლოდ 7%-ს. ქალები შეადგენენ სახელმწიფო კანცელარიის შტატის 55.8%-ს, პარლამენტის წევრთა 9.5%-ს და პარლამენტის შტატის 60.8%-ს.

ქალები ძალზე აქტიურნი არიან ა/ო-ებში. პეკინის კონფერენციამდე საქართველოში 34 ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაცია იყო. ახლა მათი რაოდენობა 180-ს აღემატება.

უნივერსიტეტების დონეზე, ქალები წარმოადგენენ ფაკულტეტის 45%-ს. არის სამი ქალი და 36 მამაკაცი რექტორი, 14 ქალი და 66 მამაკაცი პრორექტორი და 58 ქალი და 218 მამაკაცი დეკანი უმაღლეს სასწავლებლებში. 120 სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტიდან, სადაც ქალები შტატის 60%-ს შეადგენენ, მხოლოდ ორი ინსტიტუტის დირექტორია ქალი.

არის 132 ქალი მოსამართლე, რაც მოსამართლეთა მთლიანი რიცხვის 38.2%-ს შეადგენს, თუმცა, უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე არასოდეს არ ყოფილა ქალი.

მართალია თეორიულად ადგილი აქვს გენ-

დერულ თანასწორობას, პრაქტიკულად სიტუაცია საპირისპიროა იმ ქალებისთვის, რომლებსაც სურთ ხელმძღვანელი თანამდებობების დაკავება და მათი კარიერული ზრდა ბრკოლდება. ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციების ინიციატივების შედეგად გასული ხუთი წლის განმავლობაში ქალთა აქტიურობა გაიზარდა. თუმცა, თითქმის ყველა ეს არასამთავრობო ორგანიზაცია მუშაობს დედაქალაქში და მათი საქმიანობა ვერ სწვდება სოფლის მოსახლეობას, რომელიც რთულ ეკონომიკურ მდგომარეობაშია. სოფლად ქალები ძირითადად დაკავებული არიან საოჯახო მეურნეობით, რაც მათი ოჯახის გადარჩენის ერთადერთი წყაროა და მათ ნაკლებად იციან საკუთარი უფლებები. ამის გამო მათ ცოტა რამ შეუძლიათ გააკეთონ ქალების უფლებებისა და თანასწორობის დასაცავად.

ქალები და სამოქალაქო საზოგადოება

ოფიციალური მონაცემების მიხედვით საქართველოში დაახლოებით 4000 არასამთავრობო ორგა-

ნიზაციაა, თუმცა, აქტიურად მათგან მხოლოდ 600 მუშაობს. პეკინის კონფერენციამდე საქართველოში 34 ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაცია იყო. კონფერენციის შემდეგ მათი რიცხვი გაიზარდა. ამ სფეროში ქალები აქტიურად არიან ჩართული და ისინი წარმოდგენილი არიან გადაწყვეტილების მიღების დონეზე.

უნივერსიტეტების დონეზე ქალები შეადგენენ 45%-ს აკადემიის ყველა ინსტიტუტში. ქალი მეცნიერების საერთო რიცხვი 8000-ს შეადგენს, რაც თითქმის შეესაბამება მამაკაცი მეცნიერების რიცხვს. არის სამი ქალი და 36 მამაკაცი რექტორი, 14 ქალი და 66 მამაკაცი პრორექტორი, 58 ქალი და 218 მამაკაცი დეკანი და დეკანის მოადგილე უმაღლეს სასწავლებლებში. ქალი პროფესორების რიცხვი 225-ს შეადგენს, მამაკაცების – 613-ს. 120 სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტიდან, სადაც ქალები შტატის 60%-ს შეადგენენ, მხოლოდ ორი ინსტიტუტის დირექტორია ქალი.

1.4. ქალების სოციალური და ეკონომიკური მდგომარეობა

ქალები და ბიზნესის სექტორი

მსხვილი საწარმოების მფლობელებს შორის ქალები არ არიან. რაც შეეხება მცირე ბიზნესს, 341 სასოფლო-სამეურნეო და სასურსათო პროდუქციის გადასამუშავებელ საწარმოს შორის 57 ქალებს ეკუთვნის, ასევე 3897-დან 1254 კომერციული საწარმო, 164-დან 2 ნავთობის მრეწველობის საწარმო, 396-დან 85 ჯანდაცვის დაწესებულება და 396-დან 41 სოციალური სფეროს დაწესებულება ეკუთვნის ქალებს. ამგვარად, უნდა განხორციელდეს ზომები, რომლებიც ხელს შეუწყობს ქალთა სამეწარმეო საქმიანობას.

მნიშვნელოვანია, რომ იმ ორგანიზაციებში,

რომლებსაც შეეხებათ ეკონომიკური პოლიტიკა, ძალზე მცირეა ქალების წილი უმაღლეს თანამდებობებზე, რაც ზღუდავს მათ შესაძლებლობას განხორციელონ ეს პოლიტიკა.

ქალები ჩართული არიან საბანკო სექტორში, სადაც ისინი 48%-ს შეადგენენ. ქალის საშუალო ხელფასი ამ სექტორში 80.80 ლარს შეადგენს, რაც საშუალო ინდიკატორის 92%-ია (წყარო: სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი).

მცირე ბიზნესში (მაგ. მაღაზიები, კაფეები, რესტორნები და სასტუმროები) ქალები და მამაკაცები ერთნაირად არიან წარმოდგენილი, თუმცა, მსხვილ ბიზნესში ქალების რაოდენობა

გაცილებით ნაკლებია. ქალებს შეიძლება ჰქონდეთ ბიზნეს პროექტები, მაგრამ მათ არ შეუძლიათ მსხვილი ბიზნესის დაწყება, რადგანაც მათ არ გააჩნიათ სათანადო მხრდაჭერა. ოფიციალურად რეგისტრირებულ ბიზნესში და სახელმწიფო ორგანიზაციებში მომუშავე ქალები უმცირესობაში არიან. ე.ი. დასაქმებული ქალების 30%-ს შეადგენენ. ეს თანაფარდობა ისეთივეა, როგორც საბჭოთა დროს იყო. ხელმისაწვდომი ინფორმაციის მიხედვით, მასმედიაში დასაქმებულ ყურნალისტთა ორ მესამედს ქალები შეადგენენ. ბოლო წლებში მკვეთრად გაიზარდა ამ სფეროში წამყვან და ადმინისტრაციულ თანამდებობებზე ქალების რიცხვი. იგივე შეიძლება ითქვას სარეკლამო ბიზნესზე, რომელშიც ახალგაზრდა ქალები არიან დაკავებული.

ეკონომიკური რესურსებისა და შრომის ბაზრის ხელმისაწვდომობა

ქალების შრომითი ძალების მონაწილეობა უფრო მცირე იყო, ვიდრე მამაკაცების, თუმცა, უმუშევრობის მაჩვენებელი უფრო მაღალია მამაკაცებისთვის (17%, 13%-თან შედარებით, 2002 წ.).⁶ სოფელში მცხოვრებ ქალთა ორმოცი პროცენტი მუშაობს ანაზღაურების გარეშე საოჯახო საწარმოებში. USAI-ის მონაცემების მიხედვით, ქალების მიერ გამოიმუშავებული შემოსავალი მამაკაცების ხელფასის დაახლოებით 41%-ს შეადგენს. სკოლამდელი დაწესებულებების და განხორციელებული სასკოლო სწავლების დაწესებულებების სისტემის რღვევამ გარკვეული როლი შეასრულა ქალების სრული დასაქმების შემცირებაში.

ცხრილი 3: ეკონომიკური და საწარმოო რესურსების ხელმისაწვდომობის მაჩვენებლები: საქართველო

ეკონომიკური და საწარმოო რესურსების ხელმისაწვდომობის მაჩვენებლები საქართველოსთვის	
ქალებისა და მამაკაცების შრომითი ძალების მონაწილეობის თანაფარდობა (2003 წ.)	0.84
ქალებისა და მამაკაცების შრომითი ძალების მონაწილეობის თანაფარდობის წლიური ზრდა (1990 – 2003 წწ.)	0.47

წყარო: მსოფლიო ბანკი.

დამატებითი ინფორმაცია იხ. ასევე მე-2 ცხრილში.

ნ ა ნ ი ლ ი 2

ევროგაერთიანების განვითარების დახმარების გენდერული პერსპექტივა

2.1. ევროგაერთიანების განვითარების მიმდინარე პროგრამები

ზოგადი ფარგლები

საქართველოში მმართველობის სერიოზული პრობლემების ფონზე 2002 წელს ადამიანთა გატაცების შემთხვევებს ჰქონდა ადგილი, რის გამოც კომისიამ მიიღო გადაწყვეტილება ქვეყნის სტრატეგიული დოკუმენტის (CSP) რიგგარეშე გადასინჯვის შესახებ. საქართველოსთვის მომზადდა ახალი სტრატეგიული დოკუმენტი, პროგრამა ინდიკატორებით 2004-2006 წლებისთვის. ეს დოკუმენტები კომისიამ 2003 წლის 23 სექტემბერს მიიღო. სტრატეგიული დოკუმენტის რევიზიის ძირითადი მიმართულებები ითვალისწინებს, რომ ევროგაერთიანების დახმარებამ უნდა უზრუნველყოს შემდეგი ამოცანების შესრულება

- დახმარების „პირობითობის“ მნიშვნელოვნად განმტკიცება.
- დახმარების უფრო მეტად კონცენტრაცია რეფორმის ყველაზე პერსპექტიულ პროგრამებზე.
- სამოქალაქო საზოგადოების უფრო ძლიერი მხარდაჭერა.

2004-2006 წლებისთვის ევროგაერთიანების დახმარების თემატური პრიორიტეტები (ყველა ინსტრუმენტები):

- კანონის უზენაესობა, სათანადო მართვა, ადამიანის უფლებები და დემოკრატიული ინსტიტუტები.
- სილატაკის წინააღმდეგ ბრძოლა.
- კონფლიქტების პროფილაქტიკა, კონფლიქტების მოგვარება და კონფლიქტების შემდგომი რეაბილიტაცია.

კომისიამ „ვარდების რევოლუციის“ საპასუხოდ უზრუნველყო გარკვეული დახმარება და განსაზღვრა, თუ როგორ შეიძლება მისი ინსტრუმენტების უკეთ მობილიზაცია ახალ სიტუაციაში დამატებითი რესურსების განთავსების ჩათვლით. 2003 წლის დეკემბერში კომისიამ გადაწყვიტა გამოეყო 2 მილიონი ევრო სწრაფი რეაგირების ფონდისთვის UNDP-ის მეშვეობით, საპრეზიდენტო და საპარლამენტო არჩევნებისთვის (4 იანვარს და 28 მარტს, შესაბამისად) და 5 მილიონი ევრო საქართველოს სასურსათო უზრუნველყოფის პროგ-

რამიდან, როგორც საბიუჯეტო დახმარება ზამთრის თვეების განმავლობაში.

საქართველო ასევე დახმარებას მიიღებს Tacis-ის რეგიონალური თანამშრომლობის პროგრამიდან (სახელმწიფოთაშორისო პროგრამიდან).

წარსულში გაწეული დახმარება

1992 წლიდან ევროგაერთიანებამ მხარდაჭერა გაუწია საქართველოს მთელი რიგი ინსტრუმენტების მეშვეობით. ძირითადი ინსტრუმენტები იყო: ECHO-ის ჰუმანიტარული დახმარება (92 მილიონი ევრო, 1992-2002 წწ.); სასურსათო უზრუნველყოფის პროგრამა (59 მილიონი ევრო, 1992-2002 წწ.); Tacis-ის ეროვნული პროგრამა (84 მილიონი ევრო, 1992-2002 წწ.). ევროგაერთიანების დახმარების საერთო თანხა შეადგენდა 370 მლნ. ევროს (Tacis-ის რეგიონალური და წევრი ქვეყნების დახმარების გარეშე).

Tacis-ის პროგრამა

2002-2001 წწ. Tacis-ის ეროვნული სამოქმედო პროგრამა (AP, სულ 15 მლნ. ევრო) კონცენტრირებული იყო სამ პრიორიტეტულ სფეროზე: (1) ინსტიტუციონალური, სამართლებრივი და ადმინისტრაციული რეფორმების მხარდაჭერა; (2) კერძო სექტორის განვითარება და ეკონომიკური განვითარების ხელშეწყობა და (3) ინფრასტრუქტურის ქსელების განვითარება.

2002-2003 წლებში, Tacis-ი, 14 მლნ ევროს ოდენობის ინდიკატიური ბიუჯეტით, კონცენტრირებული იყო ინსტიტუციური, სამართლებრივი და ადმინისტრაციული რეფორმის მხარდაჭერაზე, ასევე გარდამავალი პერიოდის სოციალური შედეგების დაძლევის მხარდაჭერაზე. ეს ითვალისწინებდა PCA-ს განხორციელებისთვის კანონმდებლობის შესწორების უწყვეტ მხარდაჭერას. გარდამავალი პერიოდის სოციალური შედეგების დაძლევის მხარდაჭერა მიმართული იყო ჯანდაცვის სექტორისკენ და მოიცავდა ჯანდაცვის რესტრუქტურისა და პრიორიტეტული პროგრამის მხარდაჭერას.

საქართველო ასევე მონაწილეობს Tacis-ის რეგიონალურ პროგრამებში, როგორცაა Traceca,

Inogate და სამხრეთ კავკასიის ეკოლოგიის რეგიონალური ცენტრი, რომელიც თბილისშია განთავსებული.

განსაკუთრებული ფინანსური დახმარება

1998 წლის ივლისში საქართველომ დაფარა თანამეგობრობის ვალის დარჩენილი ნაწილი (131 მილიონი ევრო). შემდგომ ქვეყანამ მიიღო დახმარების ახალი პაკეტი, რომელიც შედგებოდა 110 მლნ ევროს ოდენობის სესხის და 65 მლნ ჯამური ოდენობის გრანტისგან, რომელიც უნდა გაცემულიყო 1998-2004 წწ. პერიოდში.

სასურსათო უზრუნველყოფის პროგრამა (FSP)

1996-1999 წწ. პერიოდში სასურსათო უზრუნველყოფის პროგრამიდან საქართველომ მიიღო 24 მლნ. ევრო. 2000 წლიდან სასურსათო უზრუნველყოფის პროგრამამ ნაწილობრივ შეცვალა მიმართულება დამხმარე სიღარიბის დაძლევის კომპონენტის მხარდაჭერის სასარგებლოდ, სოციალური უსაფრთხოების ქსელის მეშვეობით შემდეგი ფორმით: (ა) რესურსების განთავსება ოჯახების სიღატაკის დაძლევისთვის; (ბ) ინსტიტუციონალური დახმარება. 2002-2003 წლებში გამოიყო 13 მლნ ევრო.

რეაბილიტაცია

ევროგაერთიანების დახმარება საქართველოსათვის რეაბილიტაციის პროგრამის ფარგლებში შეეხებოდა როგორც ცხინვალის რეგიონს (სამხრეთ ოსეთს), ასევე აფხაზეთსაც (ენგურის ჰიდროელექტროსადგური და კაშხალი).

სამხრეთ ოსეთი: 1997 წელს ევროკომისიამ გაითვალისწინა 5 მლნ ევროს ოდენობის გრანტის გადაცემა სამხრეთ ოსეთის კონფლიქტის შემდგომ ზონაში, ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაციისთვის, და სამხრეთ ოსეთსა და დანარჩენ საქართველოს შორის სამშვიდობო პროცესის სტიმულირებისთვის. 1999 წ. ევროკომისიამ გამოყო ახალი გრანტი, 2.5 მლნ ევროს ოდენობით, პირობების დამტკიცებისა და შესრულების შემდეგ. ამ პროგრამით განპირობებული დინამიკის გათვალისწინებით ევ-

როკომისიამ უზრუნველყო ფინანსური დახმარება და მონაწილეობა მიიღო სამხრეთ ოსეთის ერთობლივ საკონტროლო კომისიაში (JCC), 2001 წ. აპრილიდან. ეს ოთხმხრივი ორგანო (საქართველოს, სამხრეთ ოსეთის, ჩრდილოეთ ოსეთისა და რუსეთის მონაწილეობით) შეიქმნა ეუთოსთან.

ენგური: 1997 წელს ევროკომისიამ გამოყოფა 120 მლნ ევრო ენგურის ჰიდროელექტროსადგურისა და კაშხალის გადაუდებელი რემონტისთვის (№3 გენერატორის რემონტი და კაშხალის შანდორი), ორ ტრანშად, თითოეული 5 მლნ ევროს ოდენობით, რეაბილიტაციას ბიუჯეტის ფარგლებში. ეს იყო დამატებითი დახმარება ენგურის რეაბილიტაციის პროგრამისთვის, რომელიც ითვალისწინებდა 44.5 მლნ ევროს სესხს, ევროპის განვითარების და რეკონსტრუქციის ბანკიდან.

ჰუმანიტარული დახმარება (ECHO)

ECHO წარმოდგენილია ახალი დამოუკიდებელი ქვეყნების რეგიონში ოთხმოცდაათიანი წლების დასაწყისიდან, მისი ძირითადი მანდატის შესაბამისად (ჰუმანიტარული დახმარება სტიქიური უბედურებებისა და ანთროპოგენული კატასტროფების დროს). 1993 წლიდან 1999 წლამდე, მნიშვნელოვანი იყო ECHO-ს ოპერატიული დაფინანსება სამხრეთ კავკასიის რეგიონში და შეადგენდა 64.255 მლნ ევროს ჰუმანიტარულ დახმარებას სომხეთისთვის, 83.34 მლნ ევროს საქართველოსთვის და 82.96 მლნ ევროს აზერბაიჯანისთვის.

ECHO-ს გამოსვლა საგანგებო მდგომარეობის შემდგომი პროგრამიდან სამხრეთ კავკასიაში დაიწყო 1996 წელს და დასრულდა 2000 წ. როდესაც უკანასკნელად გადასცა 3.855 მლნ ევრო ამ სამ ქვეყანას.

2000-2001 წლებში ECHO-მ გამოყო საერთო ჯამში 2.35 მლნ ევრო საქართველოში გვალვის შედეგების დასაძლევად.

ევროპის ინიციატივა დემოკრატიისა და ადამიანის უფლებებისთვის (EIDHR)

2002 წ., საქართველო, რომლისთვისაც გამოიყო 1.9 მლნ ევრო, EIDHR-ის ყურადღების ცენტრში იყო.

1992-2006 წწ. პერიოდში ევროგაერთიანებამ ევროკომისიის მეშვეობით უზრუნველყო საერთო ჯამში 502 მლნ ევროს ოდენობის დახმარება საქართველოსთვის.

გენდერული საკითხებისა და ქალთა უფლებების პროგრამების შემუშავება და ტექნიკური დახმარება, საქართველოსთვის.

ევროგაერთიანების განვითარების დახმარების ყველაზე დიდი პროგრამა არის ე. წ. Tacis-ის პროგრამა. მასზე მოდის ყველა მიმდინარე პროგრამის 69.4%, ამ ნუსხაში მეორეა სასურსათო უზრუნველყოფის პროგრამა 20 მლნ ევროთი (სულ 19.88%), 2005 წლის იანვრიდან 2006 წ. დეკემბრამდე პერიოდში (ამ ციკლის დროს პროგრამა მიმართულია სოციალური დაცვის, სოფლის განვითარებისა და სასურსათო უზრუნველყოფის საკითხებზე და ხორციელდება საქართველოს მთავრობის მიერ).

არის ორი განვითარების პროგრამა, რომელთა ფარგლებში 2006 წ. განხორციელდა ქალებზე კონცენტრირებული პროექტები:

- ევროპის დემოკრატიისა და ადამიანის უფლებების ინიციატივა (EIDHR), რომლის მთლიანი ბიუჯეტი შეადგენს 4 487 026 ევროს, რაც მთლიანი დახმარების 45.46 %-ია; და
- დეცენტრალიზებული თანამშრომლობა (ყველა პროექტები კონცენტრირებულია აფხაზეთზე), რომელიც ითვალისწინებს 824 384 ევროს ყველა პროექტისთვის. ამ პროგრამაზე მოდის ევროგაერთიანების განვითარების დახმარების მთელი თანხის 0.82 %.

უშუალოდ ქალებზე ორიენტირებული პროექტების მთლიანი რიცხვია 7, ხოლო საქართველოში განხორციელებული პროექტების მთლიანი რაოდენობაა 121. უშუალოდ ქალებზე კონცენტრირებული პროექტების დაფინანსების თანხაა 368 238 ევრო, რაც 6 პროგრამის მთლიანი დაფინანსების 2.6%-ს შეადგენს.

ცხრილი 4. უშუალოდ ქალებზე ორიენტირებული პროექტები

პროგრამა	ძირითადი სიტყვები	პროექტის დასახელება	ამოცანა	შემსრულებელი	თანხა	თარიღები
EIDHR MICRO	აფხაზეთი – EIDHR	დაუცველი ჯგუფების უფლებების დაცვა და ხელშეწყობა	ეს პროექტი ითვალისწინებს დაუცველი ჯგუფების უფლებების დაცვასა და ხელშეწყობას აფხაზეთში	ქალთა ასოციაცია აფხაზეთში	47 760	2005 წ. ივლისი – 2007 წ. ივლისი
DECENTRALISED COOPREATION	ადამიანის უფლებები და დემოკრატია	ქალთა უფლებები და გენდერული სტერეოტიპები	ქალთა ღონისძიებებში ჩართვის უზრუნველყოფა და მათი მონაწილეობა გადაწყვეტილებების მიღებაში, ადგილობრივ დონეზე	საერთაშორისო ფონდი "Helpers"	39 938	2005 წ. თებერვალი – 2006 წ. თებერვალი
DECENTRALISED COOPREATION	ადამიანის უფლებები და დემოკრატია	ქალების სამართლებრივი ხელშეწყობის ცენტრების გახსნა დმანისსა და წალკაში	ქალთა სამოქალაქო უფლებების ხელშეწყობა ეთნიკურ უმცირესობებში	მრავალეროვანი საქართველოს ქალთა ასოციაცია	48 648	2005 წ. თებერვალი – 2007 წ. თებერვალი
EIDHR MICRO	აფხაზეთი – დეცენტრალიზებული თანამშრომლობა	ქალთა ბიზნესის განვითარების მხარდაჭერის საშუალებები – ბიზნეს-ინკუბატორების დაარსება	ეს პროექტი მხარს უჭერს ბიზნეს დაგეგმვისა და ბიზნესისთვის საჭირო უნარ-ჩვევების განვითარებას მცირე და საშუალო საწარმოებში, ქალებისათვის, აფხაზეთში	აფხაზეთის საქმიან ქალთა კავშირი	49 695	2006 წ. სექტემბერი – 2007 წ. დეკემბერი
EIDHR MICRO	აფხაზეთი – დეცენტრალიზებული თანამშრომლობა	სამოქალაქო საზოგადოებების თანამშრომლობა ადგილობრივ ორგანიზაციებთან, ადამიანის უფლებებისა და ქალთა უფლებების სფეროებში	პროექტი მხარს უჭერს სამოქალაქო საზოგადოების თანამშრომლობას ადგილობრივ ორგანიზაციებთან, ადამიანის უფლებებისა და ქალთა უფლებების სფეროებში	ქალთა ასოციაცია აფხაზეთში	50 000	01/09/2006- 01/01/2008
DECENTRALISED COOPREATION	აფხაზეთი – დეცენტრალიზებული თანამშრომლობა	მუხლი 19 – საერთაშორისო ცენტრი ცენზურის წინააღმდეგ – შესაძლებლობების განმტკიცება აფხაზეთში სათანადო მუნიციპალური მმართველობისთვის	პროექტი ხელს უწყობს შესაძლებლობების განმტკიცების ღონისძიებებს სათანადო მუნიციპალური მმართველობისთვის აფხაზეთში, განსაკუთრებული ყურადღებით ინფორმაციის თავისუფლების და ქალთა საკითხების მიმართ სოხუმში, გუდაუთისა და ტყვარჩელის რაიონებში	მუხლი 19 – საერთაშორისო ცენტრი ცენზურის წინააღმდეგ	97 000	2005 წ. თებერვალი – 2007 წ. თებერვალი
DECENTRALISED COOPREATION	აფხაზეთი – დეცენტრალიზებული თანამშრომლობა	აფხაზეთში თავისუფალი და დამოუკიდებელი მედიის განვითარება	ეს პროექტი ხელს უწყობს თავისუფალი და დამოუკიდებელი მასმედიის განვითარებას, ტრენინგისა და ინფორმირებულობის დონის ამაღლებას ღონისძიებების მეშვეობით	სოხუმის მედია კლუბი	35 197	2005 წ. თებერვალი – 2007 წ. თებერვალი

წყარო: ევროკომისიის დელეგაცია სომხეთსა და საქართველოში (http://www.delgeo.cec.eu.int/en/programmesactions/full_listprojects.html) please specify: name, publisher, city, date of the report and if possible – internet site.

ასევე არის 3 პროექტი, რომლებსაც ქალთა უფლებებზე კონცენტრირებული ძლიერი გენდერული კომპონენტი აქვს, მათთვის ჯამში გამოყოფილია 499 214 ევრო, რაც მთლიანად გამოყოფილი დაფინანსების 2.8%-ს შეადგენს.

ცხრილი 5. პროექტები, რომლებიც არაპირდაპირ შეეხება ქალებს

პროგრამა	ძირითადი სიტყვები	პროექტის დასახელება	ამოცანა	შემსრულებელი	თანხა
EIDHR MICRO	ადამიანის უფლებები და დემოკრატია	ადამიანების ტრეფიკინგის პროფილაქტიკა და ტრეფიკინგთან ბრძოლის ეროვნული სამოქმედო გეგმის განხორციელების ხელშეწყობა	ტრეფიკინგთან ბრძოლა საქართველოში	Peoples Harmonius Development Society	50 000
ECHO	ECHO – ჰუმანიტარული დახმარება	ადგილობრივი რეპროდუქციული ჯანმრთელობის დაცვა სამეგრელოს რეგიონში	ეს პროექტი ხელს უწყობს ადგილობრივ რეპროდუქციული ჯანმრთელობის დაცვას სამეგრელოს რეგიონში	Medicins du Monde	300 000
SANTE (განვითარებად ქვეყნებში რეპროდუქციული და სქესობრივი ჯანმრთელობის დაცვასთან და უფლებებთან დაკავშირებული პოლიტიკისა და ღონისძიებების დახმარების პროგრამა)	ჯანდაცვა	რეპროდუქციული ჯანმრთელობის დაცვის ინიციატივა ახალგაზრდებისთვის, კავკასიაში	რეგიონის ახალგაზრდების სქესობრივი და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის გაუმჯობესება და მათი უფლებების დაცვა	UNFPA	149 214

წყარო: ევროკომისიის დელეგაცია სომხეთსა და საქართველოში

(http://www.delgeo.cec.eu.int/en/programmesactions/full_listprojects.html) please specify: name, publisher, city, date of the report and if possible – internet site.

2.2. ევროგაერთიანების წევრები და განვითარების დახმარება

ევროგაერთიანების წევრების მიერ საქართველოში დაფინანსებული პროგრამები მოიცავს მრავალ სფეროს, თუმცა მათში ნაკლებადაა გენდერული მიმართულებები და პერსპექტივები, როგორც პრობლემური სფეროების, ასევე განხორციელების მექანიზმების თვალსაზრისით. იხ. ქვემოთ შესაბამისი შერჩეული სტატისტიკა.

სქემა 1. ევროგაერთიანების წევრები და განვითარების დახმარება საქართველოსთვის

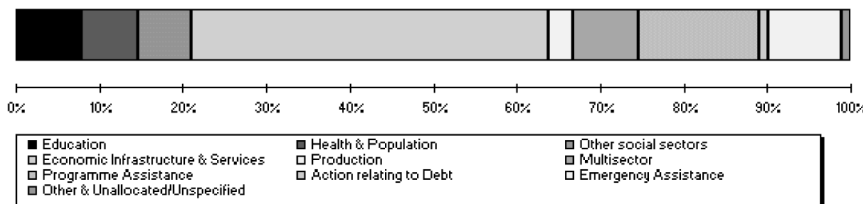
Georgia

Receipts	2003	2004	2005
Net ODA (USD million)	226	314	310
Bilateral share (gross ODA)	67%	62%	58%
Net ODA / GNI	5.6%	6.0%	4.7%
Net Private flows (USD million)	661	32	- 43

For reference	2003	2004	2005
Population (million)	4.6	4.5	4.5
GNI per capita (Atlas USD)	860	1 060	1 350

Top Ten Donors of gross ODA (2004-05 average) (USD m)	(USD m)
1 United States	83
2 IDA	63
3 Germany	56
4 EC	36
5 SAF & ESAF (IMF)	31
6 France	11
7 Netherlands	10
8 Japan	9
9 Switzerland	7
10 Norway	7

Bilateral ODA by Sector (2004-05)

Sources: OECD, World Bank.

(http://www.oecd.org/statisticsdata/0,2643,en_2649_34447_1_119656_1_1_1,00.html; <http://www.oecd.org/dataoecd/21/39/1881067.gif>).

2.3. განვითარების სხვა პროგრამები და განვითარების დახმარების წყაროები

UNIFEM-მა შეწყვიტა საქმიანობა სამხრეთ კავკასიაში 2006 წელს. ბოლო წლების განმავლობაში ფონდი ქალთა ორგანიზაციებისთვის ერთ-ერთი ყველაზე ძლიერი დონორია ქვეყანაში და რეგიონში. 2004 წლის განმავლობაში გამოყოფილი თანხების ჯამური რაოდენობა 38 521 აშშ დოლარს შეადგენდა, 2005 წ. – 184 476 აშშ დოლარს, 2006 წ. – 68 833 აშშ დოლარს. დაფინანსებული პროგრამების უმეტესობა კონცენტრირებული იყო სამშვიდობო ინიციატივებზე და ქსელის „ქალთა ერთიანობა მშვიდობისთვის“ მხარდაჭერაზე.

UNDP

პროგრამა გენდერი და პოლიტიკა სამხრეთ კავკასიაში

ბიუჯეტი 900 000 აშშ დოლარი

ხანგრძლივობა 3 წელი

სამხრეთ კავკასიის სამივე ქვეყანაში ანალოგიური საზოგადოებრივი და ინსტიტუციონალური მაჩვენებლებია, როგორცაცაა სიღარიბის მაღალი დონე, გადაწყვეტილების მიღების პროცესებში ქალების წარმოდგენის დაბალი მაჩვენებლები, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის და ეკონომიკური შესაძლებლობების შეზღუდულობა. სამივე ქვეყანაში პრევალირებს ტრადიციული გენდერული სტრუქტურა. პოლიტიკურმა და ეკონომიკურმა გარდაქმნებმა, კონფლიქტის შედეგებმა, მამაკაცებისა და ქალების როლებსა და შესაძლებლობებზე განსხვავებული ზემოქმედება მოახდინა. ტრადიციული გენდერული როლები უფრო მეტადაა გამოკვეთილი სოფლად ქალაქებთან შედარებით. UNDP-მ ეროვნულ დონეზე მოახდინა რამდენიმე გენდერული პროექტის ფასილიტაცია, მათ შორის შესაძლებლობის განმტკიცების, ინფორმირებულობის გაუმჯობესების და სამთავრობო პოლი-

ტიკაში გენდერული მიმართულების პროექტები. სხვადასხვა პროექტების საქმიანობის შედეგია ეროვნული სამოქმედო გეგმების დამტკიცება საქართველოსა და სომხეთში. დაარსდა კონტაქტების ფართო ქსელი UNDP-სა და გენდერულ და ქალთა საკითხებზე მომუშავე სხვადასხვა სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაციებს შორის.

მიუხედავად ამისა, სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების შეფასებით პროექტმა ვერ უზრუნველყო მოსალოდნელი შედეგების მიღწევა, რამდენადაც ინსტიტუციონალური მექანიზმების სისტემა გაცილებით უფრო სუსტია საქართველოში, ხოლო სამოქალაქო საზოგადოების მოქმედი პირები უფრო აქტიური არიან და უფრო მეტად სჭირდებათ მხარდაჭერა.

USAID

USAID-ის მიერ დაფინანსებული მომავალ ქალიდერთა პროგრამა დაიწყო 2003 წელს. პროგრამა მიზნად ისახავს ქალების პოლიტიკური აქტიურობის გაზრდას და მათი კარიერული ზრდის მხარდაჭერას, მათთვის საჭირო კვალიფიკაციისა და ცოდნის უზრუნველყოფის გზით, მთელი წლის განმავლობაში ორგანიზებული ტრენინგებისა და სემინარების მეშვეობით.

ქალთა ჯგუფმა, რომელმაც პროგრამა დაამთავრა 5 ნოემბერს, ამ პროგრამის მეორე გამოშვება იყო. ჯგუფში შედიოდნენ აქტიური ქალები საქართველოს სხვადასხვა რეგიონებიდან, რომლებიც სხვადასხვა პროფესიული საქმიანობით იყვნენ დაკავებული, მათ შორის საქართველოს აღმასრულებელ მთავრობაში, საკრებულოებში, არასამთავრობო ორგანიზაციებსა და ბიზნესის სფეროში მომუშავე ქალები.

2.4 არასამთავრობო ორგანიზაციები და განვითარების დახმარება

ამომრჩევლებთან კავშირის გამო, ა/ო-ებს გააჩნიათ პოტენციური დახმარება გაუწიონ ხელისუფლებას ქალთა უფლებებთან და სტატუსთან დაკავშირებით, ასევე რეგიონში ქალებისთვის უფლებამოსილების უზრუნველყოფის თაობაზე ინფორმირებული გადაწყვეტილებების მიღებაში. რეგიონებში ა/ო-ებს შეუძლიათ შეასრულონ მნიშვნელოვანი როლი, როგორც უშუალოდ შესაბამისი მოქალაქეებისთვის, რათა მათ მონაწილეობა მიიღონ საზოგადოებრივ სფეროში, ზემოქმედება მოახდინონ გადაწყვეტილების მიღების პროცესზე და ბევრ შემთხვევაში უზრუნველყონ ქალთა უფლებების ხელშეწყობა. რეგიონში ცვალებადი სიტუაციის გათვალისწინებით არასამთავრობო ორგანიზაციებს უფრო ხელსაყრელი პოზიცია აქვთ და ხშირად უფრო მოქნილი არიან, შესაბამის მთავრობებთან შედარებით ისეთი პროექტების წამოწყებისა და განხორციელების საქმეში, რომლებიც ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობას საჭიროებს. თუმცა, იმისათვის, რომ ა/ო-ების მონაწილეობა განვითარების პროცესში ეფექტური იყოს, მათი მანდატის რეალიზაციისთვის აუცილებელია ხელშეწყობი საკანონმდებლო, მარეგულირებელი, ინსტიტუციონალური და პოლიტიკური გარემოს შექმნა. მთავრობას შეუძლია ხელი შეუწყოს და უზრუნველყოს ასეთი გარემოს შექმნა.

არასამთავრობო ორგანიზაციების სექტორის განვითარება რეგიონში საწყის ეტაპზეა. ქალები ამ ორგანიზაციებში სასიცოცხლო მნიშვნელობის როლს ასრულებენ და არასამთავრობო ორგანიზაციების სექტორში ისინი წევრთა უმრავლესობას შეადგენენ. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, გარდამავალ პერიოდში გაჩნდა ორი ერთმანეთის საპირისპირო ტენდენცია ქალებისათვის პოლიტიკაში: ერთის მხრივ, (ეროვნულ თუ ადგილობრივ) მთავრობაში თანამდებობების ქალებისთვის ხელმისაწვდომობის მკვეთრი შემცირება და მეორეს მხრივ არაფორმალურ პოლიტიკაში, სამოქალაქო

საზოგადოების შექმნასა და არასამთავრობო ორგანიზაციებში ქალების მონაწილეობის უზრუნველყოფის ზრდა⁹. ორგანიზაციები, რომლებიც მუშაობენ ქალთა უფლებებისა და თანასწორობის სფეროში¹⁰, შეადგენენ საქართველოში რეგიონალური ორგანიზაციების 10-12 პროცენტს.

მიუხედავად ამისა, საქართველოში მესამე სექტორი მნიშვნელოვნად განვითარდა და გაფართოვდა გეოგრაფიულად. ამჟამად, საქართველოს თითქმის ყველა რეგიონში აქტიურად მუშაობს არასამთავრობო ორგანიზაციები, თუმცა ბევრ მათგანს სერიოზული სირთულეები აქვს. არასამთავრობო ორგანიზაციების რიცხვი იზრდება, თუმცა, ასევე იზრდება სექტორში რთული ამოცანების რიცხვიც. ბევრ არასამთავრობო ორგანიზაციას ჯერ კიდევ აქვს პროგრამული და ფინანსური სტაბილურობის, ასევე საზოგადოებრივი იმიჯის პრობლემა. ამის გარდა, სხვადასხვა სექტორებს შორის პარტნიორობა იშვიათია და შემთხვევით ხასიათს ატარებს.

სამოქალაქო სექტორში კვლავ არსებობს საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის პრობლემა. ასევე ძალზე მწვავედ დგას მაღალკვალიფიციური კადრების მოზიდვისა და შენარჩუნების საკითხი. ბევრ შემთხვევაში მაღალკვალიფიციური კადრები საერთაშორისო ან სამთავრობო ორგანიზაციებში გადადიან. აღსანიშნავია, რომ სამთავრობო ორგანიზაციებში გადასვლის ტენდენცია გაძლიერდა რეგულაციის შემდგომ პერიოდში.

მასმედია არ აქცევს სათანადო ყურადღებას არასამთავრობო ორგანიზაციების საქმიანობას და იმ როლს, რომელსაც ეს ორგანიზაციები ასრულებენ სამოქალაქო საზოგადოებაში. ამ სექტორს რამდენადმე უარყოფითი იმიჯი შეექმნა. ამის გარდა, მედიას არ შეუძლია ხელი შეუწყოს საზოგადოებრივი აზრის შექმნას, თავად არასამთავრობო ორგანიზაციებსაც ხშირად არა აქვთ საკმარისად მჭიდრო კონტაქტები მათ მოსარგებლებთან, ზო-

გიერთი წამყვანი არასამთავრობო ორგანიზაციის გამოკლებით. შესაბამისად, ჯერ კიდევ არ ჩამოყალიბებულა პოზიტიური საზოგადოებრივი აზრი არასამთავრობო ორგანიზაციების მიმართ. საქართველოს რამდენიმე რეგიონში არსებული არასამთავრობო ორგანიზაციები ცნობილი არაა. ბიზნესი და მთავრობა საკმარისად არ აფასებენ არასამთავრობო ორგანიზაციებს.

საქართველოში არსებული ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციების გამოკვლევის შედეგების მიხედვით, აღნიშნული პროფილის არასამთავრობო ორგანიზაციების მხოლოდ 27.3%-ს გააჩნია საკუთარი სამუშაო ფართობი, საკმარისი მატერიალური ბაზა, მათ შორის, ორგტექნიკა, საინფორმაციო ტექნოლოგიების ხელმისაწვდომობა, პოლიტიკური დღის წესრიგი და გრანტების გაცემისა და სახსრების მოზიდვის პერსპექტიული დაგეგმვა. გამოკვლევამ ასევე გამოავლინა, რომ დარჩენილი

62.7%-ი განიცდის ყოველივე ამის ნაკლებობას. ეს ნიშნავს, რომ დაახლოებით 112 არასამთავრობო ორგანიზაცია, რომელიც გენდერულ და ქალთა საკითხებზე მუშაობს ქალთა საინიციატივო ჯგუფებთან ერთად, განისაზღვრა როგორც ძირითადი მიზნობრივი ჯგუფი, რომლებიც ოფიციალურად არ არიან რეგისტრირებული როგორც იურიდიული პირები.

ევროკავშირის განვითარების დახმარება არ ითვალისწინებს ზემოთ აღნიშნული პრობლემების მოგვარებას. არასამთავრობო ორგანიზაციებს არ შეუძლიათ შეატყობინონ დონორ ორგანიზაციებს მათი რეალური საჭიროებების შესახებ. როგორც აღინიშნა, ასევე არაა გამოქვეყნებული საერთო საჭიროებების შეფასება, საკმარისი არაა განვითარების დახმარების პროგრამების დაგეგმვასთან დაკავშირებით დიალოგი.

ნ ა ნ ი ლ ი 3

ახალი ფინანსური პერსპექტივები 2007-2013 წლებისთვის

3.1. ევროგაერთიანების მიერ დაგეგმილი განვითარების პროგრამები (2007-2013) და მოსალოდნელი ცვლილებები

როგორც განაცხადა კოლეთ სელმანმა¹¹, შემუშავებული არ იქნება გენდერულ თანასწორობაზე კონცენტრირებული რაიმე სპეციალური პროგრამები, რადგანაც საქართველოსთვის ევროგაერთიანების განვითარების დახმარების დელეგაციის გენდერული თანასწორობის მიმართულების მიდგომა გენდერული თანასწორობის საკითხების მოგვარების ძირითადი ინსტრუმენტი იქნება. ინსტრუმენტი, რომელსაც დელეგაცია გამოიყენებს, წარმოადგენს ევროკომისიის განვითარების თანამშრომლობის გენდერული თანასწორობის ძირითადი მიმართულების საშუალებათა კომპლექტს (Toolkit), რომელიც შემუშავებულია ევროგაერთიანების სტრუქტურაში 2004 წელს. მას გამოიყენებენ ყველა სახის მიმდინარე თუ დაგეგმილი პროგრამების და მათი შედეგების შესაფასებლად – არსებობს თუ არა რაიმე გენდერული მიკერძოება და არსებობს თუ არა რაიმე შესაძლებლობა გაძლიერდეს პროექტები გენდერული თანასწორობის თვალსაზრისით.

უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოში პროგრამების შემუშავება მოხდება არა სექტორის მხარდაჭერის პროგრამის მიდგომით (მოქმედებების დახმარება), არამედ ფართო-სექტორული მიდგომით. ფართო სექტორული მიდგომა გულისხმობს, რომ მთავრობას გადაეცემა თანხები მთლიანად, ინდიკატორებთან და ბოლო ვადებთან ერთად. ევროკომისია უზრუნველყოფს დაფინანსებას რამდენიმე ტრანშის სახით. ყოველი შემდეგი ტრანში გადმოირიცხება შეთანხმებულ ვადებში მიზნების მიღწევის შემდეგ. ამგვარად, ევროკომისია აღარ ჩაერევა პროგრამებში და საქართველოს მთავრობა პასუხისმგებელი იქნება განვითარების პოლიტიკასა და თემატურ პროექტებზე, რომლებიც ორიენტირებული უნდა იყოს მოცემული ინდიკატორების მიღწევაზე და უნდა აკმაყოფილებდეს ევროკომისიის განვითარების თანამშრომლობის შემდეგ პრიორიტეტებს:

- კანონის ადმინისტრირება და მისი უზენაესობა (აღამიანის უფლებების ჩათვლით)

- ეკონომიკური განვითარება და ვაჭრობის რეგულირება
- სიღარიბის შემცირება
- კონფლიქტების მოგვარება

თუმცა, უნდა აღინიშნოს რომ ქალბატონი სელმანის მიხედვით, საქართველოში ევროკომისიის დელეგაციას, სხვა დელეგაციებთან შედარებით მცირე საერთო ბიუჯეტი აქვს. ამგვარად, ქალთა და / ან გენდერული თანასწორობის პროექტების მხარდაჭერა შეიძლება მოხდეს დეცენტრალიზებულიად, პრობაგანდის დონეზე.

მომავალ წლებში ევროკომისიის დელეგაცია საქართველოში აპირებს იმაზე კონცენტრაციას, თუ როგორ გახადოს პროექტები უფრო მკაფიო – ეს ამჟამად აკლია პროექტებს.

დელეგაცია მოიცავს მე-3 და მე-4 MDG-ებს, თუმცა, არსებობს პრობლემების იდენტიფიკაციის სირთულე: საიმედო მონაცემების ნაკლებობა, მაგალითად, როგორ შეიძლება განისაზღვროს რა მოცულობის მხარდაჭერაა საჭირო. საიმედო სტატისტიკური მონაცემების შეგროვების, დამუშავების, დახარისხების, დაცვის, გავრცელების სისტემები ასევე მნიშვნელოვანი საკითხია ქალთა და გენდერული თანასწორობის ორგანიზაციებისთვის საქართველოში.

ევროპის სამეზობლო პოლიტიკა (ENP)

არსებობს ასევე ევროპის სამეზობლო პოლიტიკა (ENP). ENP-ის ამოცანაა გაუზიაროს ევრო-

გაერთიანების სტაბილურობა, უსაფრთხოება და კეთილდღეობა მეზობელ ქვეყნებს, მათთვის მჭიდრო პოლიტიკური უსაფრთხოების, ეკონომიკური და კულტურული თანამშრომლობის შეთავაზების გზით. ის ასევე შესაძლებლობას მისცემს ამ ქვეყნებს მონაწილეობა მიიღონ ევროგაერთიანების პროგრამებში და გავიდნენ ევროგაერთიანების შიდა ბაზარზე, რაც უზრუნველყოფს მათი პოლიტიკური და ეკონომიკური რეფორმების ძლიერ მხარდაჭერას. ევროპის მეზობლობის პოლიტიკის და საქართველოს და სომხეთისთვის ENP-ის სამოქმედო გეგმის ამოცანები ასახულია ჩვენს თანამშრომლობის და გარეშე დახმარების პროგრამებში. ENP აღნიშნავს ევროგაერთიანების და პარტნიორ ქვეყნებს, საქართველოს და სომხეთს შორის ურთიერთობის ახალი თავის დაწყებას.

ამჟამად ევროგაერთიანება ამზადებს მრავალწლიანი ხარჯვის გეგმის პროექტს 2007-2013 წლებისთვის, რომელსაც ეწოდა „ფინანსური პერსპექტივა“. ეს გეგმა უზრუნველყოფს საკანონმდებლო ბაზას ევროგაერთიანების რესურსების განაწილებისთვის ამ ექვსი წლის განმავლობაში. 2007-2013 წლების ფინანსური პერსპექტივა ითვალისწინებს ამჟამად არსებული ყველა გეოგრაფიული და თემატური პროგრამის ჩანაცვლებას ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის, ასევე დსთ-ს ქვეყნებისთვის ევროკომისიის პროგრამების ჩათვლით. საქართველო ხვდება ევროპის სამეზობლო პოლიტიკის საფინანსო და სტაბილურობის ინსტრუმენტის ქვეშ.

3.2. სხვა დაგეგმილი განვითარების პროგრამები და განვითარების დახმარების წყაროები

ევროგაერთიანების წევრები

ნორვეგია

ნორვეგია უზრუნველყოფს 20 მილიონს UNDP-ის პროექტებისთვის სომხეთში, აზერბაიჯანსა და საქართველოში, მომავალი სამი წლის განმავლობაში.

დიდი ბრიტანეთი

2004-2008 წწ. პერიოდში, DFID საერთო ჯამში უზრუნველყოფს 11 მილიონ გირვანქას. მუშაობის სფეროები შემდეგია:

ფინანსთა სამინისტროს მხარდაჭერა ღონისძიებებზე აგებული ბიუჯეტის შედგენაში (რაც მსოფლიო ბანკის სტრუქტურული რეგულირების კრედიტის ნაწილია);

რიგ სხვა პარტნიორებთან მუშაობის მხარდაჭერა ჯანდაცვის, სტატისტიკის, სტაბილური შემოსავლების უზრუნველყოფის, სამოქალაქო საზოგადოების განმტკიცების და (მცირე და მიკროსაკრედიტო საწარმოების და შემოსავლების ხელშეწყობის სფეროში) საკონკურსო გრანტების სქემის სფეროებში.

სხვა წყაროები

ათასწლეულის გამოწვევის კორპორაცია

ათასწლეულის გამოწვევის კორპორაციამ (MCC) დაამტკიცა ხუთწლიანი ხელშეკრულება საქართველოსთან, 295.3 მილიონ აშშ დოლარზე, რომელიც მიზნად ისახავს სიღარიბის დაძლევის და ეკონომიკური ზრდის სტიმულირებას რეგიონებში, ქვეყნის დედაქალაქის, თბილისის ფარგლებს გარეთ.

ხელშეკრულებას საფუძვლად უდევს საქართველოს მთავრობის მიერ შემუშავებული წინადადებები. ის კონცენტრირებულია რეგიონებში

ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაციაზე და კერძო სექტორის განვითარების ხელშეწყობაზე, 16 აგვისტოს გამოცემული MCC-ის დოკუმენტის შესაბამისად. სავარაუდოდ, ხელშეკრულებას ხელს მოაწერენ სექტემბერში.

დაფინანსება უზრუნველყოფს გზების, გაზსადენის და სხვა ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესების მხარდაჭერას, ასევე საინვესტიციო ფონდს, მცირე და საშუალო საწარმოებისთვის სარისკო კაპიტალის უზრუნველსაყოფად და გრანტებსა და ტექნიკურ დახმარებას ფერმერებისა და აგრობიზნესისთვის.

საქართველოში დედაქალაქის, თბილისის ფარგლებს გარეთ მცხოვრები მოსახლეობის 54% სიღატაკეში ცხოვრობს. ქართველებმა განსაზღვრეს ორი დაბრკოლება, რომლებიც ხელს უშლის სიღარიბის დაძლევის და ეკონომიკური ზრდას რეგიონებში, თბილისის ფარგლებს გარეთ – საიმედო ინფრასტრუქტურის არარსებობა და ბიზნესის, განსაკუთრებით აგრობიზნესის განვითარების ნელი ტემპი. ამ დაბრკოლებების დასაძლევად საქართველომ ფართომასშტაბიანი საკონსულტაციო პროცესის მეშვეობით შეიმუშავა პროგრამა, რომელიც კონცენტრირებულია რეგიონებში ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაციაზე და საწარმოების განვითარებაზე. ამ პროგრამაში არ არის მკაფიოდ ჩამოყალიბებული გენდერული პერსპექტივები.

EBRR

2006 წ. 31 ოქტომბრის მდგომარეობით, ბანკმა ხელი მოაწერა საერთო ჯამში 64 საინვესტიციო პროექტს, რომლებიც შეეხება ენერგეტიკას, ტრანსპორტს, აგრობიზნესს, მრეწველობას და საბანკო საქმეს, და რომელთა საერთო ღირებულებაა 389.5 მილიონი ევრო. საჯარო სექტორის შვიდი

პროექტისთვის გათვალისწინებულია საერთო ჯამში 81.6 მლნ ევრო (20.9%), ხოლო კერძო სექტორის 57 პროექტისთვის გათვალისწინებულია 307.9 მლნ ევრო (79.1%). სუფთა პორტფელი შეადგენდა 254.8 მილიონ ევროს, საიდანაც 192.5 მლნ ევრო (75.5%) გადაირიცხა.

მომავალი სტრატეგიული პერიოდისთვის ბან-

კი შემდგომ ითვალისწინებს საქართველოში ეკონომიკური და დემოკრატიული რეფორმების მხარდაჭერას, ფისკალური და საგარეო მდგომარეობის ხელშეწყობას და რეფორმებისა და პრივატიზაციის შემდგომ წინსვლას. საქართველო ერთ-ერთია ადრეული გარდამავალი ქვეყნების ინიციატივით (ETCI) გათვალისწინებული ქვეყნებიდან.

ნ ა ნ ი ლ ი 4

რეკომენდაციები ევროკავშირის კომისიის, ჰარლამენტისა და ევროკავშირის წევრი ქვეყნებისთვის

განისაზღვრა კრიტიკული მნიშვნელობის შემდეგი ამოცანები:

- დაწესებულებებში იმის გააზრება, თუ რას ნიშნავს „ძირითადი გენდერული მიმართულება“, როგორ შეიძლება ამან იმოქმედოს დაწესებულების ყოველდღიურ მუშაობაზე და არაეფექტური გახადოს სტრატეგია;
- მონაცემთა სისტემები, რომლებიც ინფორმაციას აწვდიან ეროვნული პოლიტიკის ჩამოყალიბებისას, იშვიათადაა გენდერულად სენსიტიური და ხშირად არ იძლევა სქესის მიხედვით დაყოფილ მონაცემებს;
- ფართოდ გავრცელდა „პოლიტიკის აორთქლება“, რაც ნიშნავს, რომ გენდერული მიმართულების კარგი პოლიტიკა ხშირად იკარგება პროგრამებად ჩამოყალიბებისა და მათი განხორციელების დროს.
- ცოდნის ნაკლებობა იმ ფაქტორების გასაგებად, რომლებიც მოქმედებს გენდერულად სენსიტიური პროგრამირების შესაძლებლობაზე, ართულებს პოლიტიკის აორთქლების პრობლემის დაძლევას;
- „გაუჩინარებას“ ადგილი აქვს, როდესაც

გენდერული მიმართულების კონკრეტული პოზიტიური შედეგები არაა სათანადოდ დაფიქსირებული პროგრამის მონიტორინგის და შეფასების დროს. ეს ნიშნავს, რომ უფრო რთულია დასაბუთდეს გენდერული მიმართულების საჭიროება, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როდესაც დონორებსა და პარტნიორებს საქმე აქვთ „ჯვარედინი საკითხების“ არასათანადოდ ჩამოყალიბებულ დღის წესრიგთან და ვარაუდობენ, რომ ყველა საკითხი ამ მიმართულებისაა.

- ცვლილებების (ზემოქმედების) კონკრეტულ მიდგომებთან ან ინტერვენციებთან დაკავშირების სირთულე, განსაკუთრებით მრავალ-დონორიან და მაკრო-დონის პროგრამირების შემთხვევაში, რაც ართულებს გენდერული მიმართულების ანგარიშგებას.

რეკომენდაციები ზოგადი

- ევროკომისიის დელეგაციის, სხვა დონორებისა და მთავრობის პოლიტიკა თანას-

წორ შესაძლებლობებთან, ქალებთან და განვითარებასთან დაკავშირებით, მკაფიოდ უნდა განისაზღვროს.

- ევროკომისიის დელეგაციის და სხვა პასუხისმგებელი ორგანოებისა და სხვა განვითარების ორგანიზაციების დირექტორებმა და დეპარტამენტების ხელმძღვანელებმა საკმარისი ყურადღება უნდა დაუთმონ თანასწორობისა და თანასწორი შესაძლებლობების საკითხებს.
- განვითარების ორგანიზაციაში ყველამ უნდა იცოდეს, თუ როგორ უნდა შეუწყონ ხელი გენდერულ თანასწორობას მათს საკუთარ პოლიტიკაში.
- გენდერულმა ექსპერტებმა მონაწილეობა უნდა მიიღონ პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში და ადგილზე უნდა იყვნენ, რათა პასუხი გასცენ შეკითხვებს.
- შემოღებული უნდა იყოს გენდერულად სენსიტიური პროგრამირების სახელმძღვანელო პრინციპები.

კონკრეტული

- დირექტივა № 806/2004, განვითარების თანამშრომლობაში გენდერული თანასწორობის ხელშეწყობის შესახებ უნდა გახდეს საფუძველი სპეციალური პოლიტიკის შემუშავებისა და ფონდების გამოყოფისთვის, ევროგაერთიანების განვითარების ხელშეწყობის ფარგლებში, ასევე პროგრამებში, რომლებიც ევროკავშირისა და გაეროს ორგანოებს შორის პარტნიორობას ეყრდნობა;
- ევროგაერთიანების დაწესებულებებმა უნდა უზრუნველყონ შესაძლებლობების განმტკიცების პროგრამები, ENP-ის ქვეყნების ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციების და სახელმწიფო ორგანოების წარმომადგენლებისთვის, რათა უზრუნველყოფილი იყოს ევროგაერთიანების

გენდერული პოზიცია და ძირითად მიმართულებათა ძალისხმევის უკეთ გაგება;

- ევროკავშირის განვითარების დახმარებაში სპეციალური ყურადღება უნდა დაეთმოს ქალების სიღატაკის აღმოფხვრას, ჯანდაცვის საკითხებს და ქალების შემოსავლებთან დაკავშირებულ დარღვევებს, ისევე, როგორც MDG-ის მიღწევების ნაწილს;
- უნდა მოეწყოს კონსულტაციები „განვითარების პროგრამა“ საქართველოში მოქმედი ყველა სააგენტოს წარმომადგენლებისთვის, განვითარების დახმარების ფარგლებში ქალთა ძირითად მიმართულებასთან დაკავშირებული მათი პოლიტიკისა და მიდგომების კოორდინაციის და შესაბამისობის უზრუნველსაყოფად;
- უნდა მოეწყოს კონსულტაციები გენდერულ ფოკალურ პუნქტებს, პროგრამის ოფიცრებსა და ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებს შორის, რათა სათანადოდ შეფასდეს ქალთა ორგანიზაციების საჭიროებები განვითარების დახმარების და ტექნიკური დახმარების პროგრამების შედგენისას;
- უზრუნველყოფილი უნდა იყოს გეოგრაფიული ბალანსი ქალებთან და გენდერთან დაკავშირებული პროექტებისთვის თანხების გამოყოფისას (ამჟამად თანხების უდიდესი ნაწილი გამოყოფილია ევროგაერთიანების დაწესებულებების მიერ კონფლიქტის ზონებში, მაშინ, როცა სხვა ადგილები, რომლებიც დახმარებას საჭიროებს, მაგალითად კონფლიქტის ზონების მოსაზღვრე რეგიონები, იძულებით გადაადგილებულ პირთა კომპაქტური დასახლების ადგილები, ეთნიკური უმცირესობები და მთლიანი რეგიონები უყურადღებოდ რჩება).
- ევროგაერთიანების მიერ უზრუნველყოფილი განვითარების დახმარება ერთ-

ნაირად უნდა იყოს მიმართული სამთავრობო სტრუქტურებზე, არასამთავრობო ორგანიზაციებსა და სამოქალაქო საზოგადოებრივ დაწესებულებებზე;

- აუცილებელია მიზნობრივი პროგრამების განხორციელება ქალთა დაუცველი ჯგუფებისთვის

CSP-სთან დაკავშირებული

- პრინციპები უნდა მოიცავდეს საერთაშორისოდ შეთანხმებულ ფასებულობებს, მათ შორის გენდერულ თანასწორობას;

- გადამწყვეტი საკითხები რესურსების განაწილებისას შეიძლება მოიცავდეს სურვილს შეიქმნას შესაძლებლობები გენდერული თანასწორობის დასაძლევად;
- CSP-ის მომზადების/შესწორებისას, გენდერულ ძირითად მიმართულებაზე პასუხისმგებლობები მკაფიოდ უნდა განაწილდეს;
- ტექნიკური მხარდაჭერა და შეფასება უნდა მოიცავდეს გენდერულ საექსპერტო კვალიფიკაციას.

მიითითებული ლიტერატურა

- ათასწლეულის განვითარების მიზნები საქართველოში (UNDP, თბილისი, 2004 წ.).
- Ibid.
- შესაძლებლობის მიმცემი მართვის გარემოს შეფასება, სამხრეთ კავკასიაში ქალთა უფლებების ხელშეწყობისა და განხორციელებისთვის (მსოფლიო ბანკი, თბილისი, 2006 წ.)
- Kuehnast and Neehemias (2004 წ.) წყარო: შესაძლებლობის მიმცემი მართვის გარემოს შეფასება, სამხრეთ კავკასიაში ქალთა უფლებების ხელშეწყობისა და განხორციელებისთვის (მსოფლიო ბანკი, თბილისი, 2006 წ.)
- ქალები გარდამავალ პერიოდში (UNICEF, თბილისი, 2003 წ.)
- სახელმძღვანელო „ქალები და მამაკაცები საქართველოში“ (საქართველოს სახელმწიფო სტატისტიკის დეპარტამენტი, 2003 წ.)
- „CEDAW-ის შეფასების ინსტრუმენტი საქართველოსთვის“ (ამერიკის ადვოკატთა ასოციაცია, /ცენტრალური ევროპის და ევრაზიის საკანონმდებლო ინიციატივა, თბილისი, 2003 წ.)
- Kuehnast and Neehemias (2004 წ.) წყარო: შესაძლებლობის მიმცემი მართვის გარემოს შეფასება, სამხრეთ კავკასიაში ქალთა უფლებების ხელშეწყობისა და განხორციელებისთვის (მსოფლიო ბანკი, თბილისი, 2006 წ.)
- აღნიშნავთ განსხვავებას ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციებსა და ქალთა თანასწორობის საკითხებზე მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციებს შორის.
- კოლექტ სელმანი არის პროექტის მენეჯერი სოციალური და ჯანდაცვის სექტორის პროგრამებისთვის, რაც მოიცავს პროგრამირებას გენდერული თანასწორობის სექტორის ევროკომისიის დელეგაციაში, საქართველოსა და სომხეთისთვის
- საქართველოს რესპუბლიკა (UNDP, თბილისი, 2003).
- სახელმძღვანელო „ქალები და მამაკაცები საქართველოში“ (საქართველოს სახელმწიფო სტატისტიკის დეპარტამენტი, 2003 წ.)
- „CEDAW-ის შეფასების ინსტრუმენტი საქართველოსთვის“ (ამერიკის ადვოკატთა ასოციაცია, /ცენტრალური ევროპის და ევრაზიის საკანონმდებლო ინიციატივა, თბილისი, 2003 წ.)
- Ibid.
- სახელმძღვანელო „ქალები და მამაკაცები საქართველოში“ (საქართველოს სახელმწიფო სტატისტიკის დეპარტამენტი, 2003 წ.)
- CDC and ORC Macro (2003). ქალების რეპროდუქციულ ასაკად ითვლება 15-44 წელი, გამოკვლევის შეფასებებისთვის და 15-49 წელი – ოფიციალური შეფასებებისთვის. წყარო: შესაძლებლობის მიმცემი მართვის გარემოს შეფასება სამხრეთ კავკასიაში ქალთა უფლებების ხელშეწყობისა და განხორციელებისთვის (მსოფლიო ბანკი, თბილისი, 2006 წ.).

**Network of the East-West Women
Gender Watch Project**

The Network of East-West Women-Polska/NEWW
links women across national and regional boundaries to share resources, knowledge and skills

**GENDER ANALYSIS OF THE EU DEVELOPMENT
POLICY**

Report for Georgia

I Issue

Tbilisi
2007

Prepared by Women's Information Center

Authors

Helen Rusetsky
Alexandra Delemenchuk

Cover design by

Teona Gvinjilia

Lay-out design by

Paata Mamporia

Published in Women's Polygraphic Service

"Women's Polygraphic Service"
Add.: 40, Tsinamdsgrishvili Str.
Tbilisi, 0102, Georgia
Tel./Fax: (995 32) 942 699
E-mail: wps@ginsc.net

ISBN 978-9941-0-0167-3

Contents

Introduction	52
------------------------	----

Part 1

Political, legal and socio-economical conditions regarding women's policies	54
1.1. Women's rights in the legislation	54
1.2. State bodies established for gender equality and equality policy. . .	77
1.3. Women in decision making	78
1.4. Social and economic situation of women	80

Part 2

Gender perspective in EU development aid	82
2.1 Current EU development programs	82
2.2. EU members and development aid	87
2.3. Other development programs and sources of development aid. . .	88
2.4. NGOs and development aid	89

Part 3

New financial perspective 2007-2013	91
3.1. Planned EU development programs (2007-2013) and expected changes	91
3.2. Other planned development programs and sources of development aid	93

Part 4

Recommendations for EU Commission, Parliament and EU Member States	95
--	----

LIST OF REFERENCES.	98
-----------------------------	----

Introduction

After the collapse of the Soviet Union Georgia, along with other Commonwealth of Independent States (CIS) countries, experienced a sharp decline in economic output, prolonged regional conflicts resulting in great numbers of internally displaced persons (IDPs), the deterioration of social protection systems, and devastating natural disasters. These circumstances resulted in a dramatic increase in poverty and a decline in human development indices. Poverty has greatly affected women and introduced numerous obstacles and challenges in the promotion of gender equality and advancement of women's rights.

The targets for reduction by 2015 are set at 20-25% and 4% of the total population respectively .

Available data indicates that the current trend in poverty eradication is going in the wrong direction, with an increasing percentage living in poverty. A considerable share of the population is living in deteriorating conditions. The Food and Agriculture Organization (FAO) standards place Georgia's nutrition level in the risk zone. The unbalanced diet of the impoverished is imposing a threat to the overall health of the population and a risk of human resource deterioration. The IDPs are isolated from society, have limited access to employment, live in inadequate conditions

and receive inefficient social assistance .

Georgia is in the process of building modern European State. This long-term endeavor requires equally strong commitment from the Government and the society at large. Leadership changes brought about by the 2003 Rose Revolution enabled the establishment of a new framework for the consolidation of national identity. The government committed itself to restore territorial integrity and develop the country as a modern European state.

The same goal is set in the government's program for 2004-2009 that aims at strengthening and uniting Georgia through economic growth, long-term stability and European integration.

It is important to include gender approach in the new national strategies for ensuring fulfillment of all commitments towards achieving gender equality in all spheres of the society. Solution of gender and women's problems requires specific strategies to be worked out and implemented by the State. This would be guaranteed by existence of efficient institutional basis on the state level.

Caucasian societies being traditional ones serve as an example of complicated and sometimes even painful process of women's social and political involvement at the all levels of decision-making process. In the meantime namely crucial condition of the

society demands mobilization of resources for resolution of contradictions and choice of the most efficient ways of society development.

Despite efforts by the respective government, several issues pertaining to gender equality and participation in economic development have not yet been properly addressed. The government sometimes lacks appropriate resources, information, and skills to deal with issues related to the women's rights. Moreover, the countries of the region face new challenges in the area of women's rights, including issues such as

human trafficking, the rights of IDPs, and peacekeeping initiatives that require regional cooperation.

Human Capital Dimensions of Gender Equality

Georgia has achieved gender parity in female secondary enrollment (see Table 1). However, early marriage leads to lower school completion for girls. While health indicators are improving, new challenges are emerging, including the rapid rise in communicable diseases such as tuberculosis and HIV/AIDS.

Table 1. Indicators of Human Capital Development: Georgia

Human capital development dimension for Georgia	
Access to education	
<i>Ratio of female-to-male enrollment in secondary education (2002)</i>	<u>1.01</u>
<i>Annual growth rate of the female-to-male ratio in education (1999–2002)</i>	<u>0.18</u>
<i>Boy–girl gap in primary completion rate (2003)</i>	<u>0.0</u>
Access to reproductive and health services	
<i>Percentage of births attended by skilled health staff (2000)</i>	<u>96.4</u>
<i>Contraceptive prevalence rate (2000)</i>	<u>40.5</u>
<i>Adolescent (15–19) fertility rate (2000–05)</i>	<u>33.2</u>

Source: World Bank (2005).

Part 1

Political, legal and socio-economical conditions regarding women's policies

1.1. Women's rights in the legislation

Article 14 of the Constitution of Georgia states that "Every human being is free from birth and equal before the law regardless of race, skin colour, language, sex, religion, political or other beliefs, national, ethnic or social affiliation, origin, property status and title, and place of dwelling." Article 142 of the Penal Code provides a penalty of correctional labour for 12 months, or imprisonment for 24 months for the material

infringement of human rights on the basis of sex, religion, denomination, political or other beliefs, national, ethnic, or social group, social affiliation, origin, place and

circumstances of birth or property. Similar offences committed by abusing an official position or entailing grave consequences are punishable by a fine, or detention for a term of three years, or deprivation of the right to hold office or work in a particular position for 3 years or longer.

The Georgian Parliament ratified the UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW) on 22 September 1994 and the Government submitted the first report on its implementation in 1999.

Table 2. Legal environment

Issue	Legal Provisions	Comments
Constitutional Law		
1. Equality before law	<p>Article 14 of the Constitution Everyone is free by birth and is equal before law regardless of race, color, language, sex, religion, political and other opinions, national, ethnic and social belonging, origin, property and title, place of residence.</p>	<p>Article 142 of the Penal Code provides a penalty of correctional labour for 12 months, or imprisonment for 24 months for the material infringement of human rights on the basis of sex, religion, denomination, political or other beliefs, national, ethnic, or social group, social affiliation, origin, place and circumstances of birth or property. Similar offences committed by abusing an official position or entailing grave consequences are punishable by a fine, or detention for a term of three years, or deprivation of the right to hold office or work in a particular position for 3 years or longer.</p> <p>However, there is no specific legislation prohibiting discrimination against women on the basis of gender or marital status.</p> <p>The Georgian Parliament ratified the UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW) on 22 September 1994 and the Government submitted the first report on its implementation in 1999.</p> <p>Although the Criminal Code punishes discrimination in general, it must be emphasized that there are no specific provisions targeting gender-based discrimination offences.</p> <p>Georgian legislation, generally, is quite formal concerning equality rights. Often, these laws are partly implemented. Main obstacle is traditional approach towards women. The State authority tend to few problems of women within maternity problems and not privately. (for example, International Women’s Day was changed to Mother’s Day).</p> <p>There is strong tendency to ignore the problem of women’s discrimination and to deny women’s problems in Georgia. The government’s understand-</p>

Issue	Legal Provisions	Comments
		<p>ding of gender problems still remains in traditional frame. There is a little State initiative to adopt Gender-sensitive political programs.</p> <p>As it was mentioned above there are no laws and policy statements that define discrimination against women or that regulate the conduct of official and private institutions, or in the public or domestic spheres.</p> <p>There is no definition of gender-based violence against women. Few cases of women's discrimination ever have been brought before the court. In Georgia special remedies that enable women to pursue their rights have not developed. Few statistics and monitoring of implementation of convention and promotion and protection of rights of women have been done in Georgia for last years. One of the reasons for it is non existent of special unit dealing with gathering date concerning women within the governmental structure (State Departments of Statistics).</p>
2. Right to Education	<p>Article 35 of the Constitution</p> <p>1. Everyone shall have the right to receive education and the right to free choice of a form of education.</p> <p>2. The state shall ensure the compatibility of educational programs with international rules and standards.</p> <p>3. Pre-school education shall be guaranteed by the state. Primary education shall be compulsory. The state shall provide basic education at its own expense. Citizens shall have the right to receive free secondary, professional and higher education at state educational institutions</p>	<p>There are no legal provisions that discriminate between men and women regarding access to education.</p> <p>In Georgia, the secondary educational system consists of three levels: elementary level (from 1st to 4th forms); general level (from 5th to 9th forms); and upper level (from 10th to 12th forms). Education in the first two levels is free, while there is an average fee of 10-15 GEL in the third level, depending on the schools' curricula.</p> <p>No difference in the number of boys and girls dropping out of school has been observed, however statistics on this matter are not available.</p> <p>Education in state higher educational institutions is free. The rural population has to pay for the third level of education, but payment reductions and fee waivers can be granted on the basis of parents' applications.</p>

Issue	Legal Provisions	Comments
	<p>in accordance with a procedure and within the framework established by law.</p> <p>4. The state shall support educational institutions in accordance with the procedure established by law.</p>	<p>On the surface, education opportunities in Georgia are the same for boys and girls. At the same time, gender analysis of textbooks and programs has not been done yet and it can be said that school education is not fully free from gender stereotypes. Educational disparity is especially vivid in rural areas and enclaves. For example, in some of the districts of East Georgia with Moslem population, parents take their daughters out of school, believing that girls should stay home and prepare themselves for family life. Therefore, in the rural areas, almost always only boys are left to finish school, while girls have just 6-7 years of schooling. As for University education, based on 2005 data, there are slightly more girl students than boy students (51,2% vs. 48,8%). In 2004 number of post-graduated students-women has made 65% and students-men –35%. Ninety nine percent of the population is literate. Of that number literacy among males is 100% and among females is 98%.</p> <p>Education indicators are equally high for both genders. However, recent family expenditures for boys' education appear to have grown. This tendency is particularly evident in high-mountainous areas, among non-Georgian populations and in large families.</p>
3. Right to Health	<p>Article 37 of the Constitution</p> <p>1. Everyone shall have the right to enjoy health insurance as a means of accessible medical aid. In the cases determined in accordance with a procedure prescribed by law, free medical aid shall be provided.</p>	<p>Law of Georgia of 10 December 1997 on health care</p> <p>4. the principles of State policy in the field of health care are the following:</p> <p>1. to provide the population with universal and equal access to medical care within the framework of State-funded medical programs; 2. to assure the protection of human rights and freedoms in the field of health care, as well as the recognition of the patient's dignity, honor, and autonomy;</p>

Issue	Legal Provisions	Comments
	<p>2. The state shall control all institutions of health protection and the production and trade of medicines.</p>	<p>5. Georgian citizens shall have the right to medical care, in accordance with the State health care programs and the procedure laid down, dispensed by an appropriate legal entity practising a medical activity, irrespective of the type of ownership and organizational or legal form.</p> <p>6. (1) Any discrimination against a patient on the basis of race, color, sex, religious convictions, political and other views, ethnic or social origin, economic condition or status, place of residence, disease, sexual orientation, or negative personal attitude shall be prohibited.</p> <p>7. Every citizen of Georgia shall have the right to receive understandable, comprehensive, and accurate information and request a second opinion with regard to his state of health, with the exception of the cases referred to in Section 41.</p> <p>Access to health care services is generally the same for women as men in Georgia. It is fixed by statistics that women live 5-6 years longer than man. Due to economic challenges in recent years health care facilities are less available for general population and child mortality rates are drastically increased.</p>
4. Right to Employment	<p>Article 30 of the Constitution</p> <p>1. Labour shall be free.</p> <p>2. The state shall be bound to promote the development of free entrepreneurial activity and competition. Monopolistic activity shall be prohibited except for the cases permitted by law. The rights of consumers shall be protected by law.</p>	<p>The problems of employment and social defense of Georgian women are very caustic, because the percentage of women's labor has increased during the last ten years, but at the same time the places of employment diminished sharply. The level of employment of efficient women was more than 80 %. After the abbreviation of employment's sphere of women, the number of worker women is nearly 40 %. At this time the number of worker women increased in the non-formal sector of economic "secret" employed and incomplete employed. In many cases women workers are hired illegally. In result of this any legislation does not defend the workers.</p>

Issue	Legal Provisions	Comments
	<p>3. On the basis of international agreements governing labour relations, the state shall protect the labour rights of the citizens of Georgia abroad.</p> <p>4. The protection of labour rights, fair remuneration of labour and safe, healthy working conditions and the working conditions of minors and women shall be determined by law.</p> <p>Article 32 The state shall promote the unemployed citizen of Georgia to be employed. The conditions of the provision of a minimum standard of living and the status of the unemployed shall be determined by law.</p>	<p>Work done by women at home is not counted as part of the work done in the labor force and it is not included in national statistics or generally in society. Women are involved in the homework three times more than man is.</p> <p>According to the Georgian Constitution, every citizen is allowed to hold any official state positions as long as he/she satisfies established requirements. In reality there are cultural obstacles for women to reach high positions. There are many cases of discriminating advertisements. No corrective approach is held by the government.</p>
5. Right to vote	<p>Constitution of Georgia Article 28</p> <p>1. Every citizen of Georgia who has attained the age of 18 shall have the right to participate in referendum or elections of state and self-government bodies. Free expression of the will of electors shall be guaranteed.</p> <p>2. A citizen, who is recognised as legally incapable by a court or who is detained in a penitentiary institution following a conviction by a court, shall have no right to participate in elections and referendum.</p>	<p>Georgian legislation grants equal voting rights to men and women.</p> <p>Women voters are equally active both in urban and in rural areas and have no impediments in exercising their voting rights.</p>

Issue	Legal Provisions	Comments
	<p>Unified electoral code of Georgia</p> <p>Article 4. Basic Principles of Elections</p> <p>Elections in Georgia shall be held on the basis of universal, equal and direct suffrage, and by secret vote.</p> <p>Article 5. Universal Suffrage</p> <p>Elections prescribed by this Law are universal:</p> <p>a. Any citizen of Georgia who by the elections has attained or is on the day of election attaining the age of 18 years and who meets the requirements prescribed by this Law enjoys the active electoral right, except for the persons who, under the Constitution of Georgia and/or in accordance with this Law complying therewith (Articles: 10, 56, 110) have restricted suffrage;</p> <p>b. Any citizen of Georgia who meets the requirements of this Law enjoys the passive electoral right, except for the persons who, under the Constitution of Georgia and/or in accordance with this Law complying therewith (Articles: 73, 76, 78, 80, 92, 94, 98, 110), have restricted eligibility.</p> <p>1. A person who has been declared incapable by the court or is being placed in a penitentiary institu-</p>	

Issue	Legal Provisions	Comments
	<p>tion in accordance with a court judgment is not eligible to take part in elections and referendum.</p> <p>Article 6. Equal Suffrage</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Voters take part in elections based on equal grounds. 2. Every voter of one and the same election district has an equal number of votes. 	
6. Eligibility to run for elected office	<p>Constitution of Georgia Article 29</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Every citizen of Georgia shall have the right to hold any state position if he/she meets the requirements established by legislation. 2. The conditions of public office shall be determined by law. <p>Unified electoral code of Georgia Article 80. Right to Passive Vote</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A citizen of Georgia by birth who has the right to vote, is above 35 years of age, has lived in Georgia for at least 15 years and is living in Georgia on the day of appointment of elections, may be elected as the President of Georgia. 	See section women participation

Issue	Legal Provisions	Comments
	<p>2. A candidate for election as the President of Georgia may not be a citizen who has not lived in Georgia during the last 2 years and is not registered by the consular office of Georgia in any country.</p> <p>Article 92. Right to Passive Vote</p> <p>1. Any citizen of Georgia over 25 years of age, who has permanently resided in Georgia for at least 10 years and knows the Georgian language, enjoys the right to a passive vote and may be elected a member of the Parliament of Georgia.</p> <p>2. A citizen who has not resided in Georgia during the last 2 years and is not registered by the consular office of Georgia in any country, may not be elected as a member of the Parliament of Georgia.</p> <p>3. A drug-addict or drug-user shall not be elected a member of the Parliament of Georgia. If such person has been announced elected by the appropriate election commission, the Parliament of Georgia has no right to validate his/her authority.</p>	

Issue	Legal Provisions	Comments
7. Property rights	<p>Article 1158. Community Property of Spouses</p> <p>1. Property acquired by the spouses during the marriage shall constitute property owned by them in common (community property), unless otherwise stipulated in a marital agreement concluded between the spouses.</p> <p>2. The community-property regime shall likewise arise if one of the spouses has been keeping the household, has been providing care for the children, or was lacking an independent source of income for other legitimate reason.</p> <p>Article 1159. Administration of Community Property by Mutual Agreement</p> <p>The spouses shall have equal rights to the community property. Possession, use and disposition of this property shall be exercised by mutual agreement of the spouses.</p> <p>Article 1160. Disposition of Community Property by Mutual Agreement</p> <p>The disposition of community property of the spouses shall be exercised by mutual agreement of the spouse, regardless of which</p>	<p>Women can own land, housing, buildings, cars and other property and, according to Georgian legislation, women and men are equal before the law with regard to property. Under the Civil Code, women have the same rights as men to conclude any agreement on their behalf and own, manage and dispose of property. This right arises from the provisions of Article 21 of the Constitution, according to which the right to property and inheritance is guaranteed to all persons on an equal basis.</p> <p>Spouses may enter into a prenuptial agreement that defines their property rights and responsibilities during the marriage and after divorce. Although a prenuptial agreement cannot alter the spouses' obligation to support each other, to provide alimony in cases of divorce, or their right to approach the court in cases of dispute, spouses can change the rule governing common possession.</p> <p>Spouses may also own property in their own right, i.e. property that belonged to either spouse before marriage, property that was inherited or received as gift during the marriage, and items for personal use acquired during marriage (except family jewellery).</p> <p>There is no special legislation on unmarried couples nor are there any legal provisions in the Civil Code dealing with such couples' property - they are regarded as independent persons. If an unmarried couple lives together for a significant period of time (i.e. a few years) like a family, then society accepts the couple as a family despite the lack of marriage registration. Although society does not regard unmarried couples negatively, such relationships are not common.</p> <p>Spouses may also own property in their own right, i.e. property that belonged to either spouse before marriage, property that was inherited or received as gift during the marriage, and items for</p>

Issue	Legal Provisions	Comments
	<p>spouse disposes of this property. A transaction made by one of the spouses for disposition of the property may be rendered void upon request of the other spouse, only if the spouse having disposed of the property had no such authority and it is proved that he or she knew or ought to have known that he or she had no such right.</p> <p>Article 1161. Separate Property of the Spouses</p> <p>The following shall constitute the separate property of each spouse:</p> <p>a. Property that this spouse owned before the marriage;</p> <p>b. Property that is acquired during the marriage by inheritance or by gift.</p>	<p>for personal use acquired during marriage (except family jewellery).</p> <p>There is no special legislation on unmarried couples nor are there any legal provisions in the Civil Code dealing with such couples' property - they are regarded as independent persons. If an unmarried couple lives together for a significant period of time (i.e. a few years) like a family, then society accepts the couple as a family despite the lack of marriage registration. Although society does not regard unmarried couples negatively, such relationships are not common.</p> <p>Children born out of wedlock enjoy similar rights to those born within marriage. Traditionally, Georgian society rejected single mothers and expressed negative attitudes toward them. However, attitudes have now become more liberal, although unmarried mothers may continue to face problems with their own family members. There are articles in the Civil Code that protect the rights of single mothers and provide for particular allowances and material support. For example, Article 36(2) provides that single mothers and women with children under the age of three cannot be dismissed from their jobs in times of staff reduction.</p> <p>Single mothers enjoy the same rights as married mothers.</p>
Participation in the Economy		
1. Entrepreneurship	<p>No specific provisions.</p> <p>Law on entrepreneurs does not content specific provisions related to the gender of entrepreneurs, nevertheless basing on the general provision of the Constitution of Georgia according to which every person has set of rights and opportunities with no regard</p>	<p>There were no women among owners of large enterprises. In terms of small businesses, women own 57 facilities out of 341 in the agricultural and food processing industry; 1,254 facilities out of 3,897 in trade; 2 out of 164 in the oil industry; 85 facilities out of 396 in the healthcare sector and 41 facilities out of 396 in the social sphere. Thus, measures supporting women's entrepreneurial activities should be implemented.</p>

Issue	Legal Provisions	Comments
	<p>to gender (among other affiliations, such as race, religious beliefs etc), it should be stated that every citizen of Georgia has right to entrepreneurship, if correspond to the set of legal requests established by law.</p>	<p>It is significant that the proportion of women occupying top positions is very small in those agencies dealing with economic policy, thus limiting their opportunities to participate in implementing the policies.</p> <p>Women are involved in the banking sector, where they make up 48%. The average salary of women in this sector is GEL 80.80, which is 92% of the average indicator. (Source: State Department for Statistics).</p> <p>Women's representation in small businesses (e.g. shops, cafes, restaurants, and hotels) is similar to men's but they are hardly ever involved in large businesses. Although women may have business projects, they cannot launch large businesses because they lack adequate support. Women employed in officially registered private businesses and state agencies are in the minority, i.e. 30% of employed women. This percentage is similar to that of Soviet times.</p> <p>According to available information, two thirds of reporters employed in the mass media are women and there has been a sharp increase in the number of women holding leading or administrative positions in this field in recent years. The same holds true in the advertising business, which employs young women.</p>
2. Access to credit	<p>No specific provisions. General provisions of the Civil Code are applicable.</p>	<p>Women have the right to independently receive financial services (credit, loans) without having to obtain anyone else's permission.</p>
Labor Laws		
1. Right to Work	<p>Law on employment</p> <p>Article 7 Right to employment</p> <p>All citizens of Georgia, regardless of race, ethnic origin, sex, religious convictions, political be-</p>	<p>Labor market analysis signals a significant deterioration in the status of women after independence. According to the State Department of Statistics in 2002 women account for just 47.7% of the economically active population. Some 35.9% of women in the total female employed population above fifteen years of age are contractually em-</p>

Issue	Legal Provisions	Comments
	<p>liefs or property status have the right to work; Conditions are being created to ensure maximum employment of citizens and to reduce unemployment; The social protection of unemployed persons is guaranteed.</p> <p>Article 16 Unemployment</p> <p>The professional training and re-training of an unemployed person is carried out if:</p> <p>(a) the unemployment service cannot find a relevant profession (vocation) for the unemployed person within three months;</p> <p>(b) the unemployment service cannot offer the unemployed persons a job in his/her professional field and he/she needs to change profession (vocation);</p> <p>(c) the unemployed person has lost the ability to practice his/her profession (vocation);</p> <p>(d) the unemployed person expressed the desire to change his/her profession (vocation).</p>	<p>ployed. The remainder, 64% are self-employed. Most self-employed women work on family farms or business for no remuneration.</p> <p>Employment opportunities are legally equal. However, women have limited access to managerial positions both in the public and private sectors and their remuneration is usually lower.</p> <p>According to the State Department of Statistics (SDS) survey "Women and Men in Georgia, 2005") average wages of female employees in state-owned industries amount to only 55.1% of wages of male employees; in public institutions - 46%; in agriculture - 82.5%; in trade - 71.2%; in education 72.6%; in healthcare 71.8%, in consumer services - 51.7%, in selfemployment-69.9%.</p> <p>When a job is available, the potential employer states whether the job is for a man or a woman. Most jobs for women are in the fields of trade and service (salesperson, waitress, hairdresser, cosmetologist, etc.). There is a low demand for highly qualified people with a high level of knowledge (foreign language, computer skills etc.) The labour exchange provides an unemployment service for people who are not highly competitive in the job market, but usually only finds unqualified low-paying positions.</p> <p>The unemployment service also conducts re-training for persons with limited abilities in order to make them more competitive and better able to find a job, not only through the unemployment service, but also independently. The State Employment Fund funds the training of unemployed persons in computer skills and basic courses in foreign languages in the field of sales. In addition, the Tourism Department established training for waiters and porters for high-class hotels and restaurants.</p>

Issue	Legal Provisions	Comments
	<p>2. Professional training and retraining of the unemployed person is carried out at the State Employment Service, the Vocational Education Center, Training/Retraining Centres and other training institutions, and is funded by the United State Employment Fund as well as other interested industrial enterprises and organizations.”</p>	<p>Regarding employment, there are age-specific limitations, appearance-specific demands and other requirements that extend to men as well. With a few exceptions, family status does not make a difference when applying for a job.</p> <p>There is no gender discrimination among the registered unemployed persons and there is a legal requirement whereby such persons, if not provided with a job within three months, can be sent for training or re-training.</p> <p>However, it is true that women are more likely to be dismissed from work before men because men are seen as more flexible in terms of work and travel and less restricted by household responsibilities. Over the past 10 years, the state and economic system has changed fundamentally due to the transition to a market economy, which brought new demands and destroyed the old structure. As a result, unemployment increased significantly.</p>
<p>2. Equal Remuneration</p>	<p>Labour Code of Georgia</p> <p>Labour is remunerated in accordance with the procedure and conditions established by labour legislation. In this regard, all forms of discrimination, including discrimination on the grounds of sex, are prohibited.</p>	<p>Equal pay for men and women in Georgia is provided for under the Labour Code and, in fact, salaries are mainly equal. Nevertheless there is no centralized system of state control over equal remuneration; equal remuneration is not among indices which should be reflected in the reporting of the employer. Nevertheless there is significant difference in the average salary between men and women, because women usually obtain lower positions and are not promoted as often as men are (In year 2003 average salary of women constituted 85,7 GEL and average salary of men -163 GEL).</p>
<p>2. Pregnancy, maternity and paternity</p>	<p>Labour code of Georgia Guarantees in the hiring, and prohibition of the dismissal, of pregnant women and women with children up to the age of</p>	<p>Nevertheless Georgian legislation provides possibility for both mothers and fathers use different kind of leaves to conduct child care, it is not common and even unacceptable for the Georgian men to leave work for child care. This is</p>

Issue	Legal Provisions	Comments
	<p>three, single mothers with children up to the age of 14 (or a disabled child up to the age of 16) and so forth (art. 161).</p> <p>Women who have been employed in a job for at least one year (in the case of women under the age of 18, length of service is not taken into account) are granted, at their request, leave with partial pay to care for a child up to the age of 18 months. Working women with less than one year of service receive allowances amounting to half of their salary. The father or other relatives who actually take care of the child may avail themselves, in full or in part, of leave with partial pay and additional unpaid leave to care for a child. Under the Labour Code, an employee may be granted, at his or her request, short-term leave without pay to attend to family matters, which include caring for a sick child or other family members.</p>	<p>also related to the economic issues, as far as mostly husband receives higher income.</p> <p>Men are not involved in child care and basic guarantees provided by current Georgian legislation for working women in order to give them possibility to take care of children without living work are vitally necessary. Draft of the new Labour Code considered by CSOs, trade unions and international organizations as those that is not compatible with international standard and could lead to the demographic crisis in Georgia, as far as neglects basic guarantees and benefits related to maternity, paternity and leaves.</p>
3. Maternity leave	<p>Labour Code of Georgia</p> <p>Maternity leaves:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Maternity leave for 70 calendar days before childbirth and 56 calendar days after childbirth; 2. leave for women who adopt newborn children; 	

Issue	Legal Provisions	Comments
	<p>3. infant-feeding breaks;</p> <p>4. additional leave without pay for mothers with children up to the age of three. This leave counts as part of the employee's total uninterrupted length of service, as well as training in her specialty (art. 161);</p>	
4.Childcare	The reassignment of pregnant women and women with children up to the age of 18 months to lighter work should be provided(art. 158);	
Labor Laws		
1.Reproductive health	<p>Law of Georgia on Healthcare</p> <p>Chapter XXIII. Family planning (Secs. 136-145).</p> <p>141. Fertilization with the sperm of a donor shall be authorized:</p> <p>1. in the case of infertility, if there is a risk of the transmission of genetic diseases by the husband or if the woman is single, subject to the written consent of the childless couple or the single woman. After the birth of a child, the couple who were childless or the single woman shall be considered as the child's parents, with the rights and duties attaching thereto. The donor shall have no right to claim the paternity of a child born as the result of such fertilization; and</p>	Up until now, most births have been professionally assisted. However, increasingly, the media has information. on cases of home births, indicating that they are becoming more common because the mother does not have enough money to pay for professional assistance at the hospital – as a result of the very low income in several regions of Georgia. When approached, the Department of Mother and Child Health Protection, the Ministry of Health Care and Social Safety, refused to give any official information.

Issue	Legal Provisions	Comments
	<p>2. if it is performed in a properly licensed medical establishment by a properly licensed physician.</p> <p>142. (1) Human cloning through the use of genetic engineering methods shall be prohibited.</p> <p>(2) The State shall control research in the field of genetic engineering in accordance with the law.</p> <p>143. In vitro fertilization shall be authorized:</p> <p>1. for the treatment of infertility and also where there is a risk of transmission of genetic diseases by the husband or wife, through the use of gametes or an embryo from the couple or a donor, subject to the written consent of the couple; and</p> <p>if the woman has no uterus, through the transfer and development of an embryo resulting from fertilization in the uterus of another woman (surrogate mother), subject to the written consent of the couple.</p> <p>(2) After the birth of a child, the couple shall be considered as parents, with all the rights and duties attaching thereto. The surrogate mother shall have no right to claim to be the mother of the child born in this manner.</p>	

Issue	Legal Provisions	Comments
	<p>144. Male and female gametes or embryos preserved by freezing may be used for the purposes of artificial fertilization. The duration of storage shall be determined according to the couple's wishes, in accordance with the established procedure.</p>	
2. Contraception	<p>Law of Georgia on Healthcare</p> <p>136. All citizens of Georgia shall have the right to determine independently the number of their children and the spacing between births. The State shall assure the observance of human rights in the field of procreation, in accordance with Georgian legislation.</p> <p>137. The State shall provide medical and genetic counselling, on a free and voluntary basis, for couples preparing for marriage or who wish to have a child.</p> <p>138. Contraceptives shall be manufactured, imported, and distributed in accordance with Georgian legislation.</p> <p>also sold in pharmacies. The abortion rate in urban areas has been decreasing because contraceptives are more readily available there.</p>	<p>Family planning is very important for Georgian women. The WHO/UNFPA program on family planning and reproductive health provides consultations and gynaecological services to women and girls and gives out free contraceptives. They also send their experts to those clinics with family planning centres.</p> <p>In 1997, the President issued a decree "On the Implementation of Measures for Strengthening Human Rights" that emphasised the need for introducing contraceptive methods, establishing specialised drugstores, improving women's reproductive health and carrying out an aggressive educational campaign against abortion. The priorities identified by NGOs for the immediate future are: to develop new projects on family planning and to incorporate them into state programs, bearing in mind demographic indicators as well as the social and cultural peculiarities of the country; to develop a program for women and girls to promote awareness of the possible harmful consequences of abortion, the use of contraceptives, and the prevention of gynaecological and oncological diseases.</p> <p>So far, sex education is not included in school curricula.</p> <p>The Stat Medical Insurance Company, the Department of Mother and Child, and the Department for Family Planning and Public Health all function under the Ministry of Health Care.</p>

Issue	Legal Provisions	Comments
		<p>Contraceptives are free in hospitals and clinics, although doctors' consultations carry a fee: the average cost per visit is 10 Lari. Contraceptives are</p>
3. Abortion	<p>Law of Georgia on Healthcare</p> <p>139. (1) The protection of women's health through the reduction of the number of abortions shall be a priority task for the State.</p> <p>(2) Voluntary pregnancy termination may only be practised by a licensed physician, in an approved health establishment and in the following cases:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. if a pregnancy has not progressed beyond 12 weeks; and 2. if the preliminary interview has taken place with the pregnant woman in the health establishment and the three-day period of reflection between the interview and the intervention has elapsed. During the interview, the physician shall give priority to the protection of the fetus. It shall be up to the woman to choose. <p>140. (1) Advertising for abortion shall be prohibited.</p> <p>(2) In the case of a pregnancy that has progressed beyond 12 weeks, abortion shall only be permitted on the basis of medi-</p>	<p>Abortion is legal and remains the main form of birth control in Georgia. Performing an illegal abortion is punished by imprisonment for a period of up to five years. If a physician performs an illegal abortion, he/she loses the right to practice for a period of up to five years.</p> <p>Before a woman has an abortion, she must meet the following requirements: she must be at least 18- years-old, and she must have a note (permit) certifying that she does not suffer from an inflammatory disease or uterine cancer. A pregnancy exceeding two months may not be terminated.</p> <p>Abortion is not funded by the state and women pay the abortion costs themselves. There is no fixed fee for abortion and the price varies from 25 to 40 Lari (USD 12.50-20) in different institutions, depending on whether the clinic is state or private.</p>

Issue	Legal Provisions	Comments
	cal and social indications. The social indications shall be determined by Georgian legislation.	
5. HIV/AIDS	The Law of Georgia on the prevention of HIV and AIDS lays down the basic principles of the control of HIV and AIDS in Georgia, prescribes the conditions governing the examination of citizens with HIV or AIDS as well as the treatment and preventive surveillance of persons with HIV or AIDS, determines the legal regime applicable to such persons, sets forth their rights and duties and those of medical personnel, and deals with specific problems of social security.	<p>The main focus of Georgia 's state program for combating AIDS is on prevention. The prohibitions, restrictions and urgent measures implemented throughout the population have resulted in increased confidence and improved co-operation, which, in turn, makes the promotion of health easier. The Public Health Care Department and the National Centre on AIDS and Clinical Immunology are implementing this program.</p> <p>Since 2000 distribution of HIV/AIDS characterized by tendency of growth. In 2004 number of ill women increased in comparison with 2003 by 42 % and men by 20, 8%.</p>
Penal Code Provisions on Personal Safety		
1. Trafficking	<p>Costitution of Georgia Article 17.</p> <p>1. A person's conscience and dignity are inviolable.</p> <p>2. Torture, inhumane, brutal or degrading treatment or punishment is inadmissible.</p> <p>Article 18. The freedom of a person is inviolable.</p> <p>Article 30.</p> <p>1.Labor is free.[...]</p> <p>3. On the basis of international agreements regulating labor relationships, the state protects</p>	<p>Georgia signed the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings</p> <p>On 19 October 2005, Georgia signed the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings. 16 countries have signed the Convention, which has not yet been ratified by any.</p> <p>The law prohibits trafficking in persons; however, the country was a source, transit point, and destination for trafficked persons.</p> <p>A memorandum of understanding between the Prosecutor General's Office and the Ministry of State Security led to greater cooperation, joint operations, and a number of arrests and charges under trafficking statutes. No convictions had been reached by year's end. In December, a new Plan of Action was adopted by Presidential Decree that established an ad hoc Interagency Commission</p>

Issue	Legal Provisions	Comments
	<p>the labor rights of Georgian citizens abroad.</p> <p>4. The defense of labor rights, legal payment for labor and healthy working conditions, the working conditions of minors and women are determined by law.</p> <p>Penal Code of Georgia</p> <p>Article 1431. Trafficking in human beings</p> <p>1 The buying or selling or making other illicit transaction in relation to a human being as well as recruitment, transfer, harbouring or receipt by means of coercion, blackmail or deception, for the purpose of exploitation, -Shall be sentenced to 5 to 12 years of imprisonment.</p> <p>2. Same action or omission committed:</p> <p>a) repeatedly;</p> <p>b) in relation to two or more persons;</p> <p>c) in relation to a pregnant women;</p> <p>d) in abuse of official powers;</p> <p>e) by taking a victim to a foreign country;</p> <p>f) by using violence dangerous for life and health or by threat of such violence;</p> <p>g) in relation to a person who the offender knew was in helpless conditions or in relation to a person who was materially or</p>	<p>against Trafficking under the auspices of the National Security Council of the country. The human rights unit of the NSC remained the government-wide antitrafficking point of contact.</p> <p>The Government dissolved an MIA antitrafficking unit, which received foreign funding, and merged it with the antikidnapping unit, claiming it would give the unit more ability to coordinate casework and exchange information with investigators. In October, the MIA antitrafficking unit was reestablished with two branches, one in Tbilisi and one in Batumi. Following the December merger of the MIA and MSS, a Department of Special Operations on Trafficking and Illegal Migration with a staff of 50 was being established within the new Ministry of Police and Public Safety.</p> <p>The country cooperated with other regional countries to uncover trafficking rings and assisted in the repatriation of trafficked persons discovered in transit through the country.</p>

Issue	Legal Provisions	Comments
	<p>otherwise dependent upon the offender, -Shall be sentenced to 8 to 15 years of imprisonment.</p> <p>3. Action or omission defined in paragraph 1 or 2 of this Article:</p> <p>a) if committed by an organized group;</p> <p>b) if resulted in the death of a victim or brought about other grave result, – Shall be sentenced to 12 to 20 years of imprisonment.</p>	
2. Sexual Crimes	<p>Penal Code of Georgia Article 137 Rape</p> <p>Rape is sexual intercourse by force, threat of force, or by taking advantage of the victim's helplessness and is punishable by imprisonment from 3 to 7 years. The same crime, if committed repeatedly or by a person who previously committed an especially heinous rape (i.e. involving anal sex, oral sex or particularly cruel treatment) by force, threat of force or by taking advantage of the victim's helplessness, or the rape of a person under the age of 16 in a perverted way without force committed by a person aware of the age of the victim is punishable by imprisonment from 5 to 10 years. Rape is punishable from 5 to 15 years imprisonment if committed by a group of persons; Rape is</p>	<p>Despite these legal provisions, rape is so taboo that it is impossible to speak about statistics and the lack of adequate anonymous rehabilitation centres simply adds to this problem. There is no special department in the police or prosecutor's office that deals only with cases of rape, and there are no special training courses to help the police and the prosecutor's office deal with this issue.</p> <p>A rape case may be filed on the basis of the victim's application and forensic evidence (i.e. medical examination) is needed to prove the rape. Legal sanctions cannot be avoided by marrying the victim but, in any event, family and social attitudes towards rape victims are so negative that women feel they would have no future if they chose to report the offence.</p> <p>"Marital rape" is not acknowledged in Georgian legislation but according to Article 137 of the Penal Code, all forms of rape may be considered. There are currently anonymous telephone services specialised in assisting female rape victims, but there are no shelters, specialized services, or other mechanisms to protect and assist them.</p> <p>There are no legal provisions for child abuse within the family and no data is available to show that society even admits the existence of such a</p>

Issue	Legal Provisions	Comments
	<p>punishable from 5 to 15 years imprisonment if committed by a group of persons; or committed knowingly against a pregnant woman or a minor; or with extreme violence; or by abusing a position; or resulting in the victims' death.</p> <p>The rape of a person under the age of 14 is punishable by imprisonment from 10 to 20 years.</p> <p>Article 138 Violent acts of a sexual nature</p> <p>Forcing someone to have sexual intercourse, or homosexual or other sexual contact under the threat of disclosing discreditable information or damage to property, or by taking advantage of one's position or the victim's financial dependence is punishable by a penalty, or correctional labour of up to one year, or imprisonment for up to two years.</p> <p>Article 140 Sexual intercourse, homosexual or other sexual contact engaged in knowingly by a person legally of age with a person under 16.</p> <p>Article 141 Non-violent perverted acts against a person under 16, while aware of the victim's age.</p>	<p>problem. There are no legal provisions regarding incest.</p> <p>Prostitution does not have any legal status in Georgia although it is practiced.</p> <p>Pandering is illegal and the law punishes the establishment of brothels and forced prostitution...</p>

Issue	Legal Provisions	Comments
	Inveigling into prostitution through use of violence, threat of violence or of destruction of property, as well as by blackmail or fraud (art. 253); organisation and keeping of the den for prostitution (art. 254); inveigling a minor into prostitution or other sexual lechery (art. 171, para. 1).	

1.2. State bodies established for gender equality and equality policy

Georgian gradually society and government recognize significance of gender equality, as a necessary condition for sustainable development and overall realization of human potential.

In this respect, special attention should be paid to status of women, particularly in those spheres, where there still persist implicit barriers and problems, are these legislative intentions or women's equal participation in social, economic and political life of the country.

It is significant that in Georgia, currently there are two parallel structures, operating in this sphere and their well-coordinated operation would significantly contribute to achievement of gender equality.

National institutional mechanisms have their own history in Georgia.

In **1999**, by the Decree of the President of Georgia, there was established the State Commission for Elaboration of the State Program for Women Development

2004 – Governmental Ad Hoc Working Group for establishment of the State Commission on Gender Equality;

2004 – Advisory Council for Gender Equality under Chairman of the Parliament;

2005 – Resolution of Georgian Government (Resolution No 109, of 28th June 2005, Tbilisi) on establishment of State Commission for Gender Equality Issues;

2005 – On the basis of the Charter of State Commission for Gender Equality Issues

(Article 3, Section 2), there was established State Advisory Board for Gender Equality;

Partnership of the government with the civil society is a significant condition for development of the stable and legitimate national institutional mechanisms. Activities of the NGOs, NGO coalitions and networks in Georgia serve to revealing of gender problems and seeking ways for their elimination.

On the basis of the partnership between two institutional mechanisms National Conception on Gender Equality has been drafted and submitted to the Parliament for consideration. Parliament adopted conception on Gender Equality. It was decided that National Action Plan will be elaborated and adopted in pursuance of the National Conception. Working group consisting of the representatives of the CSOs and institutional machinery drafted

Action Plan consisting of 6 priority areas. In the meantime State Commission on Gender Equality which was acting attached to the State Ministry on the Issues of European and Euro-Atlantic Integration has been terminated. All gender issues within executive branch of power have been submitted to the Office of the State Minister on Economic Development of Georgia. No new action has been taken since that moment with regard to the finalization of the National Action Plan and submission it for the Parliamentary consideration.

The main problem appears to be absence of the both implementation mechanisms and budget provided for the fulfillment of the adopted National Conception along with absence of actions of the respected state bodies activity aimed at improvement of the situation and lobbying of the necessary changes.

1.3. Women in decision making

Women and politics

The procedure by which citizens exercise their electoral rights is set forth in Article 28 of the Constitution and in the Elections to Parliament Act. All Georgian citizens who have reached the age of 18 have the right to participate in referendum and elections to state and local government bodies. Any Georgian citizen who has reached the age of 25 and who has resided continuously in

the Republic for at least 10 years has the right to be elected to Parliament, regardless of race, skin colour, language, sex, religion, political and other beliefs, national, ethnic and social membership, origin, property and class status, etc. Under Georgian law, women have the same rights as men to vote in all elections and they do actively participate in the process.

However, women are less visible in

important political positions. According to data from the November 1998 elections, there are women in only 11% of local government bodies.

Women in decision-making positions

Women's representation in the 2004 Parliament increased from 7.2% to 9.5%. The speaker of the Georgian Parliament is a woman. The majority faction in the Parliament is chaired by a woman as well, and 2 out of 13 parliamentary committees are chaired by women.

In the 2005 3 out of the 17 cabinet members were women compared with 2 women in the previous government (11%).

Women are less visible in important decision-making positions. According to 2005 data, local government bodies have only 12.2% of women in local government bodies. There are no female city-mayors and women constitute 7% of heads of local government and self-government bodies. Women make up 55.8% of the government Chancellery staff, 9.5% of the parliamentarians, and 60.8% of parliamentary staff.

Women are very active in CSOs. Prior to the Beijing conference, there were 34 women's NGOs in Georgia; the number now exceeds 180.

At the university level, women represent 45% of the faculty. There are three female and 36 male rectors of higher educational institutions, 14 female and 66 male vice rectors, and 58 female and 218 male deans

or deputy deans. Out of 120 scientific research institutes, where women account for 60% of the staff; only two institutes have women directors.

There are 132 female judges, comprising 38.2% of all judges, but no woman has ever chaired the Supreme Court

Although gender equality exists in theory; in practice, the situation is adverse to women who aspire to hold decision-making positions and their careers are hindered. Thanks to civic initiatives put forward by women's NGO's, women's activities have increased over the past five years. However, almost all of these NGO's operate in the capital and their activities do not reach the rural population, which is in a difficult economic situation. Women in rural areas are mainly occupied with domestic activities, which are the only source of survival for them and their families, and lack basic knowledge on their rights. As a result, they cannot do much to protect women's rights and equality.

Women and civil society

According to official data, there are around 4,000 NGO's in Georgia – although only about 600 are active. Prior to the Beijing Conference, there were 34 women's NGO's in Georgia; the number increased after the Conference. Women are actively involved in this sphere and are represented at the decision-making level.

At the university level, women represent 45% of the faculty. The number of women scientists totals 8,000 (% of all scientists!)

in all academic institutions, which comprises almost adequate proportion in relation to the male scientists. There are three female and 36 male rectors of higher educational institutions, 14 female and 66 male vice-rectors, and 58 female and

218 male deans or deputy deans. There are 225 women professors and 613 male professors. Out of 120 scientific research institutes, where women account for 60% of the staff; only two institutes have women directors.

1.4. Social and economic situation of women

Women and the business sector

There were no women among owners of large enterprises. In terms of small businesses, women own 57 facilities out of 341 in the agricultural and food processing industry; 1,254 facilities out of 3,897 in trade; 2 out of 164 in the oil industry; 85 facilities out of 396 in the healthcare sector and 41 facilities out of 396 in the social sphere. Thus, measures supporting women's entrepreneurial activities should be implemented.

It is significant that the proportion of women occupying top positions is very small in those agencies dealing with economic policy, thus limiting their opportunities to participate in implementing the policies (Source:).

Women are involved in the banking sector, where they make up 48%. The average salary of women in this sector is GEL 80.80, which is 92% of the average indicator. (Source: State Department for Statistics).

Women's representation in small busi-

nesses (e.g. shops, cafes, restaurants, and hotels) is similar to men's but they are hardly ever involved in large businesses. Although women may have business projects, they cannot launch large businesses because they lack adequate support. Women employed in officially registered private businesses and state agencies are in the minority, i.e. 30% of employed women. This percentage is similar to that of Soviet times.

According to available information, two thirds of reporters employed in the mass media are women and there has been a sharp increase in the number of women holding leading or administrative positions in this field in recent years. The same holds true in the advertising business, which employs young women as artists, designers, advertising agents, etc.

Access to the economic resources and labour market

Female labor-force participation was lower than for males, but unemployment is higher for men

(17 percent compared with 13 percent for women in 2002). Forty percent of rural women work unpaid in family-based enterprises. According to USAID, women earn about 41 percent of men's salary.

A reduction in the number of preschool institutions and disintegration of the system of out-of-school institutions for children played a role in reducing women's participation in full-time employment.

Table 3. Indicators of Access to Economic and Productive Resources: Georgia

Access to economic and productive resources dimension for Georgia	
Female-to-male labor-force participation ratio (2003)	0.84
Annual growth rate of the female-to-male labor-force participation (1990–2003)	0.47

Source: World Bank.

Please also check with Table 2 for more Information.

Part 2

Gender perspective in EU development aid

2.1 Current EU development programs

General scope

In the light of the serious problems of governance in Georgia, highlighted in 2002 by kidnapping cases, the Commission decided to review the Country Strategy Paper (CSP) for Georgia, outside the regular cycle of CSP adaptations. A new CSP for Georgia was therefore prepared, together with a new Indicative Programme for 2004-2006. These were adopted by the Commission on 23 September 2003. The main lines of the CSP revision are that EU assistance should reach its objectives, including through:

- significantly strengthening "conditionality" of assistance
- more strongly focusing assistance on the most promising reform programmes
- providing much stronger support to civil society

Thematic priorities for EU assistance 2004-2006 (all instruments):

- Rule of law, good governance, human rights and democratic institutions
- Fight against poverty
- Conflict prevention, conflict settlement and post-conflict rehabilitation

The Commission has responded to the "rose revolution" by providing some immediate assistance and by examining how its instruments can best be mobilised in the new situation including the possible allocation of additional resources. In December 2003 the Commission decided to provide €2 million from the Rapid Reaction Fund for support, via the UNDP, for the Presidential and Parliamentary elections (4

January and 28 March respectively) and to rapidly disburse €5 million from Georgia's Food Security Programme as budgetary support during the winter months.

Georgia will also benefit from the continuing assistance provided under the Tacis Regional Cooperation Programme (Interstate programme).

Past assistance

Since 1992, the EU has supported Georgia through a range of instruments. The main instruments have been: ECHO humanitarian assistance: (€92 million 1992-2002); Food Security Programme (€59 million 1992-2002); Tacis National Programme (€84 million 1992-2002). Total EU assistance has amounted to €370m (not including Tacis Regional or member states' assistance).

Tacis Programme

The 2000-2001 Tacis National Action Programme (AP, total € 15 million) concentrated on three priority areas, namely: (1) support for institutional, legal and administrative reforms; (2) support to the private sector development and assistance for economic development and (3) development of infrastructure networks.

In 2002-2003 Tacis, with an indicative budget of € 14 million, was focusing on support for institutional, legal and administrative reform, as well as on support in addressing the social consequences of transition. This included continued support to the approximation of legislation for the implementation of the PCA. Support

in addressing the social consequences of transition was targeting the health sector, including investments to support the primary healthcare restructuring programme.

Georgia also participates in Tacis regional programmes like Traceca, Inogate and the Regional Environmental Centre for Southern Caucasus, based in Tbilisi.

Exceptional financial assistance

In July 1998, Georgia settled the remaining amount of its arrears towards the Community (€ 131 million). The country subsequently benefited from a new assistance package consisting of a loan of € 110 million and a total grant amount of € 65 million that was to be disbursed over the 1998-2004 period.

Food Security Programme (FSP)

Over the period 1996 to 1999 the FSP disbursed € 24 million to Georgia. Since 2000, the FSP has partially reoriented the support in favour of a complementary poverty alleviation component through the social safety net in the form of: (a) allocation of resources and further targeting of the family poverty benefit; (b) institutional care. €13 million has been disbursed in the period 2002-2003.

Rehabilitation

EU assistance to Georgia under the rehabilitation programme concerned both the Tskhinvali region (South Ossetia, SO) and Abkhazia (Enguri hydropower plant and dam).

SO. In 1997, the EC proposed to grant € 5 million for the rehabilitation of

infrastructure in the post conflict area of SO, and in order to stimulate the peace-process between SO and Georgia proper. In 1999 the EC proposed a new grant of € 2.5 million, upon the approval and fulfilment of conditionalities. Given the dynamics created by its programme, the EC has provided financial assistance for and participated in the Joint Control Commission (JCC) on SO since April 2001. This quadripartite body (with Georgia, SO, North Ossetia and Russia) is conducted with the OSCE.

Enguri. In 1997, the EC proposed to grant € 10 million for urgent repairs at the Enguri hydropower plant and dam (repair of generator Nr. 3 and provision of stop log at the dam), in two tranches of € 5 million and under its rehabilitation budget. This assistance was complementary to the rehabilitation program of Enguri financed from an EBRDR loan of some € 44.5 million.

Humanitarian Assistance (ECHO)

ECHO has been present in the NIS region since the early 1990s, in accordance with its core mandate (humanitarian assistance in response to natural or man-made disasters). From 1993 to 1999, ECHO's operational funding in the southern Caucasus has been considerable, with € 64.255 million of humanitarian aid going to Armenia, € 83.34 million to Georgia and € 82.96 million to Azerbaijan.

ECHO's withdrawal from post-emergency programmes in southern Caucasus started in 1996 and was completed in 2000 with a last allocation of € 3.855 million for the three countries.

In 2000, 2001 and ECHO provided a total € 2.35 million as a contribution to alleviating the consequences of the drought in Georgia.

European Initiative for Democracy and Human Rights (EIDHR)

With an allocation of € 1.9 million Georgia was a focus country for the EIDHR in 2002.

During the period 1992 – 2006, the EU, through the European Commission, provided assistance to Georgia to a value of € 502 million.

Gender issues and women's rights in development programs and technical assistance to Georgia

The biggest EU development aid program is so-called TACIS Program. It makes 69.4% of all ongoing programs, while the second in the list is Food Security Programme that has EUR 20 mln (19.88% of total) in its pocket for the period of January 2005 – December 2006 (for this cycle, the program is oriented on Social protection, Rural development and Food security issues and is being implemented by Government of Georgia).

There are two development Programs under the framework of which several women focused projects are being implemented in 2006:

- European Initiative for Democracy and Human Rights (EIDHR) with the total budget of 4,487,026 that makes 4.46% of total aid; and
- Decentralised Cooperation (all projects are focused on Abkhazia)

that has EUR 824,384 for all projects. This Programme gets 0,82% of total EU development aid.

Total number of projects oriented directly on women is 7, while total number

of projects implemented in Georgia is 121. As for the amount of funding allocated to women directly focused projects, it values EUR 368, 238 making 2,6% of the total funding within the 6 programs.

Table 4. Projects oriented directly on women

Program	Keyword	Project title	Objective	Implementer	Sum	Dates
EIDHR MICRO	Abkhazia – EIDHR	Promotion and Protection of Rights of Vulnerable Groups	This project supports the promotion and protection of the rights of vulnerable groups in Abkhazia	Association of Women in Akhazia	47 760	July 2005 – July 2007
DECENTRALISED COOPREATION	Human Rights and Democracy	Women's right and Gender stereotypes	to insure women's stir to activity and include them in decision making process on the local level	Helpers International Foundation	39 938	February 2005 – February 2006
DECENTRALISED COOPREATION	Human Rights and Democracy	Creation of centres of legal promotion of women in Dmanici and tsalka	promotion of women's civil rights among ethnic minorities	Association Women of Multinational georgia	48 648	February 2005 - February 2007
EIDHR MICRO	Abkhazia – Decentralised Cooperation	Tools of support of development of women business – Creation of business-incubators	This porject supports the development of buisness planning and business skills for SMEs for women in Abkhazia	Union of Business Women of Abkhazia	49 695	September 2006 – December 2007
EIDHR MICRO	Abkhazia – Decentralised Cooperation	Cooperation of civil society with local authorities in the sphere of human rights and rights of women	This project supports the cooperation of civil society with local authorities in the sphere of human rights and rights of women	Association of Women in Abkhazia	50 000	01/09/2006-01/01/2008
DECENTRALISED COOPREATION	Abkhazia – Decentralised Cooperation	Article 19 – International Centre Against Censorship – Building Capacity for Good Municipal Governance in Abkhazia	This projects support capacity building activities for good municipal governance in Abkhazia with a focus on freedom of information and women's issues in Sukhumi, Gudauta and Tkvarchali districts	Article 19 – International Centre Against Censorship	97 000	February 2005 – February 2007
DECENTRALISED COOPREATION	Abkhazia – Decentralised Cooperation	Development of Free and Independent Media in Abkhazia	This project supports the development of a free and independent media in Abkhazia through training and awareness raising activities	Sukhum Media Club	35 197	February 2005 – February 2007

Source: Delegation of the European Commission to Armenia and Georgia

(http://www.delgeo.cec.eu.int/en/programmesactions/full_listprojects.html)

There is also 3 projects with strong gender component and focus on women's rights with total amount of funds allocated EUR 499 214, which constitutes 2,8% of the total funding allocated.

Table 5. Projects indirectly targeted at women

Program	Keyword	Project title	Objective	Implementer	Sum
EIDHR MICRO	Human Rights and Democracy	Prevention of trafficking in human beings and support to the implementation of the National action plan on counter trafficking	combat trafficking in Georgia	Peoples Harmonius Development Society	50 000
ECHO	ECHO – Humanitarian Assistance	Local Reproductive Health Care in Samegrelo Region	This project supports local reproductive health care in Samegrelo region	Medicins du Monde	300 000
SANTE (Programme of Aid for Policies and Actions on Reproductive and Sexual Health and Rights in Developing Countries)	Health	Reproductive Health Initiative for Youth in the Caucasus	To improve sexual and reproductive health and rights of young people in the region.	UNFPA	149 214

Source: Delegation of the European Commission to Armenia and Georgia
(http://www.delgeo.cec.eu.int/en/programmesactions/full_listprojects.html)

2.2. EU members and development aid

Programs financed by the EU members in Georgia cover variety of areas but again lack gender mainstreaming and perspective both with regard to the topic areas and implementation mechanisms and procedures below you can find selected statistics on the issue.

Table 6. EU members and development aid to Georgia

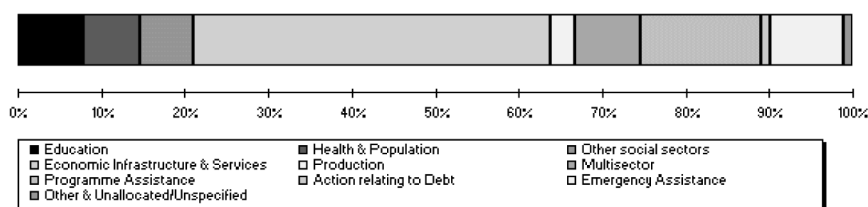
Georgia

Receipts	2003	2004	2005
Net ODA (USD million)	226	314	310
Bilateral share (gross ODA)	67%	62%	58%
Net ODA / GNI	5.6%	6.0%	4.7%
Net Private flows (USD million)	661	32	- 43

For reference	2003	2004	2005
Population (million)	4.6	4.5	4.5
GNI per capita (Atlas USD)	860	1 060	1 350

Top Ten Donors of gross ODA (2004-05 average) (USD m)	
1 United States	83
2 IDA	63
3 Germany	56
4 EC	36
5 SAF & ESAF (IMF)	31
6 France	11
7 Netherlands	10
8 Japan	9
9 Switzerland	7
10 Norway	7

Bilateral ODA by Sector (2004-05)

Sources: OECD, World Bank.

(http://www.oecd.org/statisticsdata/0,2643,en_2649_34447_1_119656_1_1_1,00.html; <http://www.oecd.org/dataoecd/21/39/1881067.gif>).

2.3. Other development programs and sources of development aid

UNIFEM ceased its activities in the South Caucasus in 2006. During the recent years, Fund appeared to be one of the most powerful donors of the women's organizations in the country and region. Total amount of funds allocated during the year 2004 constituted USD 38 521, during the year 2005 – USD 184 476, during the year 2006 – USD 68 833. Most of the programs financed were focused on peacemaking initiatives and support of the Network "Women's Unity for Peace".

UNDP

GENDER AND POLITICS PROGRAMME
IN SOUTHERN CAUCASUS

Budget: USD 900,000

Duration: 3 years

All three countries of South Caucasus show similar societal and institutional characteristics such as high level of poverty, low representation of women in the decision-making process, limited access to information, and limited possibilities for economic opportunities. A traditional gender structure is prevalent in all three countries, even though political and economic transition and post-conflict implications have affected the roles and possibilities for men and women differently. Traditional gender roles are even more evident and entrenched in the rural areas than in the urban areas. UNDP has on a national basis facilitated several gender projects including capacity building, awareness raising and gender

mainstreaming in government policies. An outcome of the different project activities is that national action plans have been approved both in Georgia and Armenia. A broad network of contacts has been established between UNDP and different governmental and non-governmental organizations active in the field of gender and women's issues.

Nevertheless according to the estimations of the civil society organizations project did not bring expected results as far as institutional machinery system is rather weak in Georgia, while civil society actors are more active and more in need for support.

USAID

The USAID funded Future Women Leaders program began in 2003. The program aims to increase the political activeness of women and support their career development by providing them with necessary skills and knowledge through a series of trainings and seminars organized throughout the year.

The group of women who completed the program on November 5 was the second group to graduate from the program. The group included active women from different regions of Georgia involved in various professional fields, including women from the executive branch of the Georgian government, local councils, NGOs, and businesses.

2.4. NGOs and development aid

Because of their ties to the constituencies they serve, CSOs have the potential to assist government in making informed decisions concerning women's rights and status, as well as in empowering women in the region. CSOs in the region can play important roles as intermediaries for concerned citizens to participate in the public sphere, to influence the decision-making process, and in many cases to promote women's rights. Given the volatility of the region, nongovernmental organizations (NGOs) are better positioned and are often more flexible than the respective governments in initiating and implementing projects requiring cross-border cooperation. However, for CSOs to be effective participants in the development process and to realize their mandates, an enabling legal, regulatory, institutional, and policy environment is necessary. Governments can facilitate the creation and enforcement of such an environment.

The development of the NGO sector in the region is in its nascent stage. Women play a vital role in these organizations and comprise a majority of members of the NGO sector. The transition period after the collapse of the Soviet Union resulted in two opposite trends for women in politics: on the one hand, a drastic decline in women's access to (national and local) government positions, and on the other hand, an unprecedented increase in women's participation in informal politics, in building civil society, and in NGOs. Organizations

working in the area of women's rights and equality comprise roughly 10 to 12 percent of all the registered organizations in Georgia.

Nevertheless third sector in Georgia developed strongly and expanded geographically, with NGOs now active in almost all regions of Georgia still most NGOs are facing serious obstacles. As the number of NGOs increases, however, so do many of the sectoral challenges. Most NGOs still face problems related to programmatic and financial sustainability, as well as public image. In addition, partnerships between different sectors are rare and sporadic.

The civil sector still comes across the problem of availability of public information. The problem of keeping and attracting highly skilled staff is also very topical. In many cases, highly skilled, qualified staff moves to international or governmental organizations. Noteworthy, that the tendency of moving to the governmental organizations has become frequent in the post-revolutionary period.

The media does not pay appropriate attention to NGO activities or the role that NGOs play in civil society. Some of the publicity that the sector did receive was negative. In addition to the media's inability to contribute positively to public opinion building, NGOs themselves generally lack contacts with their constituencies, with the exception of some of the leading NGOs. Consequently, a positive public opinion

of NGOs has not yet been established. In several regions throughout Georgia, the mere existence of NGOs remains unknown. Acknowledgement of NGOs by the business and government sectors remains insufficient.

According to the results of the survey conducted in the midst of women's NGOs based in Georgia, only 27,3% of the functioning NGOs of the given profile have own working premises; sufficient material base including clerical aids and access to ICT; policy agenda and perspective planning of granting and fundraising activities. Survey also revealed that the rest

62,7% are not ensured with all mentioned above to different extents. It means that approximately 112 NGOs dealing with gender issues and women's problems are defined as main target group along with women's initiative groups, which are not officially registered as legal entities.

EU development aid does not address the mentioned above bunch of the problems. NGOs are not able to inform donor organizations about their real needs, as it was mentioned there are no also general published assessment of needs, there is certain lack of the dialogue in planning of the development aid programs.

Part 3

New financial perspective 2007-2013

3.1. Planned EU development programs (2007-2013) and expected changes

No any special program focused on gender equality or women issues will be developed as gender equality mainstreaming approach to the EU development aid programming in Georgia will be the main instrument to deal with gender equality in the Delegation as it is stated by Colette Selman . The tool that will be used by the Delegation is a Toolkit on Mainstreaming Gender Equality in EC Development Cooperation that was developed within the EU structures in 2004. It will be used to assess all types of ongoing or planned programs and their outcomes – whether there is any gender bias, and is any opportunity to strengthen projects from gender equality point of view.

It shall be stated that programming in Georgia will move from sector support

program approach (action assistance) to sector wide approach. Sector wide approach implies that a bulk of funds will be provided to the government along with the indicators and deadlines. The EC will provide funding in a number of transfers. Every next transfer will be made upon achieving targets within the agreed deadlines. Therefore, the EC is not interfere in programmes anymore and the government of Georgia is responsible for developing policy and thematic projects that shall be oriented towards fulfilling the given indicators and meet four priorities of the EC development cooperation that are as follows:

- Administrative & Rule of Law (that includes Human Rights)
- Economic Development and Trade

Regulation

- Poverty Reduction
- Conflict Resolution

However, it shall be stressed that according to Ms. Selman, the Delegation of the EC to Georgia has considerably smaller overall budget comparably to other delegations. Thus, women and / or gender equality projects will not get much funding, although different types of projects could be supported from peer-to-peer up to advocacy level.

In the upcoming years the Delegation of the EC in Georgia is going to focus on how to make projects more explicit – the part that is missing in projects at this moment.

Delegation covers 3d and 4th of MDGs, but there is a huge problem how to identify the problem: lack of good data, for example how to identify much support is needed? The development of good statistical data collection, processing, storing, protection, dissemination systems and methodology including gender disaggregated data collection and information systems is the topic of concern of women and gender equality organizations of Georgia as well.

European Neighbourhood Policy (ENP)

There is also the European Neighborhood Policy (ENP). The objective of the ENP is

to share the EU's stability, security and prosperity with neighboring countries, offering them closer political, security, economic and culture cooperation. It will also open up a possibility to the counties to participate in EU programs and to have a stake in the EU's internal market, which will strongly support their own political and economic reforms. The objectives of the European Neighborhood Policy (ENP) and ENP Action plans for Georgia and Armenia are reflected in our co-operation and external assistance programs. The ENP marks the beginning of a new chapter in the relationship between the EU and the partner countries Georgia and Armenia.

The European Union is currently drafting its multi-annual spending plan for 2007-2013, called the "Financial Perspective". This plan will provide the legal framework for EU resource allocation for these six years. The Financial Perspective 2007-2013 envisages replacing all existing geographic and thematic programs currently in place, including all the EC programs for countries in Central and Eastern Europe and the Commonwealth of Independent States. Georgia will be covered by The European Neighbourhood and Partnership Instrument as well as the Stability Instrument.

3.2. Other planned development programs and sources of development aid

EU members

Norway

Norway provides \$10 million for UNDP projects in Armenia, Azerbaijan and Georgia over the next three years.

Great Britain

DFID will commit a total of £11 million to Georgia during 2004-08. Key areas of work are as follows:

- Support for the Ministry of Finance's work on activity-based budgeting (as part of the World Bank Structural Adjustment Credit);
- Support for work with a range of other partners on health, statistics, sustainable livelihoods, strengthening civil society and competitive grant schemes (focusing on support for small and micro credit enterprises and livelihoods support

Other sources

Millennium Challenge Corporation

Millennium Challenge Corporation (MCC) has approved a five-year, \$295.3 million agreement with Georgia that aims to reduce poverty and stimulate economic growth in the regions outside of Tbilisi, the country's capital.

The agreement - called a compact - is based on proposals developed by the government of Georgia. It focuses on rehabilitating regional infrastructure and promoting private sector development, according to an MCC statement issued August 16. The compact is expected to be signed in September.

The funding will support improvements to roads, a gas pipeline and other infrastructure; an investment fund to provide risk capital for small and medium-sized enterprises; and grants and technical assistance for farmers and agribusinesses.

In Georgia, 54 percent of the population living outside of the capital city, Tbilisi, lives in poverty. The Georgians identified two barriers to poverty reduction and economic growth in the regions outside of Tbilisi -- a lack of reliable infrastructure and the slow development of businesses, particularly agribusiness. To address these impediments, the people of Georgia, through a broad consultative process, developed a program focused on rehabilitating regional infrastructure and enterprise development. No clear gender perspective is prescribed within the program.

EBRR

As of October 31, 2006, the Bank had signed a total of 64 investment projects covering energy, transport, agribusiness,

general industry and banking for a total commitment of € 389.5 million. Seven projects were in the public sector totalling € 81.6 million (20.9%) and 57 in the private sector, totalling € 307.9 million (79.1%). Net portfolio was € 254.8 million, of which € 192.5 million (75.5%) was disbursed.

Over the coming strategy period, the Bank will further support the process of economic and democratic reform in Georgia, leveraging on the improved fiscal and external position and progress with reforms and privatisation. Georgia is one of the countries included in the Early Transition Countries Initiative (ETCI).

Part 4

Recommendations for EU Commission, Parliament and EU Member States

Following critical challenges have been discovered:

- mixed understanding across institutions of what 'gender mainstreaming' means as a concept and of how it affects everyday work of the institution can make the strategy ineffective;
- data systems which inform national policy making are rarely gender sensitive and often do not even supply sex disaggregated data;
- there has been widespread 'policy evaporation', where good policies on gender mainstreaming have been lost in translation to programme implementation;
- knowledge gaps in understanding the factors that enable or disable gender sensitive programming have made policy evaporation difficult to address;
- 'invisibilization' has occurred, whereby concrete positive outcomes of gender mainstreaming are not captured in programme monitoring or evaluation. This has meant it is harder to argue the case for gender mainstreaming, especially when donors and partners are dealing with a cluttered agenda of 'cross-cutting issues' that are all supposed to be 'mainstreamed'
- difficulty in attributing evidence of change (impact) to a particular approach or intervention, particularly in the context of multi-donor and macro level programming, can make it hard to ensure accountability for gender mainstreaming.

Recommendations

General

- Policy of the EU Commission Delegation, other donors and government on equal opportunities and on women and development must be clearly defined.
- Directors and heads of departments of the EU Commission Delegation and other responsible bodies and other development organizations must devote sufficient attention to the question of equality and equal opportunities.
- Everyone within the development organization must know how they can contribute to gender equality in their own policy field.
- Gender experts should take part in decision-making on policy, and be there to answer specific questions
- Gender sensitive programming guidelines should be imposed

Specific

- Regulation No 806/2004 on promoting gender equality in development cooperation should be basis for the development of the specific policies and allocation of funds within the EU development aid, as well within the programs based on partnership between EU and UN bodies
- Capacity building programs should be provided by the EU institutions for the representatives of the

women's NGOs and responsible state authorities from the countries covered by the ENP in order to ensure adequate understanding of the EU gender discourse and mainstreaming efforts;

- Special attention in the EU development aid should be targeted at the elimination of the female poverty, health issues and female substance abuse, also as a part of the achievement of the MDG.
- There should be consultation organized for the representatives of the all development agencies acting in Georgia in order to coordinate and adhere their policies and approaches on the gender mainstreaming within development aid
- Consultations between gender focal points and program officers and representatives of the women's NGOs should be organized in order to ensure profound assessment of needs of women's organizations while planning programs on development aid and technical assistance
- Geographical balance in allocation of funds for the women and gender related projects should be ensured (currently absolute majority of funds is allocated by EU institutions to the conflict zones, while other areas in need such as regions bordering with conflict zones, regions of the compact settlement of the IDPs, ethnic minorities or mountainous

regions remains abandoned)

- Providing of development aid by the EU should be targeted equally at the government structures, NGOs and civil society institutions
- There is need in realization of the targeted programs for the vulnerable groups of women

CSP related

- Principles should include adherence to internationally agreed values

including gender equality.

- Key issues in deciding resource allocation could include willingness to address and build capacity for addressing gender inequality.
- In preparing/amending the CSP, responsibility for gender mainstreaming should be clearly assigned.
- Technical support and evaluation should include gender expertise.

List of References

1. Millennium Development Goals in Georgia (UNDP, Tbilisi, 2004).
2. Ibid.
3. Assessing the Enabling Governance Environment to Promote and Enforce Women's Rights in the Southern Caucasus (World Bank, Tbilisi, 2006)
4. Kuehnast and Neehemias (2004) cited from Assessing the Enabling Governance Environment to Promote and Enforce Women's Rights in the Southern Caucasus (World Bank, Tbilisi, 2006).
5. Women in Transition (UNICEF, Tbilisi, 2003)
6. Handbook "Women and Men in Georgia" (State Department for Statistics of Georgia 2003).
7. "CEDAW Assessment Tool for Georgia" (American Bar Association/Central European and Eurasian Law Initiative, Tbilisi, 2003).
8. Kuehnast and Neehemias (2004) Assessing the Enabling Governance Environment to Promote and Enforce Women's Rights in the Southern Caucasus (World Bank, Tbilisi, 2006).
9. Note a difference between women NGOs and NGOs working in the area of women's equality.
10. Colette Selman is a Project Manager for Social and Health Sector Programmes that covers gender equality sector programming within the Delegation of the EC to Georgia and Armenia
11. Republic of Georgia (UNDP, Tbilisi, 2003).
12. Handbook "Women and Men in Georgia" (State Department for Statistics of Georgia 2003).
13. "CEDAW Assessment Tool for Georgia" (American Bar Association/Central European and Eurasian Law Initiative, Tbilisi, 2 American Bar Association/ Central European and Eurasian Law Initiative (2003).
14. American Bar Association/Central European and Eurasian Law Initiative (2003).Ibid.
15. Handbook "Women and Men in Georgia" (State Department for Statistics of Georgia 2003)
16. CDC and ORC Macro (2003). The reproductive age for women is considered 15 to 44 for the survey estimates, and 15 to 49 for the official estimates. Cited from Assessing the Enabling Governance Environment to Promote and Enforce Women's Rights in the Southern Caucasus (World Bank, Tbilisi, 2006)

Prepared by Women's Information Center

40 Tsinamdzgvrishvili Str., Tbilisi , 0102, Georgia
tel.: +99532 952934; fax.: +99532 942699
e-mail: wicmika@caucasus.net